

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

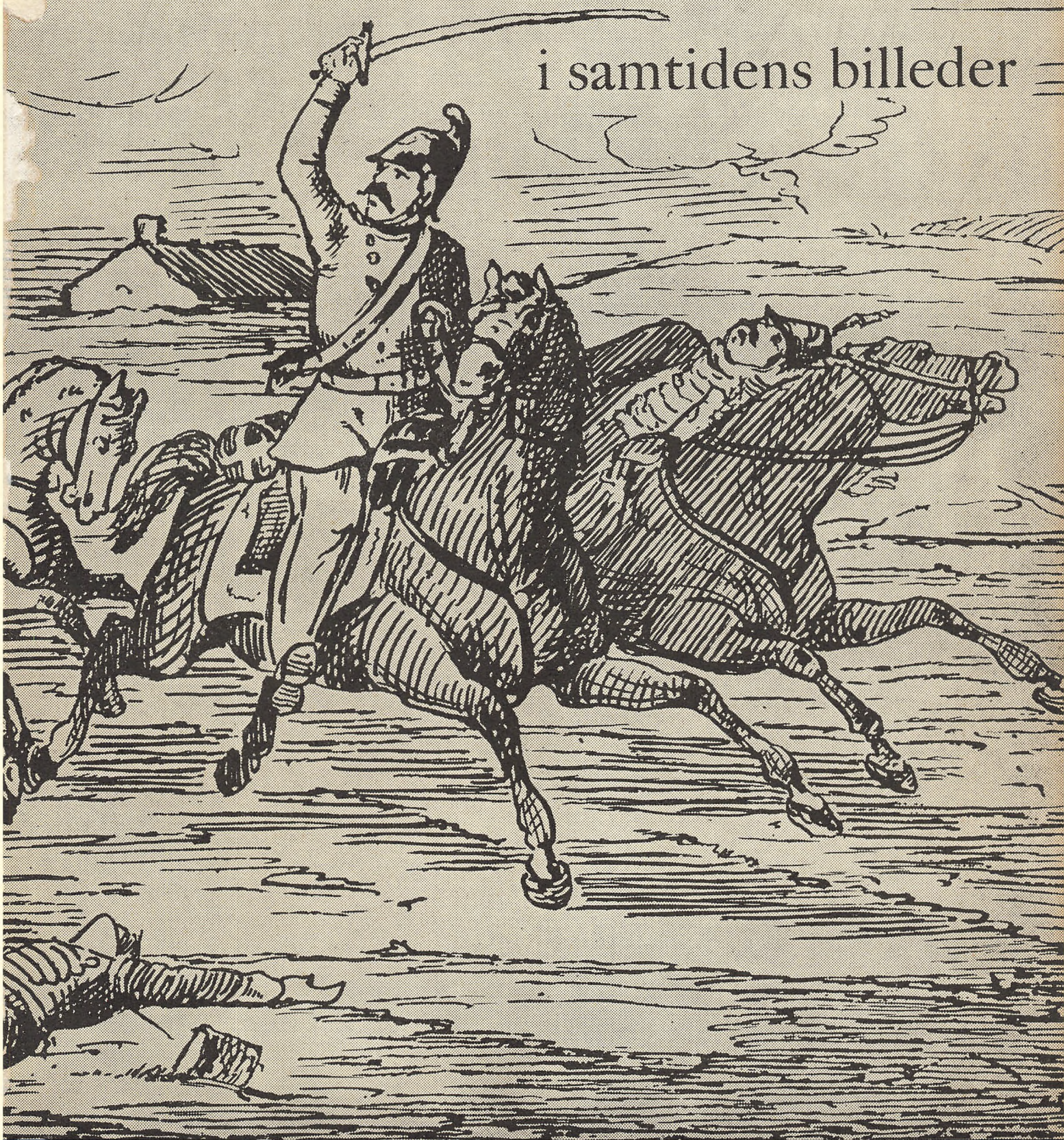
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

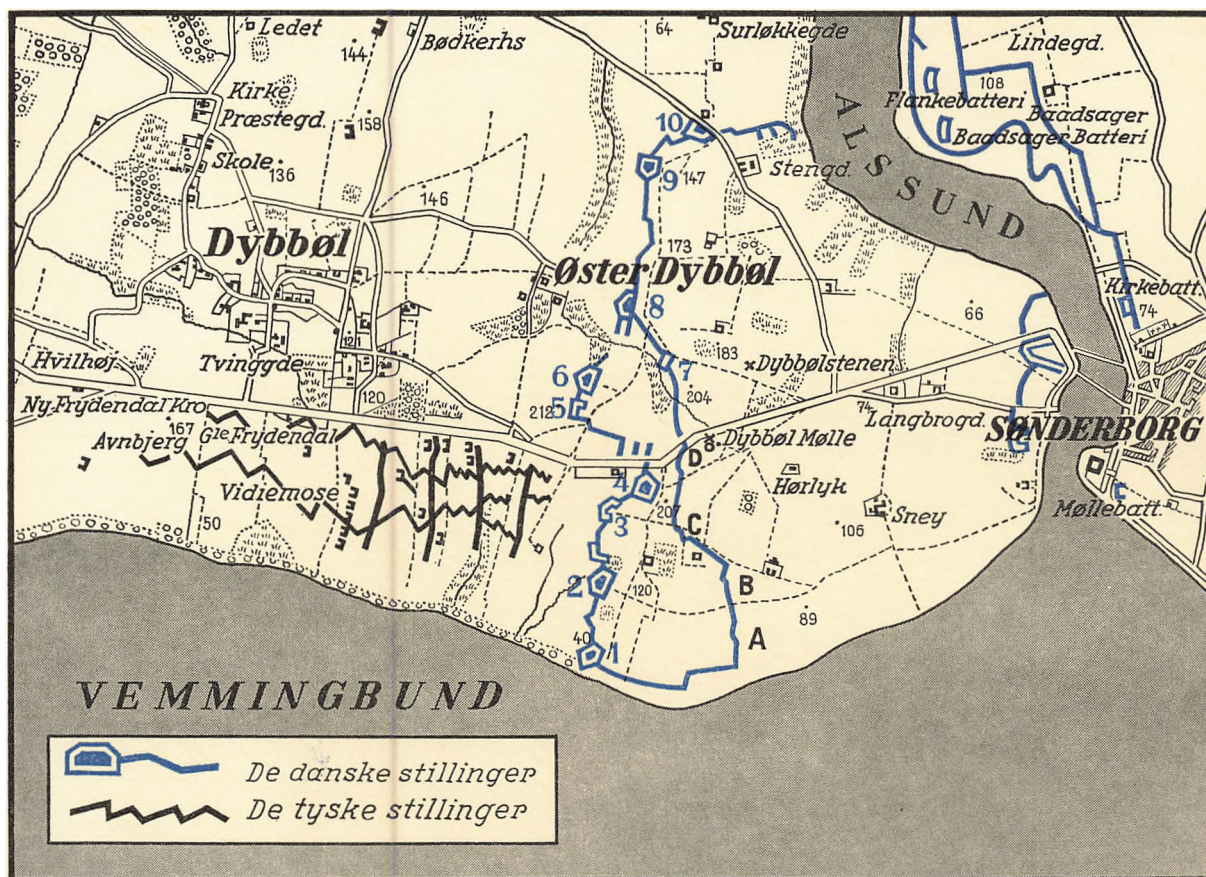
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

KRIGEN 1864

i samtidens billeder

BERLINGSKE FORLAG

De danske og de preussiske stillinger på og ved Dybbøl før stormen 18. april. De danske skanser på Dybbøl Banke er angivet med de tal, under hvilke de dengang og stadig siden er blevet betegnet.

Krigen 1864

I SAMTIDENS BILLEDER

Billedudvalg og tekst af
T. VOGEL-JØRGENSEN

København
BERLINGSKE FORLAG
1963

Hovedparten af billeder er gengivet efter det danske *Illustreret Tidende* (Ill. Tid.) det engelske *Illustrated London News* (Ill. London News) og det tyske *Illustrierte Zeitung* (Ill. Zeit) samt fra Frederiksborg-Museets og Kongelige Biblioteks samlinger.

Det er naturligt at foreslå læsere, som måtte eje original-tegninger eller -fotografier, løbesedler, flyveblade, breve eller andre emner, som illustrerer krigen 1864, af hensyn til offentlig interesse i at bevare dem, at tilbyde dem til en af de nævnte samlinger, eventuelt til et lokalt museum.

Omslagsbilledet: Forstørret reproduktion af flyveblad fra 1864: Dragon Niels Kjeldsen's kamp – gengivet med tekst side 34.

KRIGENS DATOER

1/2	Fjendtlige tropper over monarkiets grænse. – Træfning ved Eckernførde.	20/3	Åbnede fjenden ild mod den indesluttede fæstning Fredericia.
2/2	Kamp ved Mysunde.	27–28/3	Særlig voldsomme kampe foran Dybbøl Bjerg.
3/2	Kampe ved Over-Selk og Jagel.	28/3	Rolf Krake i kamp i Vemmingbund.
Natten 5–6/2:	Danevirke rømmet uden kamp.	1–7/4	Voldsomt bombardement af Sønderborg.
6/2	Kampe ved Smedeby, Oversø og Sankelmark. – Fjenden over Slien.	9–12/4	Bombardement af Dybbøl; fortsat bombardement af Sønderborg.
7/2	Østrigske tropper ind i Flensborg.	13–17/4	Voldsom beskydning af Dybbøl Bjerg.
11/2	Preussiske tropper til Sundeved og i Åbenrå.	18/4	Fjendtlig storm på Dybbøl, som går tabt.
16/2	Fjendtlig rekognoscering i Vonsild.	25/4	London-konferencen begyndt; varer til 25/6.
17/2	Christiansfeld besat.	26/4	Viborg besat og i den følgende tid alle jyske byer.
18/2	Kolding besat.	28/4	Fæstningen Fredericia rømmes efter regeringens beslutning. Næste dag rykker østrigerne ind.
22/2	Første større kamp i Sundeved. – En stor del af Broager Land besat.	9/5	Kamp med dansk sejr ved Helgoland. – Våbenstilstand besluttet indtil 25/6; træder i kraft 12/5.
28/2	Dragon Niels Kjeldsens kamp. – de Meza fratræder overkommandoen, efterfulgt af Gerlach.	25/6	London-konferencen slutter. – Våbenstilstanden ophører.
29/2	Kamp ved Vorbasse.	26/6	Stærk preussisk beskydning af Als.
6/3	General Wrangel får frie hænder til at besætte Jylland.	29/6	Fjendtlig overgang til Als, som går tabt.
7/3	Mulighed for våbenstilstand afslået fra dansk side.	8/7	Forhandlinger om våbenhvile, da ministeriet Monrad afløses af en regering Bluhme.
8/3	Østrigsk infanteri i Vejle. Kampe i og ved Vejle.	12/7	Lille søtræfning ved Degerbøl.
10/3	Horsens besat.	1/8	Fredspreliminærer.
15/3	Femern besat af Preusserne.	30/10	Fred underskrevet i Wien. Kongeå-grænsen fastlagt.
17/3	Århus første gang besat. – Træfning ved Rügen. – Kampe mange steder på Dybbøl. Dybbøl By gik tabt.		

Kong Frederik 7. Del af træsnit i Ill. Tid. 22. nov. 1863.

Kong Christian 9. Del af træsnit i Ill. Tid. 7. aug. 1864.

Hvorfor og hvordan krigen kom

Krigen 1864 udløstes umiddelbart ved, at kong Christian 9. meget mod sit ønske følte sig tvunget til 18. november 1863 at underskrive den af Rigsrådet vedtagne fælles-forfatning for kongeriget Danmark og hertugdømmet Slesvig. – Udviklingen forud gennemgås her i korte træk:

Kong Frederik 7. døde 15. november på Glücksborg Slot. Rigsrådet, den lovgivende forsamling for hele monarkiet, havde to dage forud vedtaget fælles-forfatningen, mens der allerede 30. marts var bebudet en sær-forfatning for Holsten og Lauenborg. Kong Frederik 7.s død komplicerede den forud indviklede situation, fordi der fra tysk side ikke var rejst indsigelse mod kong Frederik 7.s ret til det samlede danske monarki, mens man ikke ville godkende en sådan ret for en ny konge.

Den afdøde konge var barnløs, og mandslinien af Oldenburg-dynastiet var uddød med ham. Derfor var tidligere udpeget en tronfølger, prins Christian af Glücksborg. Han var gift med kong Christian 8.s søsterdatter, prinsesse Louise af Hessen. Ved valget af netop denne tron-

følger havde også hans ægteskab spillet en rolle. For herved var taget hensyn til den særlige oldenborgske arve-interesse, hvor både mands- og kvindelinien var arveberettiget, mens i kongeriget kun den oldenborgske mandslinie havde arveret til tronen. Valget var sket med godkendelse fra det russiske dynasti, som havde gammelt arvekrav på dele af det holstenske hertugdømme. Valget var desuden gennem London-traktaten af 8. maj 1852 godkendt af stormagterne og af Sverige-Norge. Det tyske Forbund havde ikke tiltrådt traktaten men havde i en erklæring til de neutrale stater erkendt sig bundet af dens bestemmelser om anerkendelse af det danske monarkis integritet. En kundgørelse om helstat-forfatningen, udstedt 28. januar 1852 af kong Frederik 7., havde tilfredsstillet Preussen og Østrig, så disse stater trak deres besættelsestropper ud af Holsten, hvor tropperne havde stået siden krigen 1848–50. Endelig var der 1852 indgået en overenskomst med hertugen af Augustenborg, Christian August (1798–1869), som mod erstatning på 6 mill. kr. afstod sine godser og ville respektere den ny tronfølge. Trods

dette overdrog hertugen 16. november 1863 sin arveret til sin søn. Denne lod sig udråbe som hertug under navnet Friedrich 8. (1829–80). Han vandt tilslutning hos oprørspartiet i hertugdømmerne.

Siden var der fra tysk side gennem år truet med en såkaldt eksekution: en ny besættelse af Holsten-Lauenborg, fordi der stadig var utilfredshed med dansk holdning over for disse rigsele.

Grev Otto v. Bismarck, som 1862 var blevet Preussens ministerpræsident og udenrigsminister, havde dog så sent som oktober 1863 godkendt dansk holdning, men det danske tronskifte gav ham mulighed for at aflede sine indenrigspolitiske vanskeligheder gennem en aktion mod Danmark. Han lagde sin politik om og protesterede over for den danske regering mod fællesforfatningen. Det havde været medvirkende til kong Christian 9.s modstand mod at underskrive denne. Østrig, som næst Preussen var det mest fremtrædende medlem af Det tyske Forbund, havde dobbelt interesse: at få del i gevinsten og hindre, at Preussen blev for mægtigt. Der truedes på ny med eksekution.

De neutrale stormagter øvede nu tryk mod Danmark for at fællesforfatningen skulle tages tilbage. Rusland, England og Frankrig sendte i den hensigt særlige gesandter til København.

I Danmark herskede uenighed. Konsejlspræsident C. C. Hall, for hvis råd og henstillinger – bag hvilke også stod en folkestemning – kongen havde bøjet sig, da han underskrev, fastholdt i den ny situation kravet om den vedtagne fællesforfatnings gyldighed. Kongen var afgjort stemt for, at Danmark på forfatningsmæssig måde skulle ophæve den. – 4. december 1863 var Danmark vejet et skridt ved at meddele Det tyske Forbund, at kundgørelsen om den holstenske særforfatning var taget tilbage. 17. december 1863 udstedte regeringen yderligere en erklæring om at ville rømme Holsten og Lauenborg. Rømningen blev straks påbegyndt.

Sagen med fællesforfatningen havde hast, da den skulle træde i kraft 1. januar 1864, hvis den ikke forinden var ophævet. Det er historiens dom, at var den blevet ophævet, ville Preussen-Østrig næppe have haft noget påskud til at angribe Danmark. Men Hall, som var blevet usikker, lod tiden gå med forhandlinger. 23. december skulle Rigsrådet slutte sin samling. Over for kongens stadig stærkere henstillinger modsatte Hall sig ikke, at andre kunne prøve at finde en løsning. Den 24.

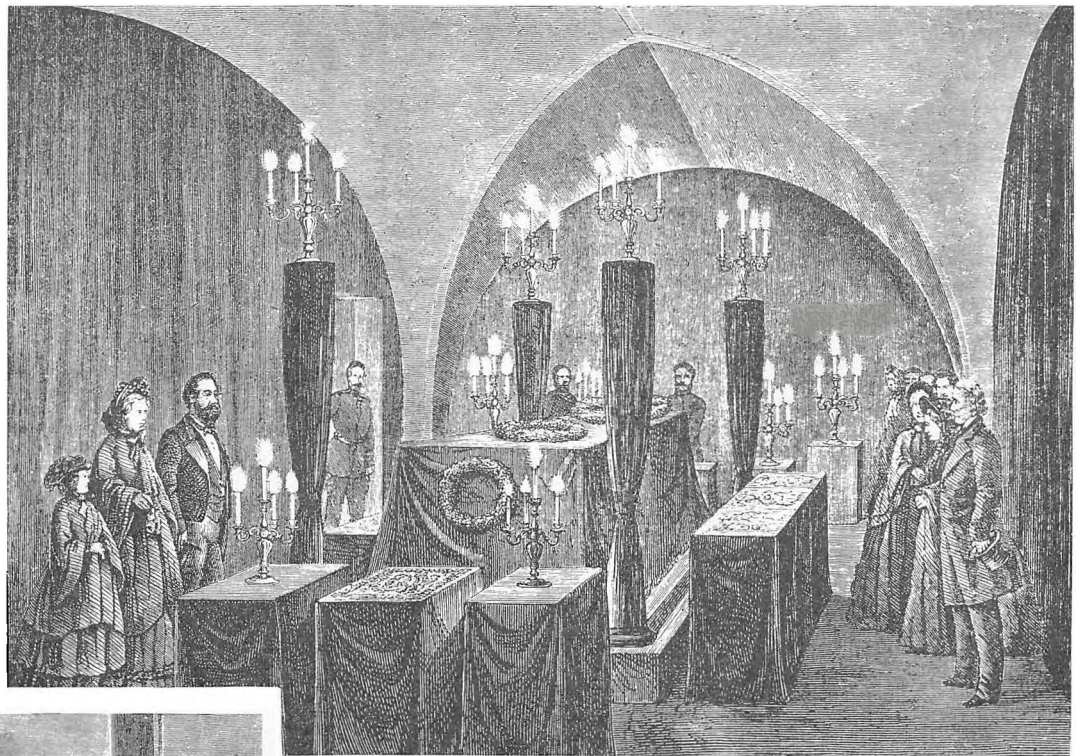
indgav han formelt ministeriets demissions-begæring. Forhandlingerne blev dog fortsat. Samme dag gik sachsiske og hannoveranske regimente over Holstens grænse. Forhandlingerne blev stadig fortsat, også i julen. 28. december var det givet, at alle drøftelser måtte blive resultatløse. Kongen accepterede Hallregeringens afgang, og 31. december blev hidtidig kultusminister, biskop D. G. Monrad, konsejlspræsident – med fællesforfatningens ophævelse på programmet. Men nu var det for sent at få Rigsrådet indkaldt. Fællesforfatningen ville næste dag træde i kraft.

Østrig foreslog sidst i december Preussen, at de to magter i fællesskab skulle foreslå Danmark ophævelse af fællesforfatningen. Fandt ophævelsen ikke sted, ville de to magter besætte også hertugdømmet Slesvig som pant på kravets opfyldelse. Østrigs forslag blev forkastet af Det tyske Forbund. Stemningen i Tyskland var nu for hårdere fremfærd. Fra engelsk side udfoldedes fredsbestræbelser: en konference af London-pagtens underskrivere blev foreslået. 3. januar 1864 afgav Monrad så på engelsk-russisk opfordring løfte om, at der ikke før efter en konference ville blive foretaget noget skridt til at sammenkalde Rigsrådet – som ene kunne ophæve fællesforfatningen.

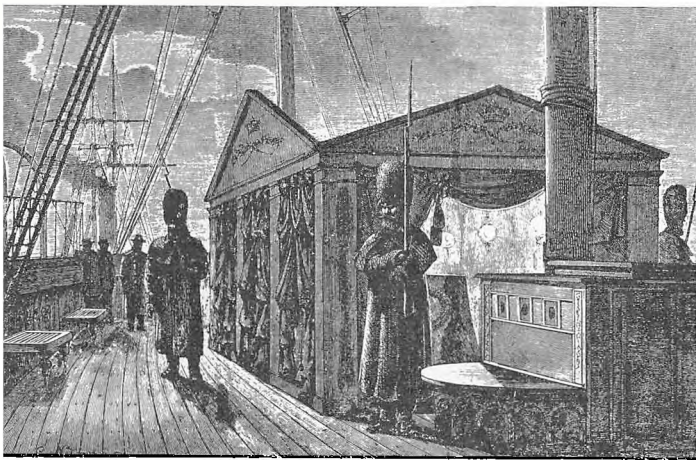
Mens en konference blev drøftet, afgav Preussen-Østrig 16. januar 1864 til Danmark et ultimatum om, at hvis fællesforfatningen ikke var ophævet inden to dage, ville disse magter besætte Slesvig. Kravet lod sig allerede af tekniske årsager ikke opfylde. Monrad lovede dog, atter tilskyndet af Rusland og England, at Rigsrådet skulle blive indkaldt snarest. Men Bismarck ville krigen. Krav fulgte på krav. Det var umuligt at efterkomme dem. 1. februar om morgnen gik derpå østrigske og preussiske tropper over Ejderen og rykkede ind i Slesvig. Krigen var brudt ud.

Den danske hærs udrustning og forsvarsværkernes tilstand var yderst ringe. Hvad der havde kunnet gøres i den sidste tid, var kun for lapperier at regne. Ialt 56.000 mand preussiske og østrigske tropper stod over for en dansk hær på 38.000 mand. Modstandernes våben var i alle henseender mere moderne end de danske. Kun et mirakel kunne hindre, at det gik galt. Men i det danske folk luede begejstringen for sagen, og dermed levede troen. Så meget mere smerteligt, ja lammende, desuden helt uforståeligt, virkede de bitre efterretninger, efterhånden som de indløb fra valpladserne.

Kong Frederik 7.s kiste på castrum doloris på Glücksborg Slot. Træsnit i Ill. Tid. 29. nov. 1863.

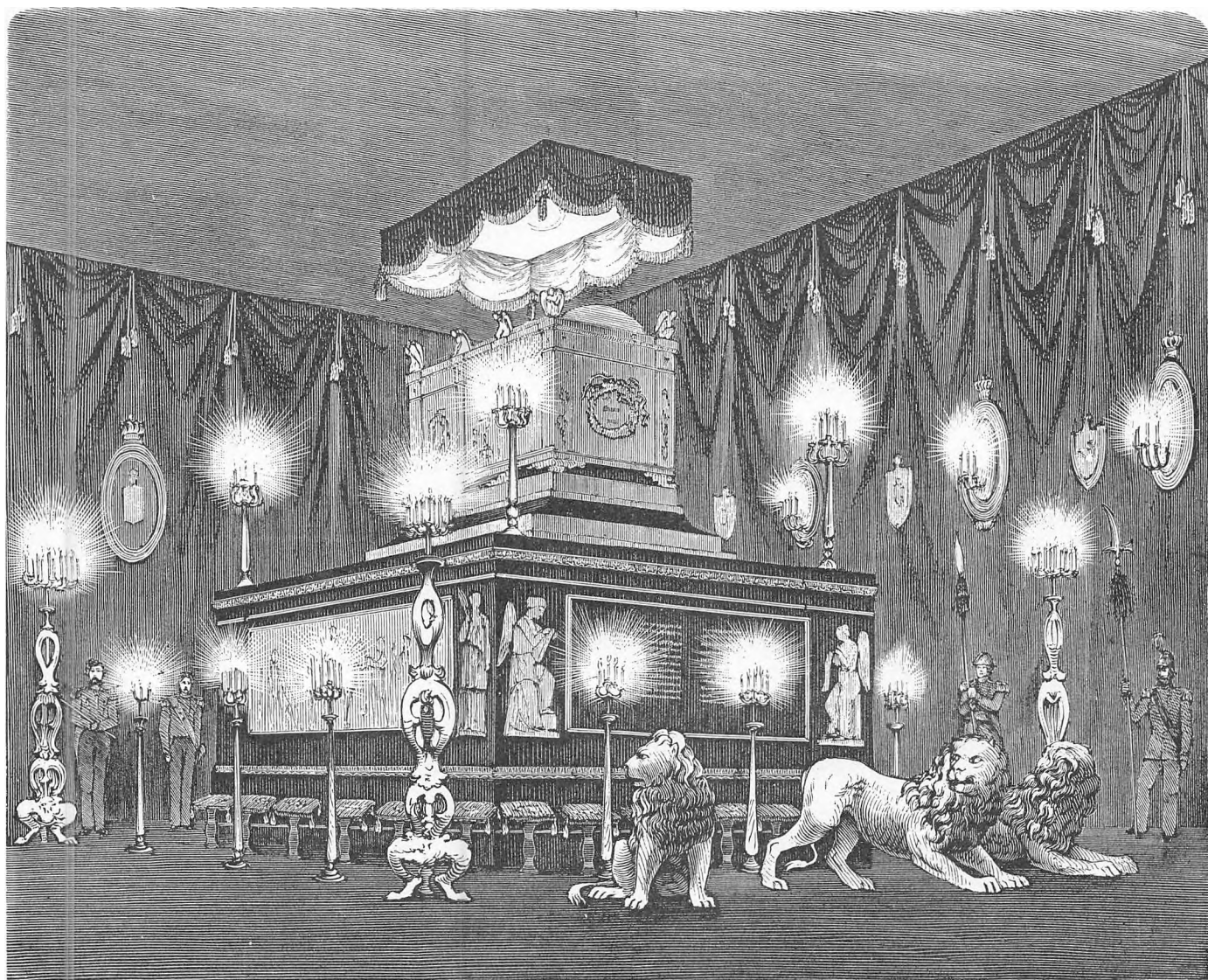

Den afdøde konges kiste blev ført til København om bord på damperen Slesvig. Kisten stod i en art kapel, bygget på damperens dæk. – Træsnit i Ill. Tid. 6. dec. 1863 efter tegning af C. Neumann.

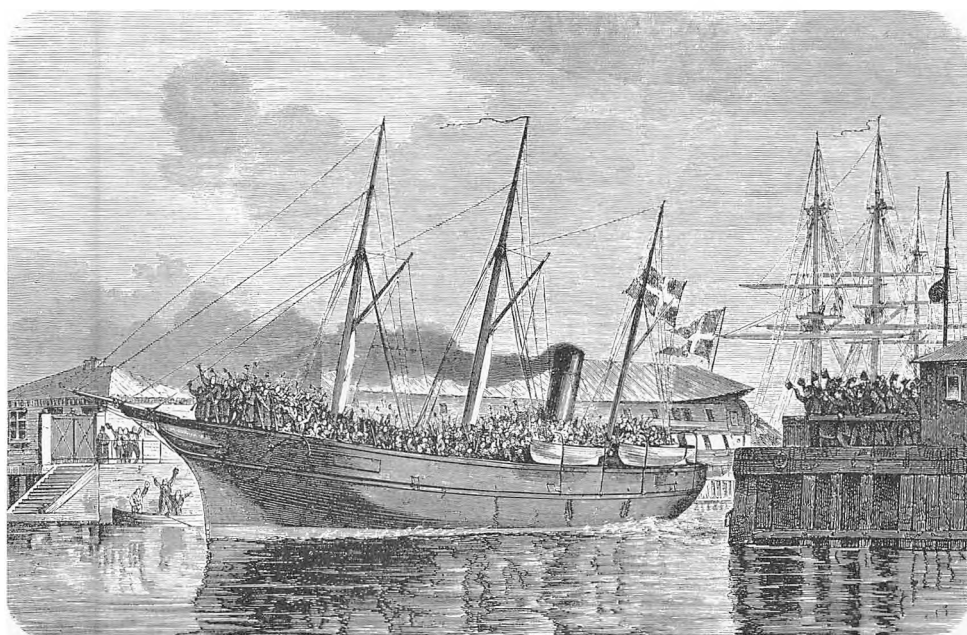
Efter ankomsten til København førtes kong Frederik 7.s kiste på en chalup gennem havnen til Christiansborg Slot. Træsnit i Ill. Tid. 13. dec. 1863 efter tegning af C. Neumann.

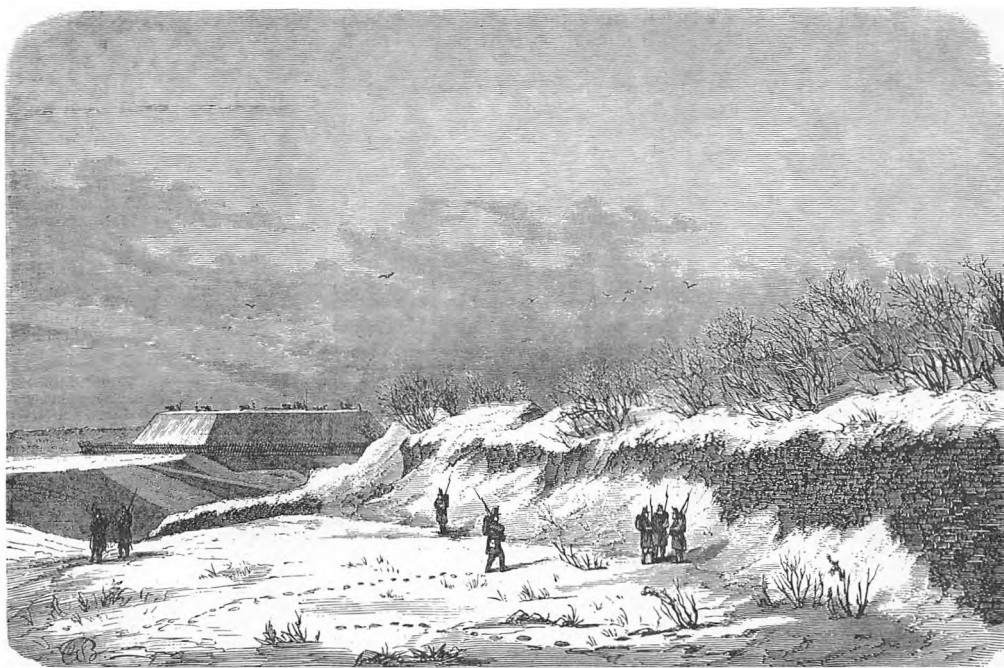
Kong Frederik 7.s kiste på castrum doloris på Christiansborg Slot.
Træsnit i Ill. Tid. 20. dec. 1863.

Allerede tidligt var den danske regering klar over, hvor udviklingen kunne bære hen, og der samledes tropper i Slesvig. Damperen *Aurora* afgik 30. november fra København med tropper. Træsnit i Ill. Tid. 6. dec. 1863 efter tegning af C. Neumann.

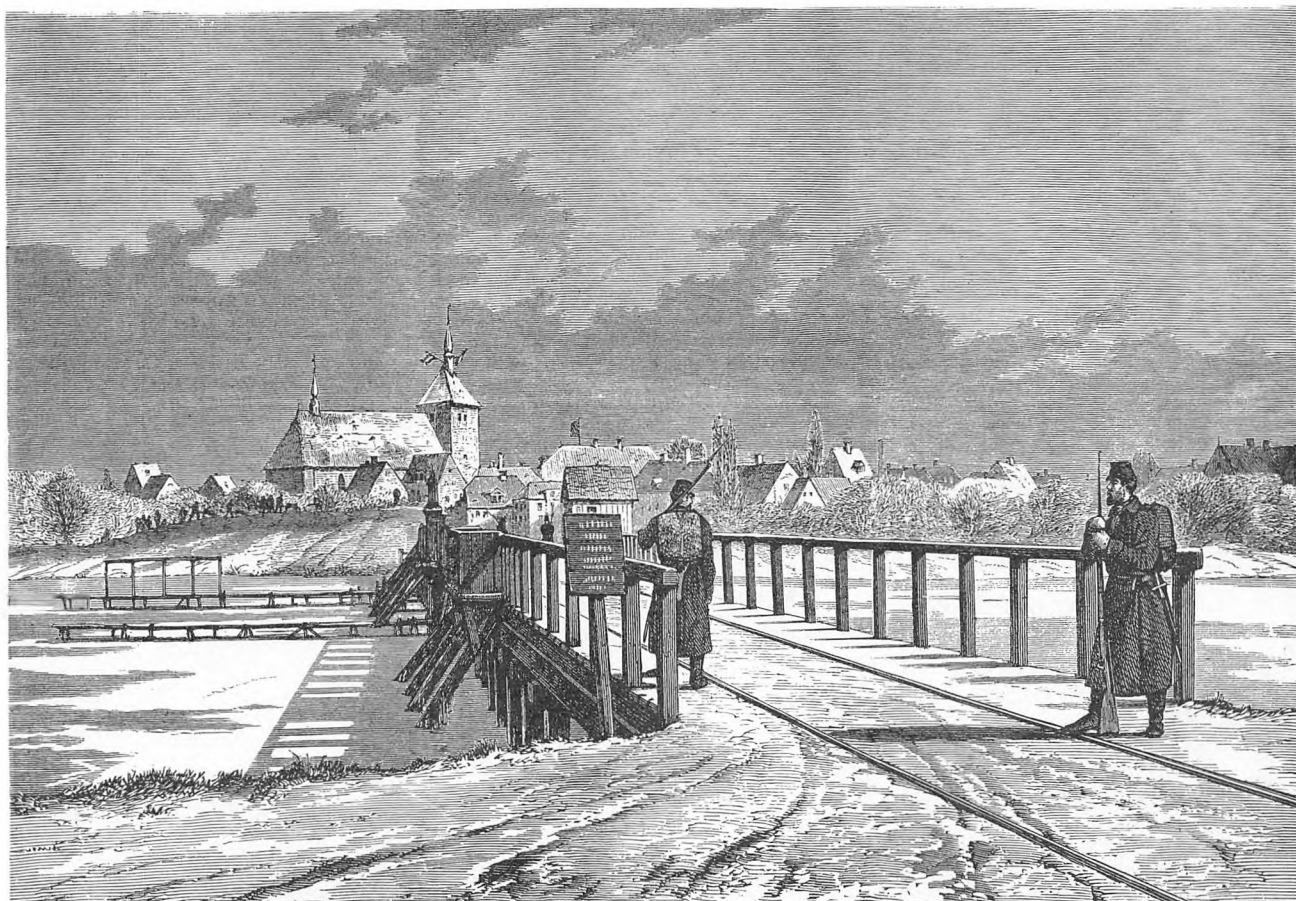

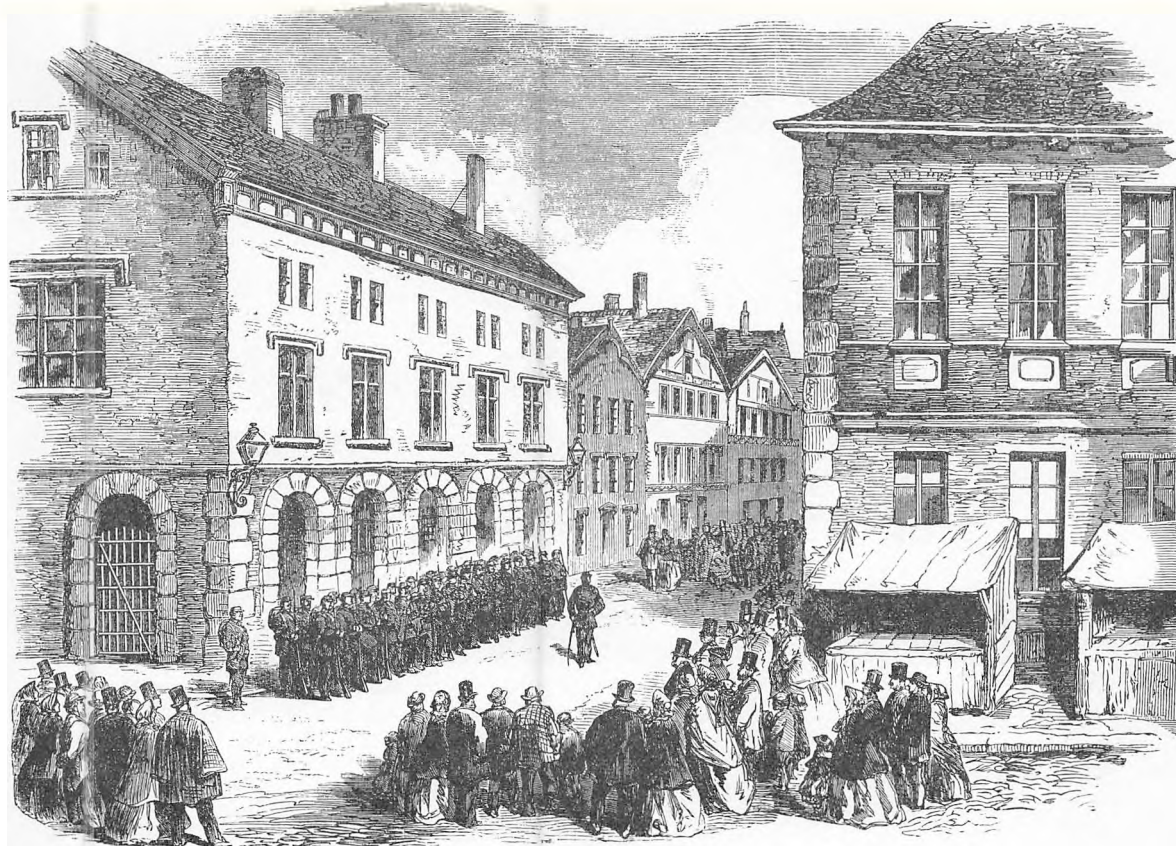
Generalløjtnant Christian de Meza blev, da krig truede, udnævnt til den danske hærs øverstkommanderende. de Meza, som var en af dem, der havde heltery siden krigen 1848–50, var da 72 år. Noget tidligere litografi. Kongelige Bibliotek.

Parti af Danevirke – Thyras Vold og Valdemarsmuren med nyanlagte skanser. Træsnit i Ill. Tid. 10. jan. 1864, vistnok efter tegning af Carl Bøgh.

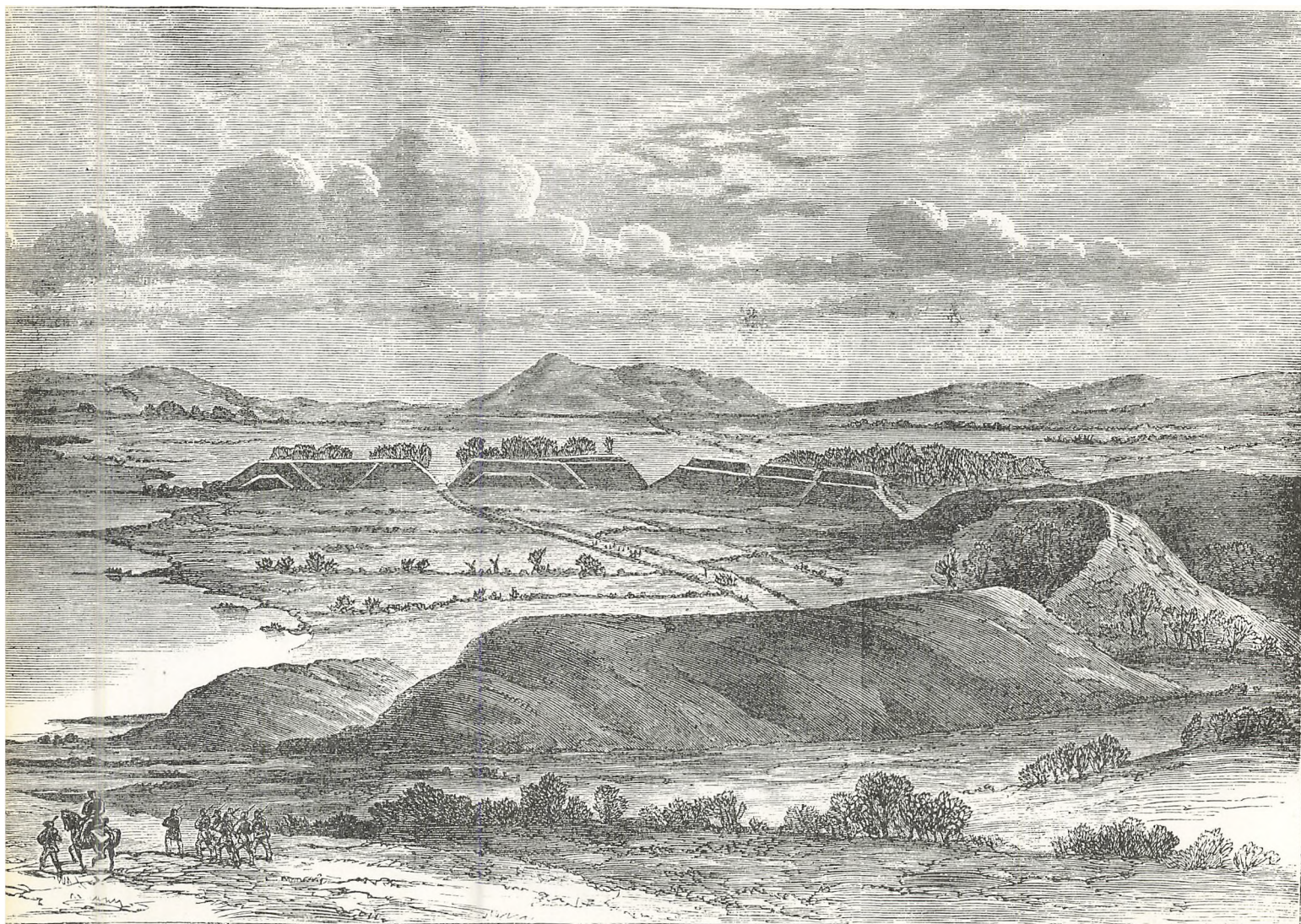
Danske forposter ved den nordlige ende af jernbanebroen over Ejder til Rendsborg. Træsnit, Ill. Tid. 31. jan. 1864. Efter skitse af Carl Bøgh, tegnet af C. Neumann.

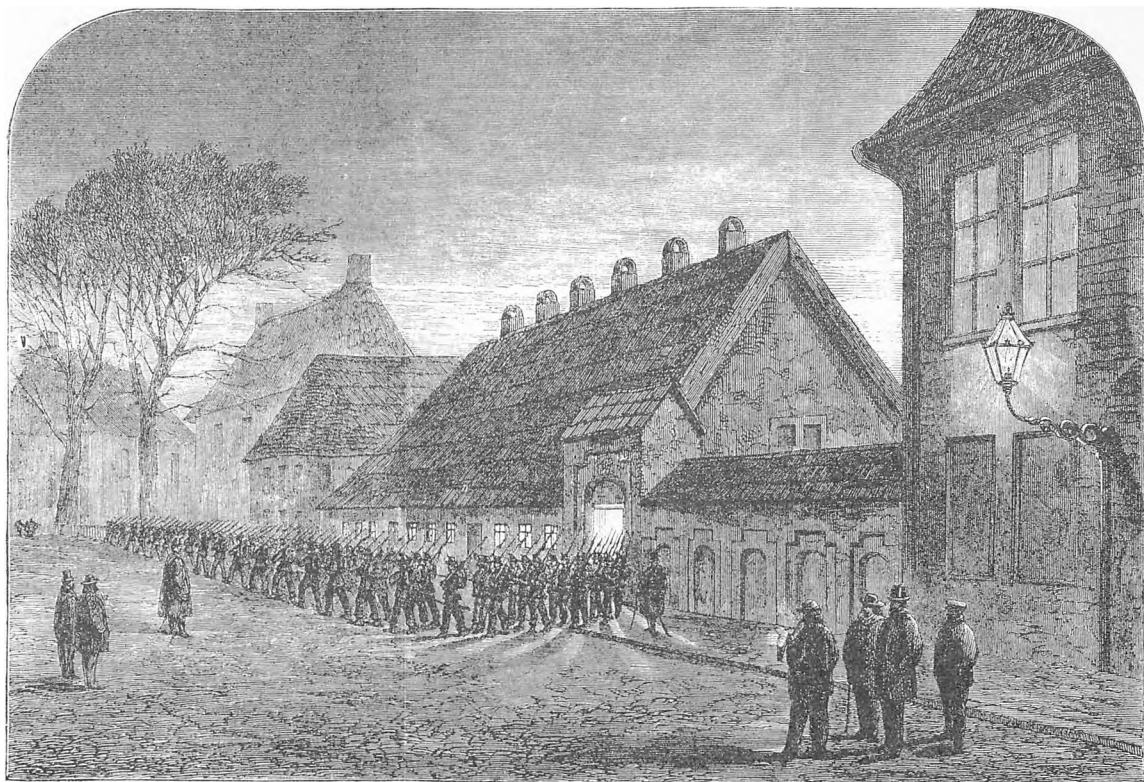

Kort efter den danske regerings erklæring 17. december 1863 om rømningen af Holsten og Lauenborg påbegyndtes tilbagetrækningen af de danske tropper. Her har soldater, inden de marcherede bort, taget opstilling uden for Hovedvægten i Altona. Træsnit i Ill. London News 9. jan. 1864.

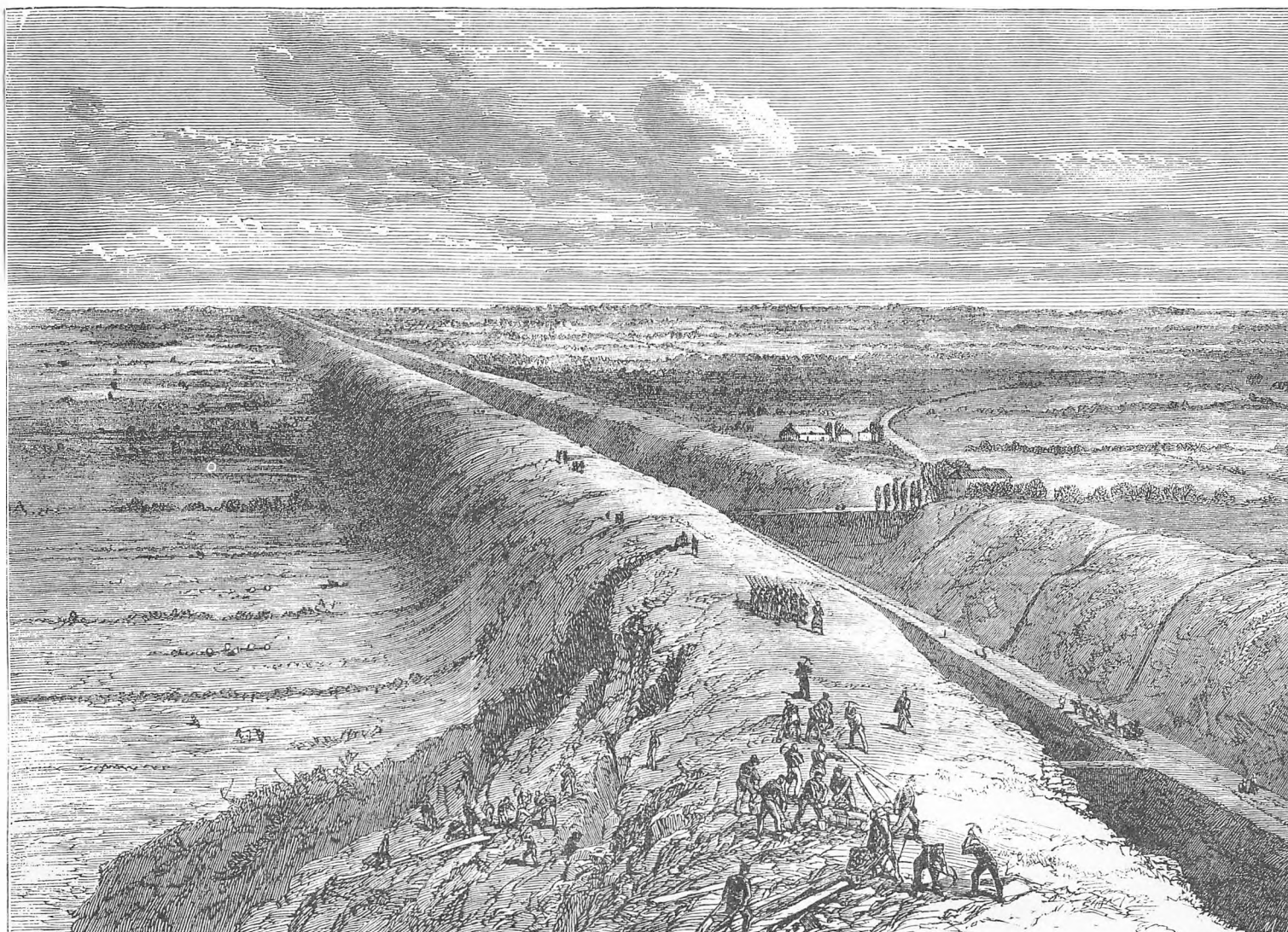
De såkaldte Saksarme, som udgør den østligste del af Danevirke Vold, ud mod Hadeby Nor. Træsnit i Ill. London News 23. jan. 1864.

Danske tropper forlader
Møntens bygning i Altona
24. december 1863.
Afgangen fandt sted før
daggry. – Træsnit i III.
London News 9. jan. 1864.

Den vestlige del af Danevirke, set fra Valdemarsmuren.
Træsnit i III. London News 23. jan. 1864.

1. februar, på krigens første dag, da fjendens tropper overskred Ejder-Kanalen, rykkede de også frem mod Eckernførde. Den lille danske besætning trak sig tilbage uden kamp.

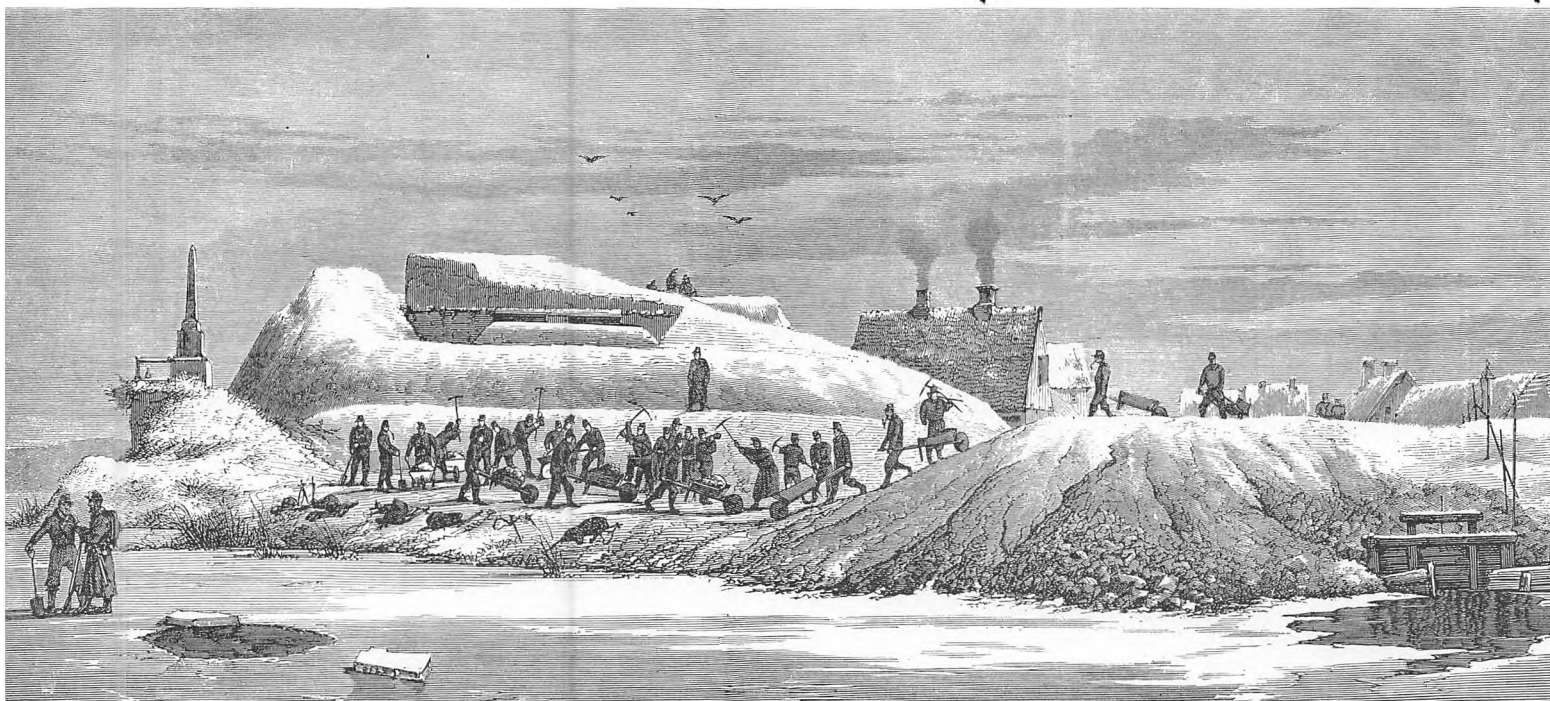
De danske orlogsskibe *Thor* og *Esbern Snare*, som lå på fjorden og blev angrebet, optog straks kampen men trak sig derpå tilbage, da de ikke havde ordre til at inlade sig i kamp med fjendtlige landbatterier. – Tysk litografi af W. Dietz. Frederiksborg-Museet.

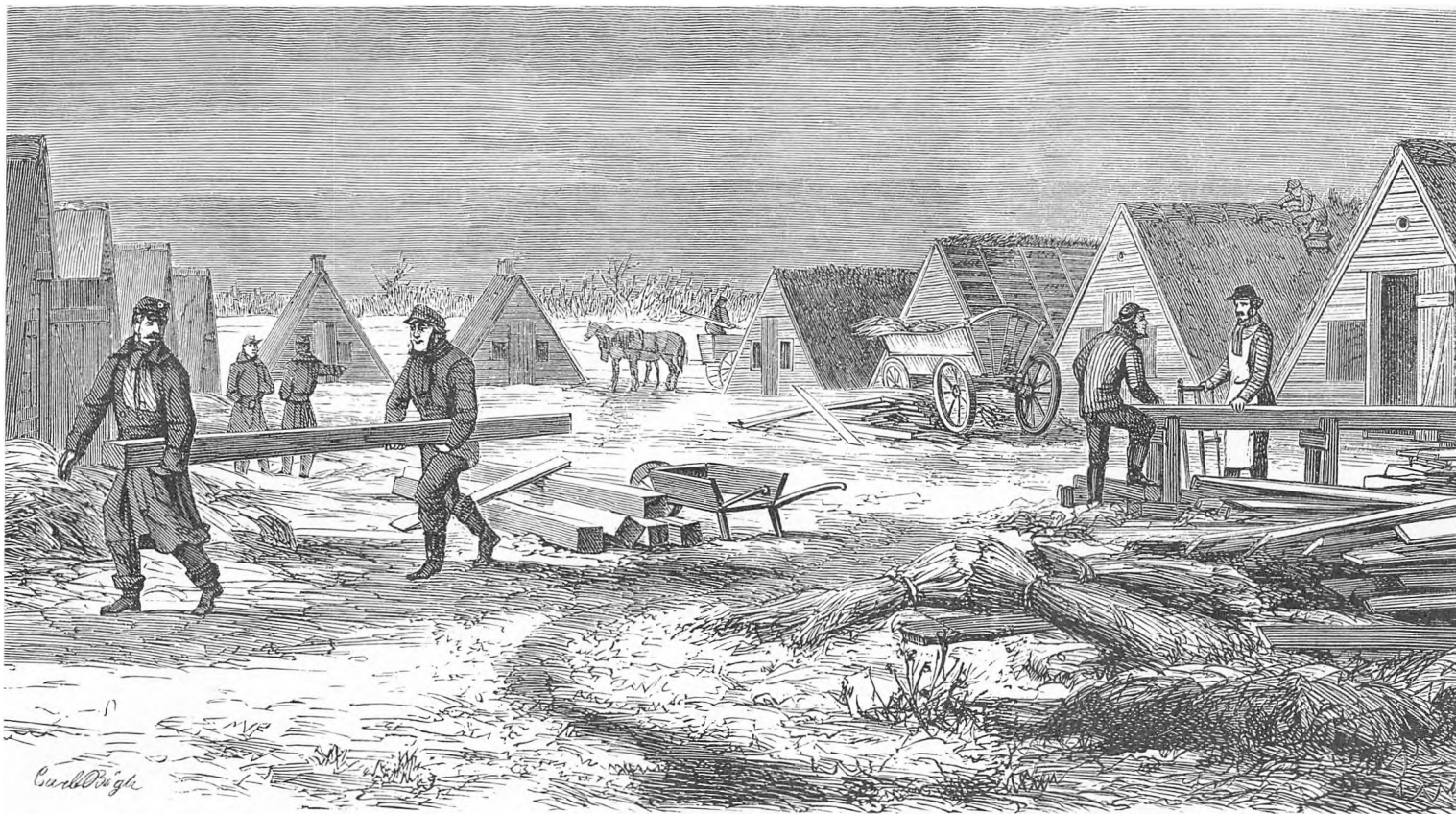
Skansearbejde på Danevirke, ved Bustrup nær Saksarmene (se s. 8). Til venstre mindesmærke for de danske soldater, som døde på lasareterne i Slesvig i forbindelse med krigen 1848–50. – Træsnit i Ill. Tid. 31. jan. 1864. Efter skitse af Carl Bøgh tegnet af C. Neumann.

De første krigstelegrammer i Berlingske Tidende Aften 1. febr. 1864.

— **Slesvig, 1ste Febr. Kl. 10. 50.**
En Melding fra Eckernførde udsiger, at Fjenden paa flere Steder er gaaet over Grændsen.
de Meza.

— **Slesvig, den 1ste Febr. Kl. 12.**
(Teleg. til „Berl. Tidende“). I Morges er hele Armeen rykket ud og har indtaget sine Stillinger. Jernbanen mellem Slesvig og Flensborg er standset.

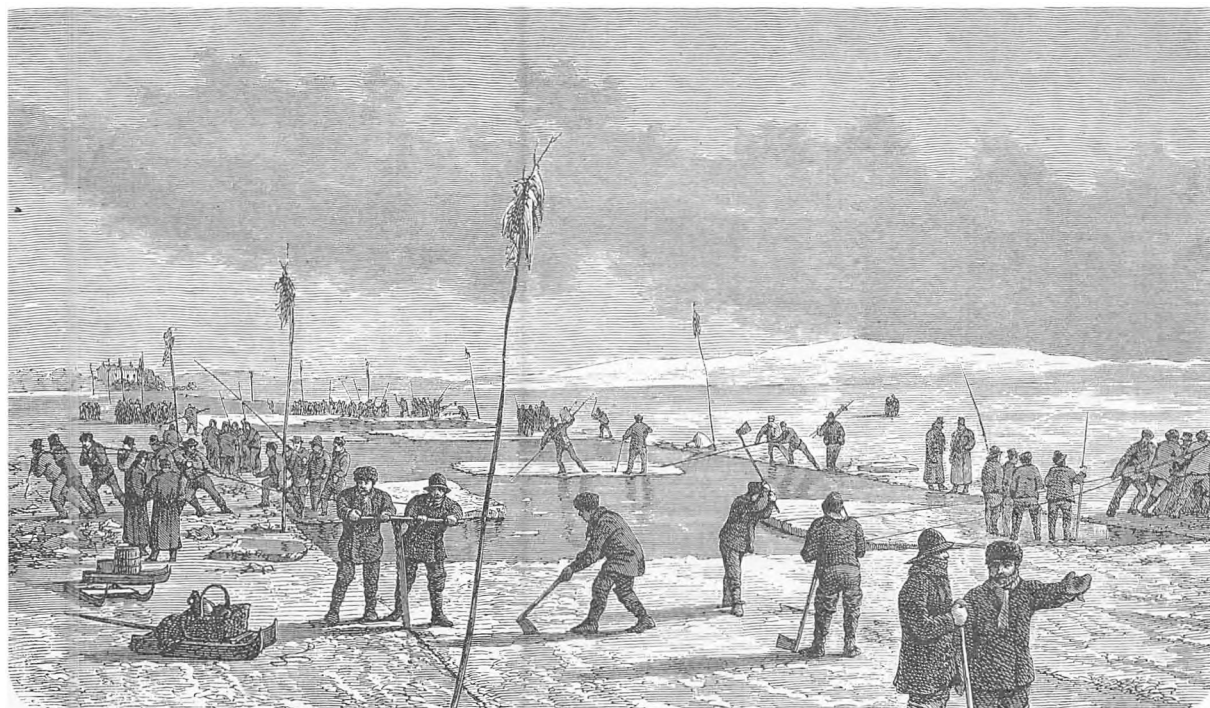

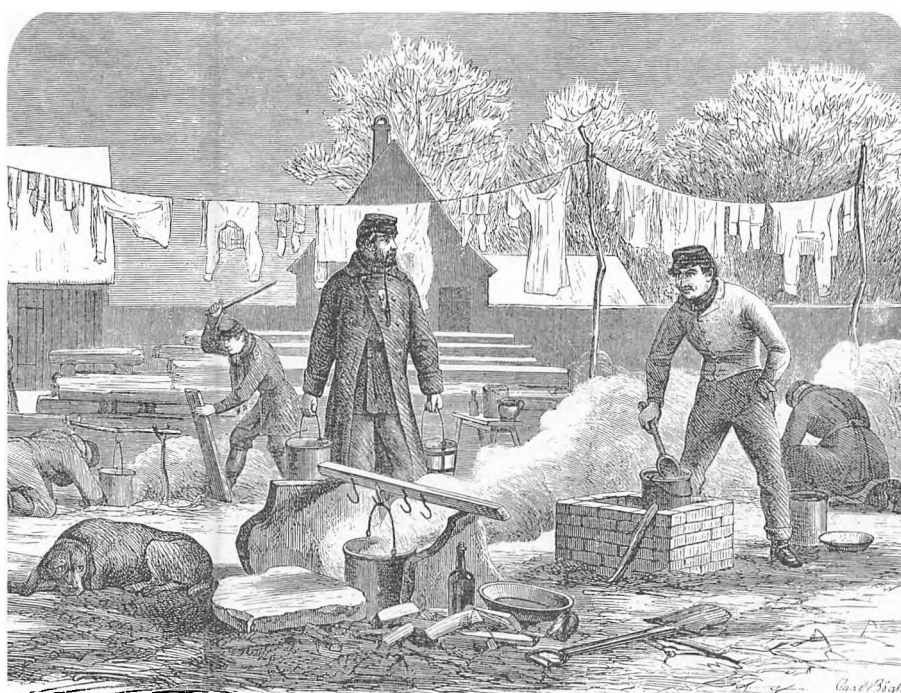
Der bygges barakker på Store Danevirke. Jorden er dækket af et let lag sne.
Træsnit i Ill. Tid. 24. jan. 1864 efter tegning af Carl Bøgh.

Vintervejret tog til. Preussiske tropper rykker frem i høj sne og ved lygteskær.
Tysk litografi af Arnold. Kongelige Bibliotek.

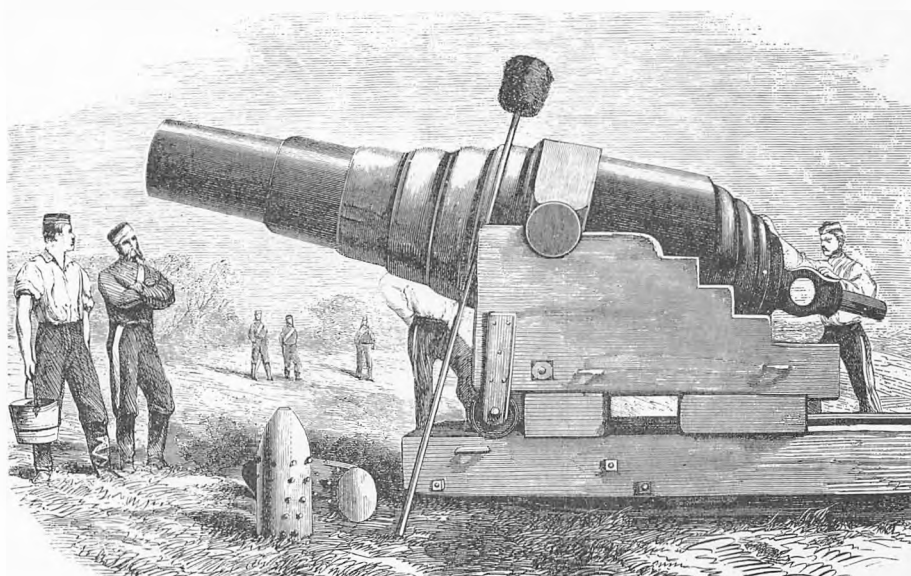

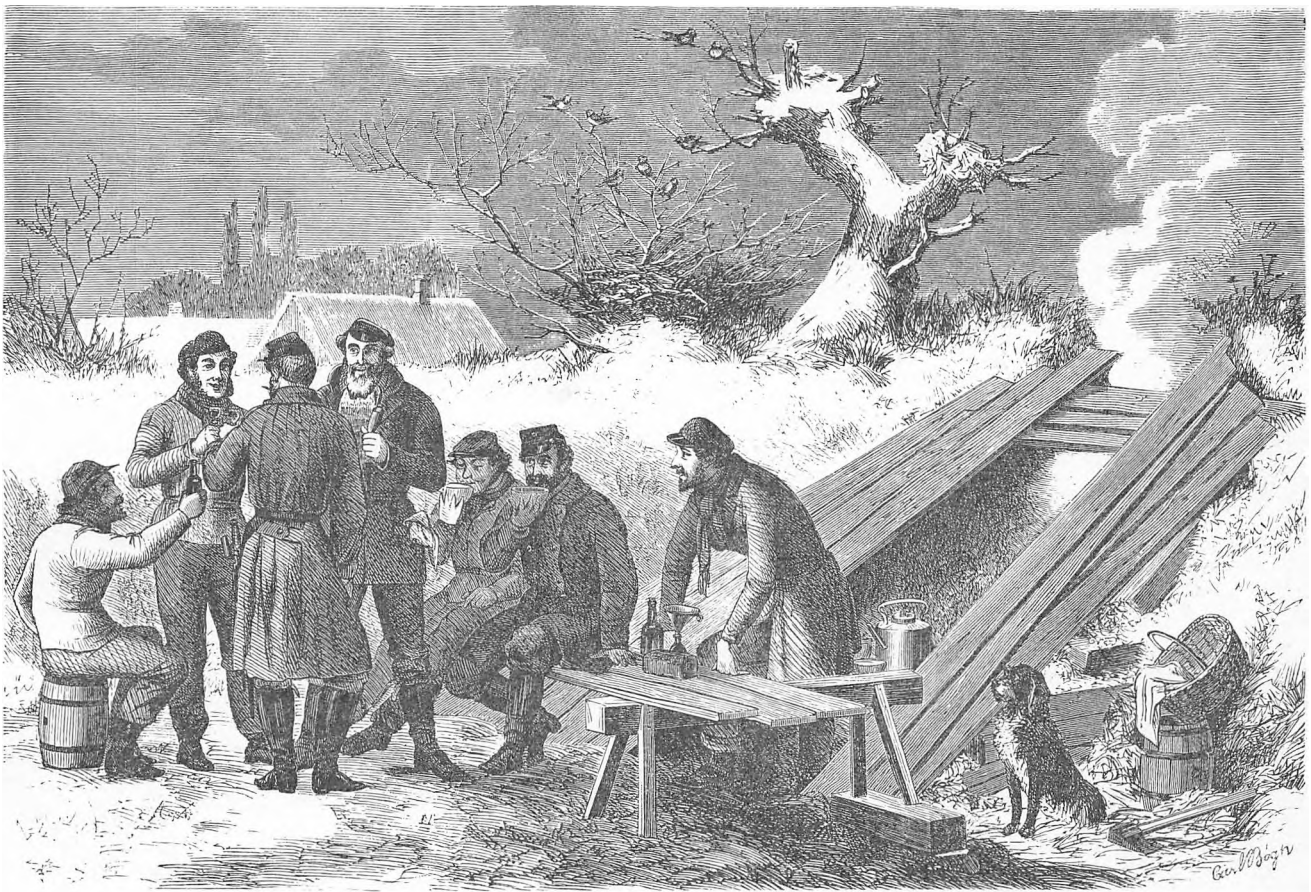
Omegnens fiskere iser en rende i Slien, så overgang blev vanskeligjort. – Træsnit i III. Tid. 24. jan. 1864 efter skitse af Carl Bøgh tegnet af C. Neumann.

Soldater i felten i færd med at koge mad. Træsnit i III. Tid. 31. jan. efter tegning af Carl Bøgh.

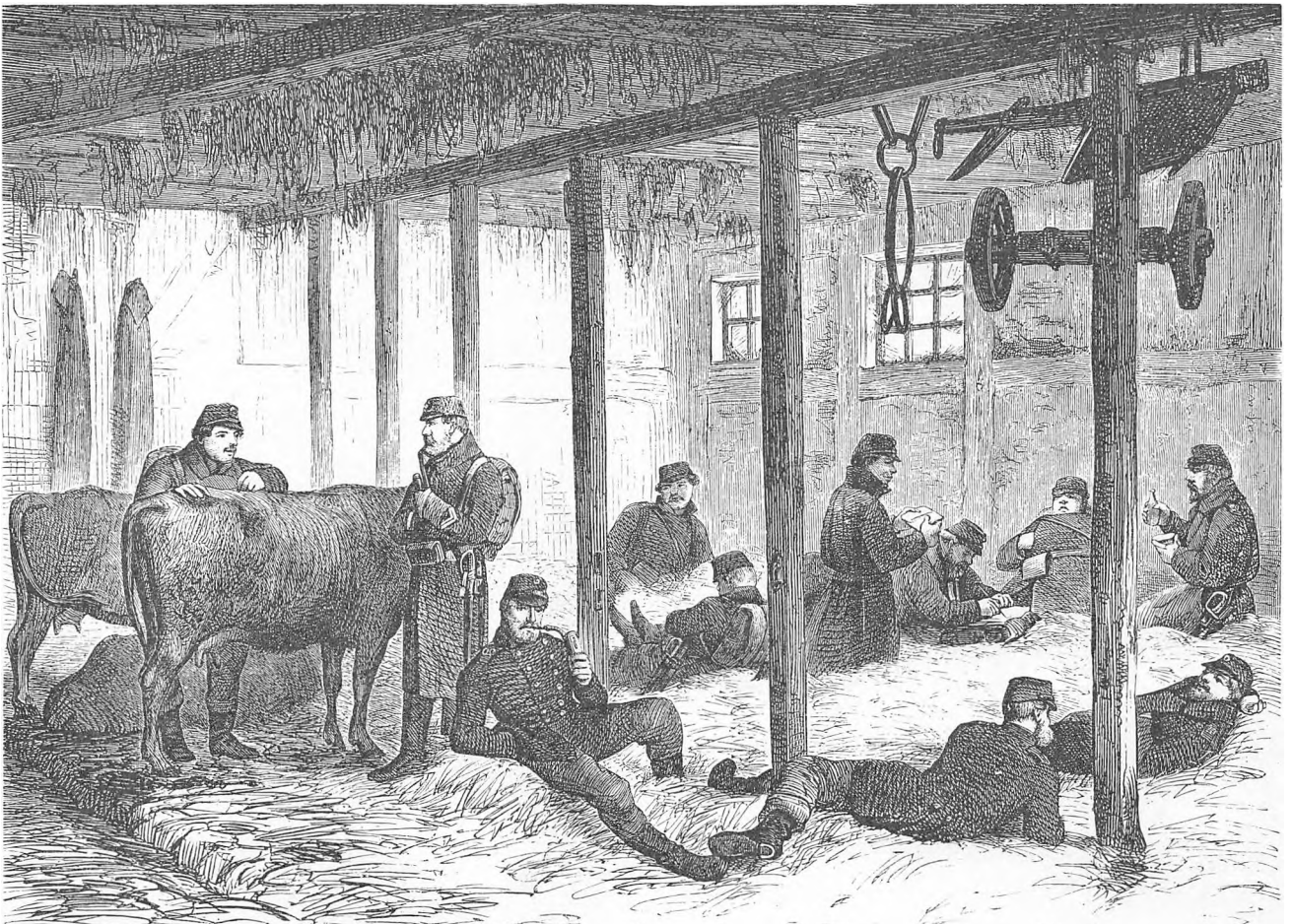

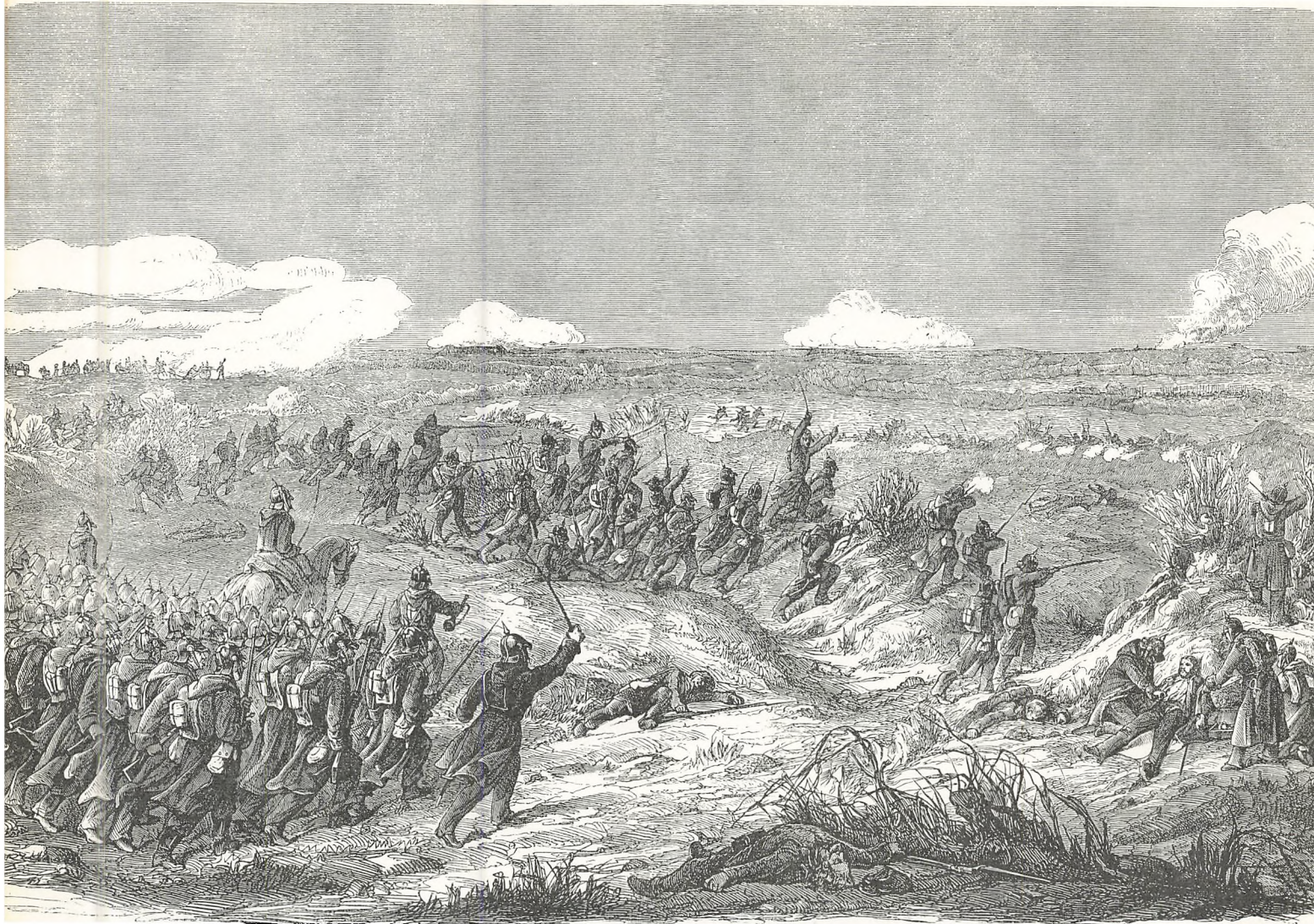
Danmark var pludselig blevet rustnings-interesseret. III. Tid. bragte 10. jan. 1864 i ret stort format denne gengivelse af en ny engelsk skibskanon, kaldet *Big Will*, en sekshundred-pundiger efter konstruktion af Sir William Armstrong. Næsten samtidig, 16. jan., bragtes samme billede i det tyske *Illustrierte Zeitung*. Træsnittene er ikke helt ens, men forskellene er så små, at de kun ses ved en nærmere gennemgang. Åbenbart er begge skåret efter et fra England tilsendt tredje træsnit. Kanonen var større end hidtil anvendte skibskanoner.

Kaffeselskab i sne; foran barakker ved Store Danevirke. – Tråsnit i III. Tid. 7. febr. 1864 efter tegning af Carl Bøgh.

Et godt kvarter bag Danevirke. En afdeling af 20. regiment indkvarteret i en kostald. Tråsnit i III. Tid. 6. marts 1864 efter tegning af Otto Bache.

Kampen ved Mysunde 2. februar er urigtig i den tyske billed-gengivelse. Den viser, og teksten taler om, storm på danske stillinger, men en sådan blev opgivet. Efter gensidig kanonade holdt de danske stillinger. Preusserne hejste parlamentærflag, og kampen blev ikke genoptaget. Kampen gav en dansk sejr, og den vakte et falsk håb i Danmark. Træsnit i Ill. Zeit. 5. marts 1864 – det oplyses: efter skitse af et øjenvidne.

Tyske sårede føres bort efter kampen ved Mysunde. Scene fra landsbyen Kosel. Denne bys kirke ses i baggrunden, skolen til højre. Træsnit i Ill. Zeit. 5. marts 1864.

Preussisk-østrigsk storm 3. februar mod danske forskansninger ved Over-Selk, hvorfra de danske tropper trak sig tilbage til Danevirke-stillingen. – Tysk litografi af W. Heuer. Kongelige Bibliotek.

Preussisk transport af sårede efter kampen ved Over-Selk. Træsnit i Ill. Zeit. 27. febr. 1864 efter tegning af Aug. Beck.

En fægtning ved Over-Selk. Dansk farvelagt pennetegning. Frederiksborg-Museet.

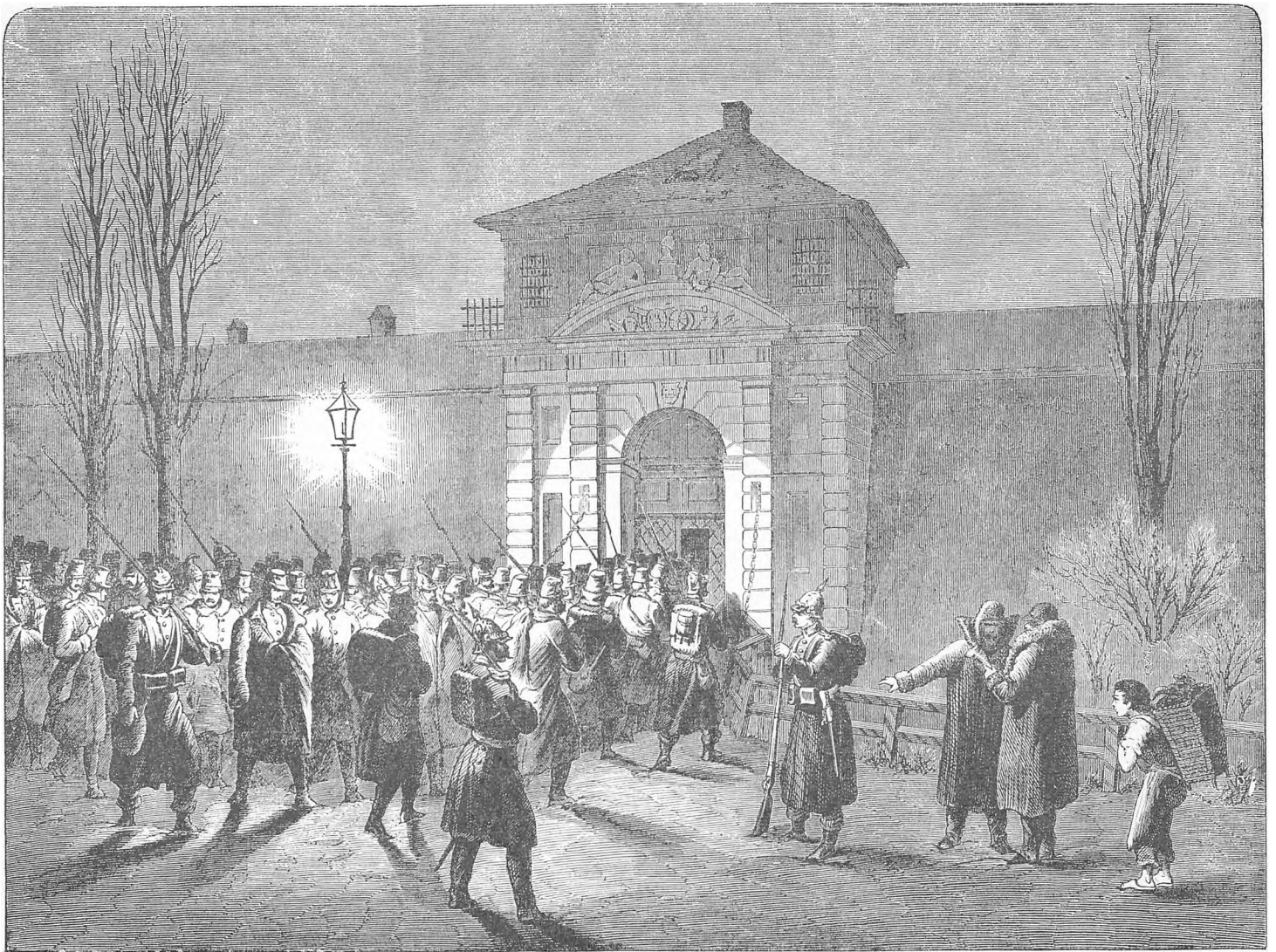

Scene fra kampen ved Over-Selk 3. februar.
Træsnit i Ill. London News 20. febr. 1864

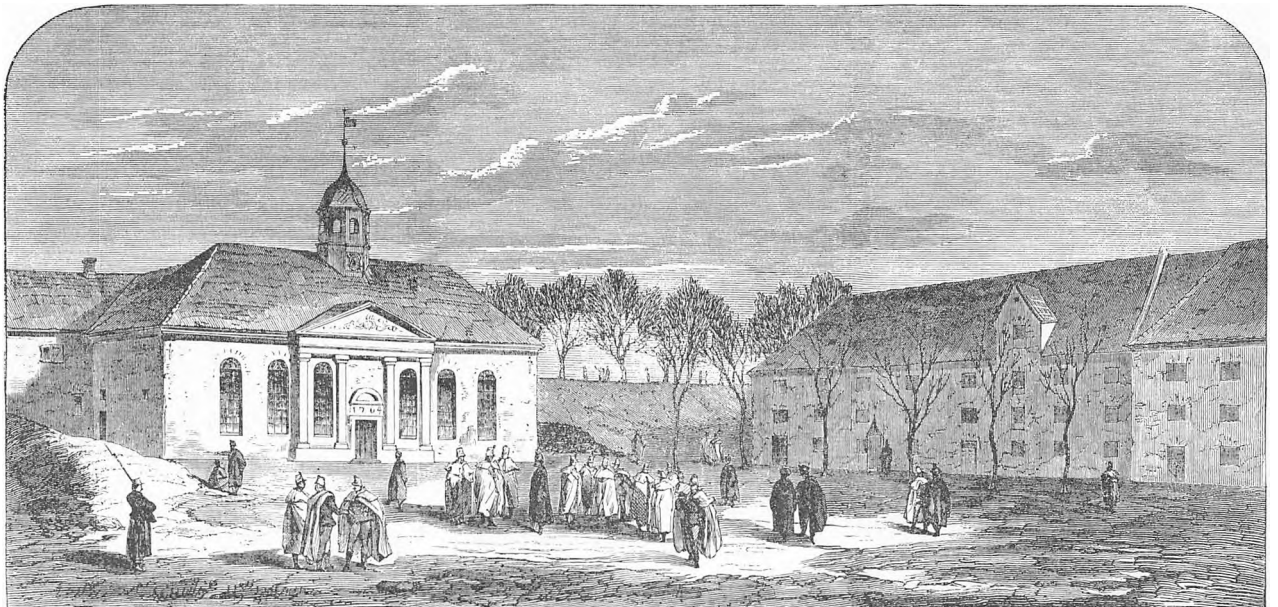

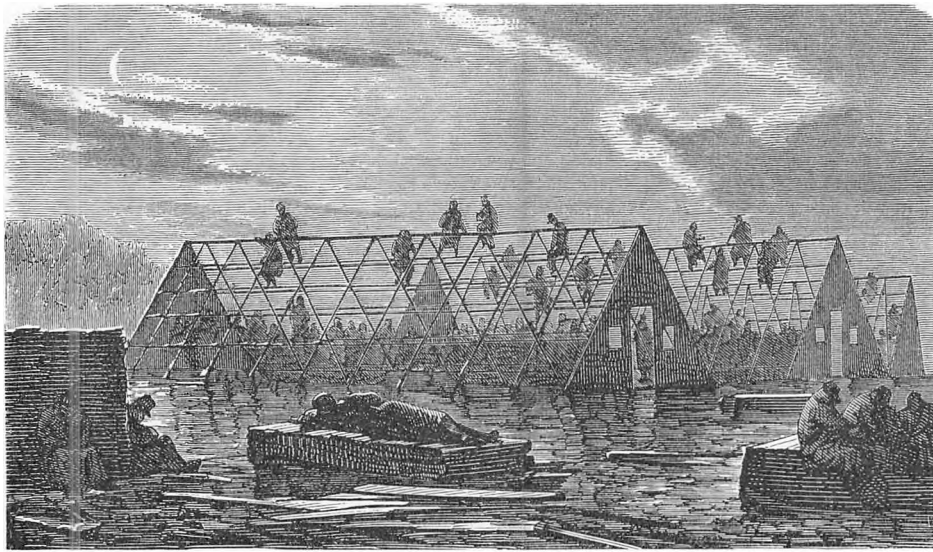
Sårede østrigere føres til
Rendsborg efter kampen
ved Over-Selk. – Træsnit
i Ill. London News
20. febr. 1864.

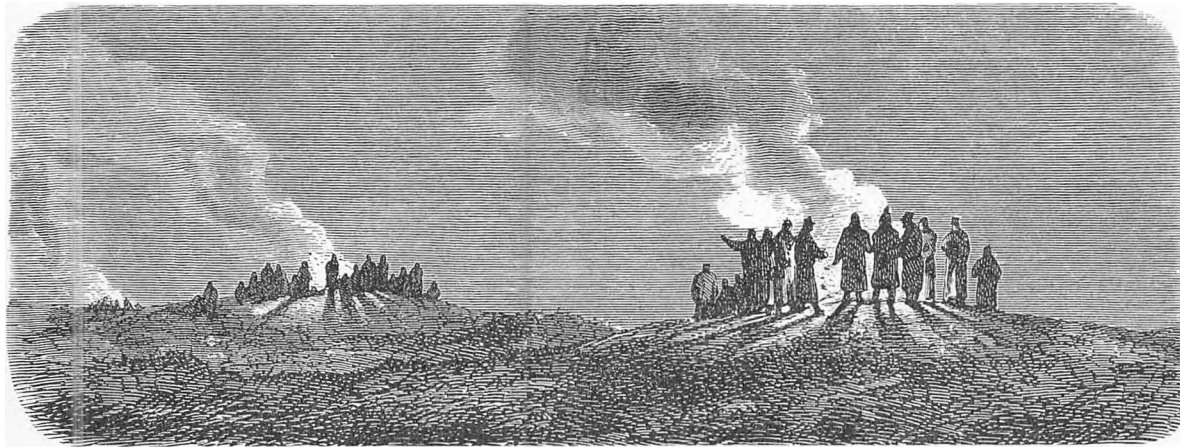
De første danske fanger ankommer til Citadellet i Magdeburg.
Træsnit i Ill. Zeit. 27. febr. 1864 efter tegning af A. Ochs.

Tyske fanger i Kastellet i København.
Træsnit i Ill. Zeit. 16. april 1864.

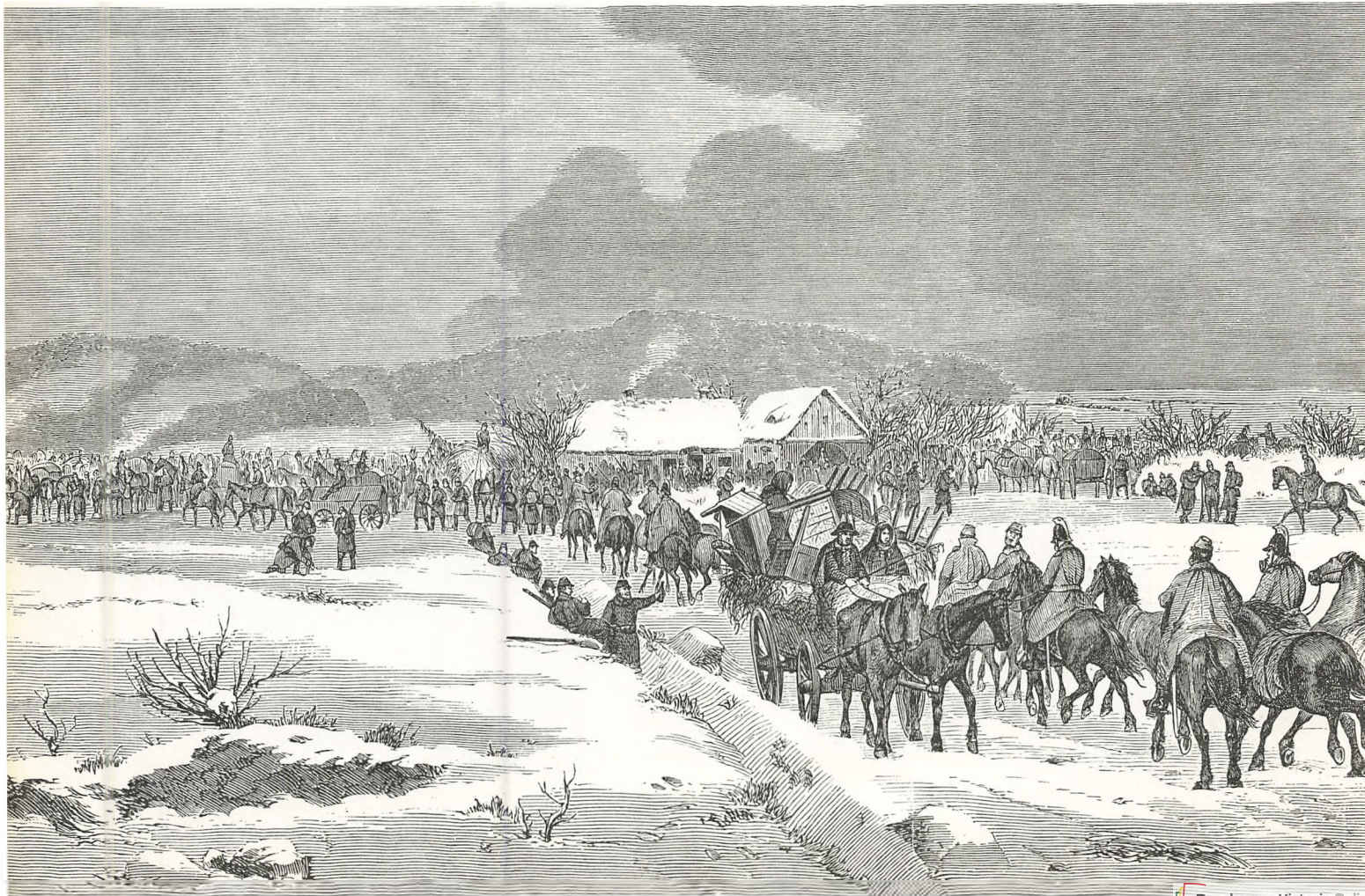

Vejret skiftede mellem frost med stærke snefald og skylregn. Natten mellem 3. og 4. februar styrtede regnen ned over Danevirke, hvor den danske hovedstyrke befandt sig. Jorden var komplet oplødt, og væden forneden var endnu værre end den, som kom fra oven. Soldaterne søgte derfor om natten op på de ufærdige barakkers tage, hvor de, som det hedder i et samtidigt soldater-brev, sad på lægterne som forpuskede høns. – Træsnit i Ill. Tid. 28. febr. 1864 efter tegning af Bernhard Olsen.

Rundt om på Danevirke fik soldaterne natten mellem 3.-4. febr. midt i skylregnen tændt bål, som de kunne varme sig ved. – Træsnit i Ill. Tid. 28. febr. 1864 efter tegning af Bernhard Olsen.

Armeens træn ved Isted Kro, 8 km nord for byen Slesvig, altså langt nord for Danevirke, 4. februar. – Træsnit i Ill. Tid. 28. febr. 1864 efter tegning af Otto Bache.

Episode af tilbagetog fra Danevirke.
Olieskitse af N. Simonsen. Frederiksborg-Museet. – Jævnfør fotografi på side 56.

5. februar besluttede general de Meza på eget ansvar, efter et krigsråd holdt aften forud, at Danevirke skulle opgives uden kamp. Tilbagetoget blev iværksat i den følgende nat. Fjenden anede intet. – Der havde været forpostfægtninger foran Danevirke. Vejret var slået om fra regn til hård frost med sne. Tropperne led stærkt. Da de Meza's telegram var sendt regeringen, blev alle telegraf-linier afbrudt. Siden sagde de Meza i en erklæring, at han havde haft valget mellem i få dage at modstå fjendens angreb og blive tvunget til et tilbagetog, hvis følger måtte blive uberegnelige, »og som efter min Anskuelse måtte føre til Hærens Opløsning og Tilintetgørelse«, eller at tiltræde tilbagetoget i god orden. de Meza's opfattelse har siden både fået medhold og rejst kritik. – Ordren om tilbagetoget fra Danevirke vakte, uforståelig som den var for de fleste – også for regeringen – lammende forfærdelse overalt i befolkningen. Den medførte, at de Meza blev kaldt til København, og, efter lang tøven, at overkommandoen blev taget fra ham.

Extrablad til den „Berlingske Tidende“.

Lørdag Formiddag den 6te Februar, Kl. 12.

Efter Overkommandøens Beslutning er Dannevirkestillingen opgivet inat uden Kamp.¹

Vi formaae i dette Dieblif ikke at give den ringeste Forklaring om denne overvælbende

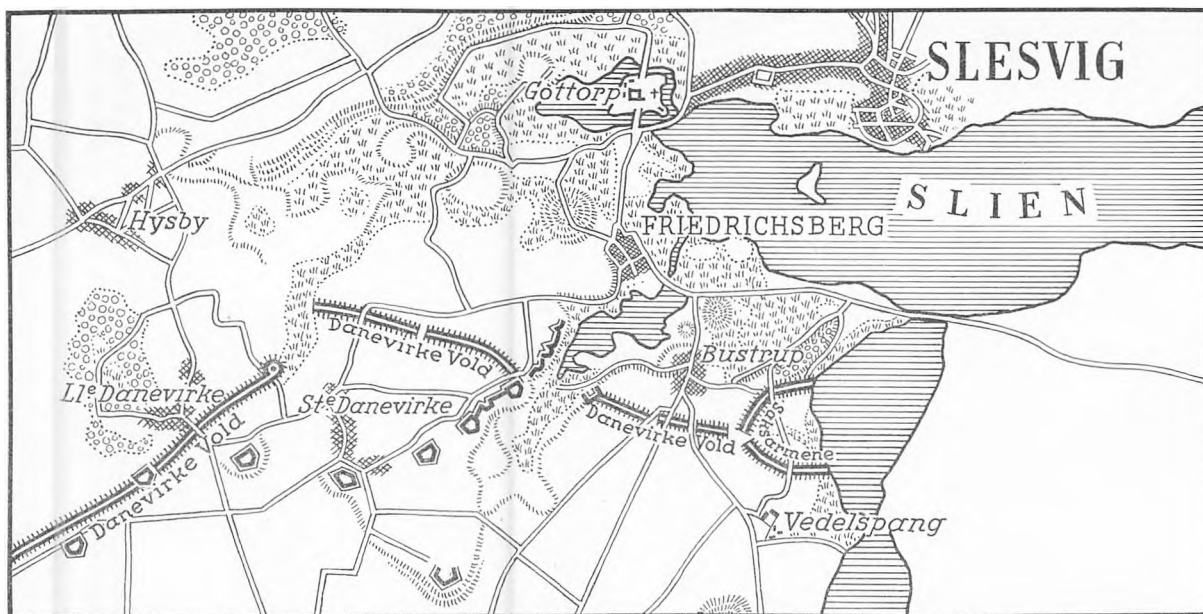
Efterretning.

Kl. 11 Formiddag: Tilbagetoget steer i god Orden. 3die Division alt i Flensborg.

Dybbøl-Stillingen sikket.

Udgivet og forlagt af Brødrene Berling. Red. af P. Buchheister. Trykt i det Berlingske Bogtrykkeri i Kbhvn

Løbesedlens knappe sprog taler tydeligt om den stemning, som beherskede alle i landet. Overalt blev man grebet af modløshed.

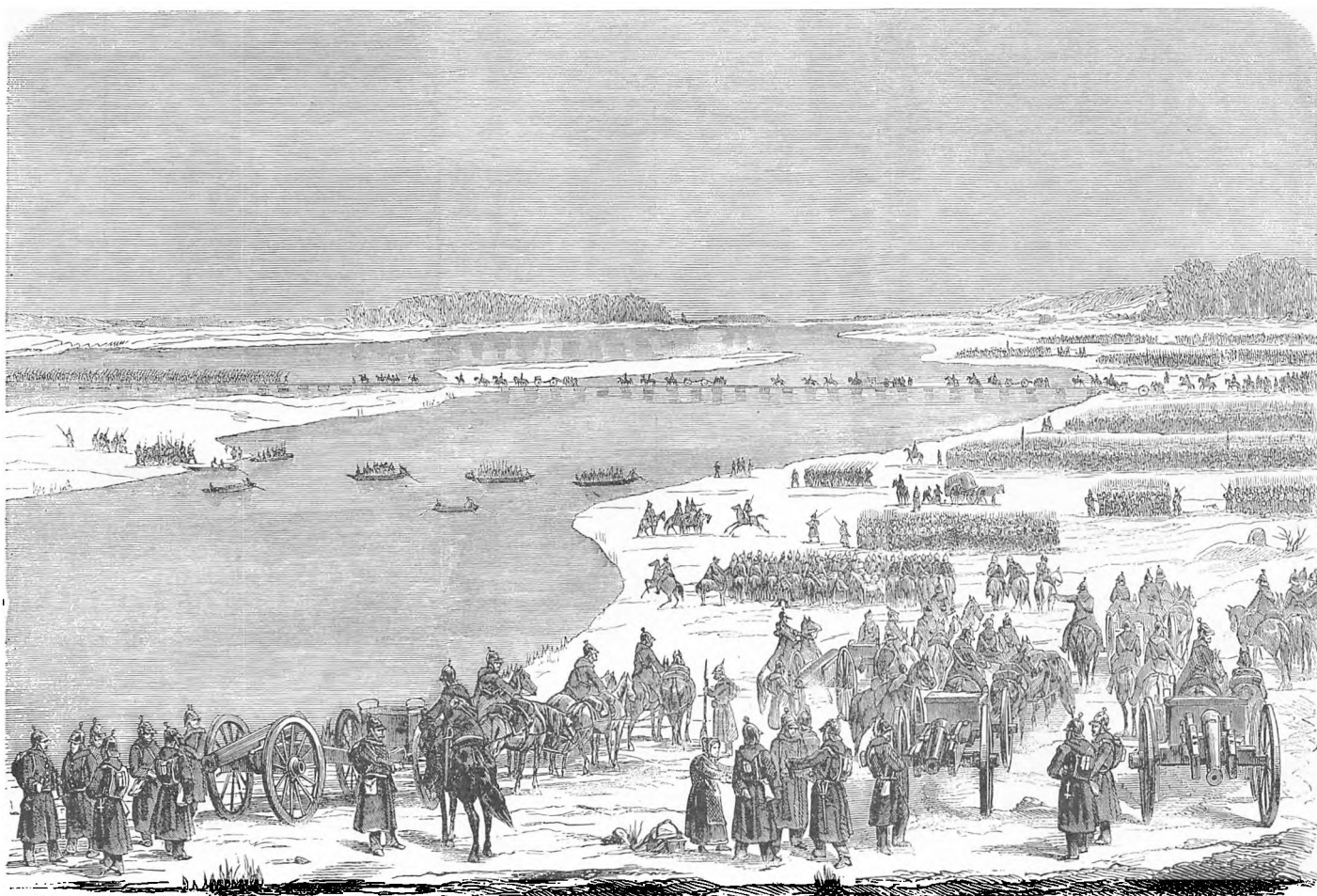
Kort over
Danevirke-egnen

Østrigske tropper på vej nordpå
i forrygende snestorm. – Tysk
træsnit efter tegning af L. Braun.

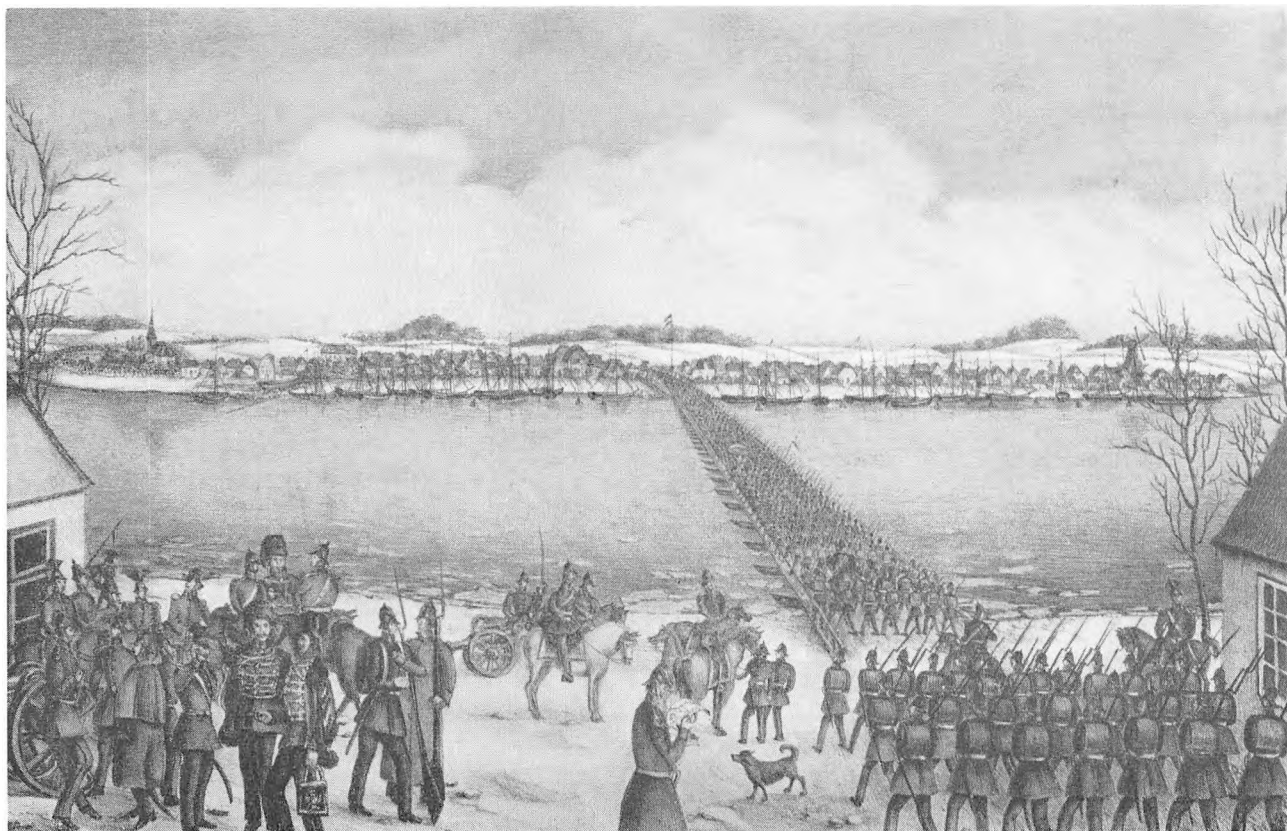
Preussisk strandbatteri ved Arnæs, ca. 6. februar.
Tysk fotografi, et af de allertidligste krigs-fotografier, som kendes. – Kongelige Bibliotek.

Preussernes overgang over Slien 6. februar. Den fandt sted ved Arnæs.
Træsnit i Ill. Zeit. 5. marts 1864 efter tegning af et øjenvidne.

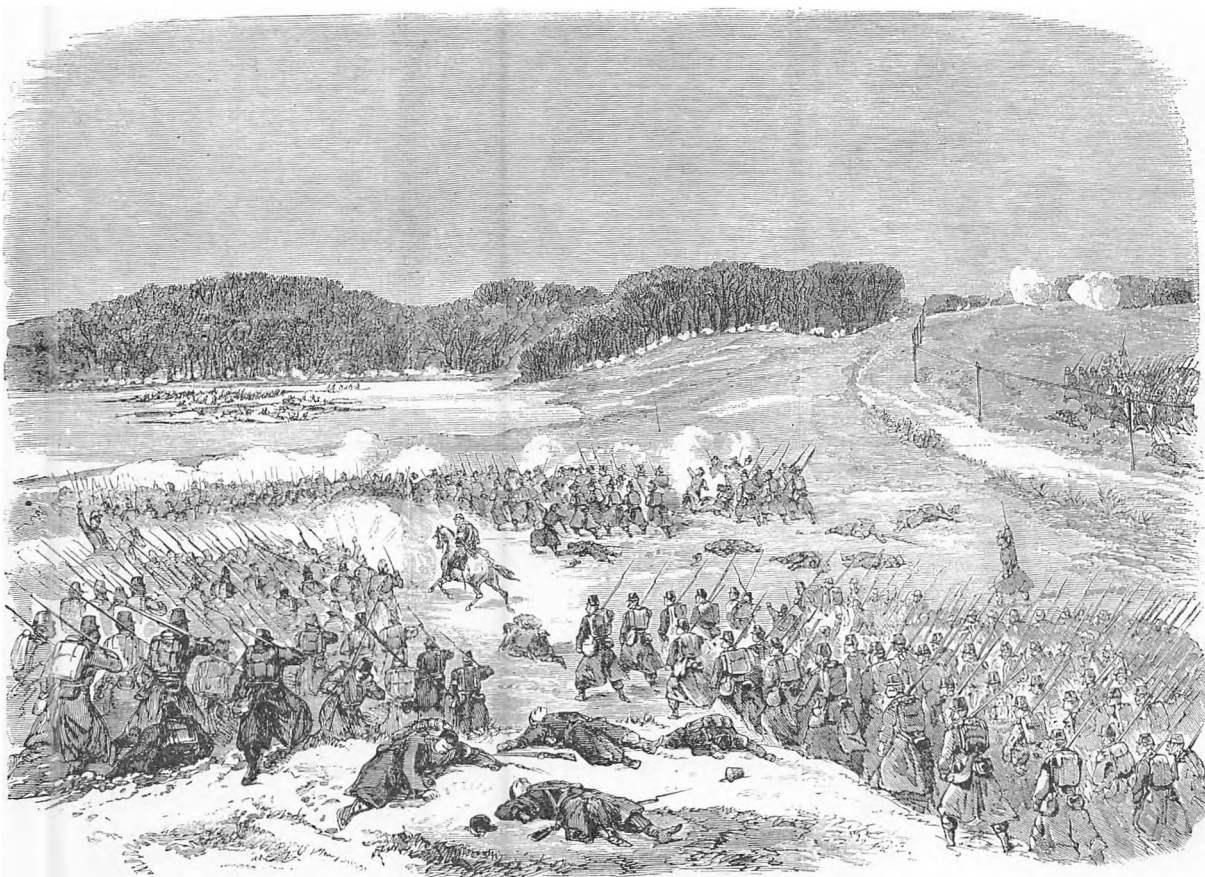
Preussernes overgang over Slien.
Tysk tegning og litografi af G. Lorenzen. Frederiksborg-Museet.

Østrigske husarer rykkede hurtigt frem og foretog 6. februar ved Smedeby et angreb på danske infanterister, som søgte at holde dem tilbage. Kampen var et forvarsel om den, som udfoldedes ved Oversø og Sankelmark. Træsnit i Ill. Zeit. 12. marts efter tegning af Aug. Beck.

Situation af kampen ved Oversø 6. februar.
Træsnit i Ill. London News 27. febr. 1864.

Situation under nærkamp 6. februar ved Oversø.
Tysk litografi af W. Heuer. Kongelige Bibliotek.

Østrigsk stærk fremrykning gennem en skov ved Oversø 6. februar.
Tysk farvelitografi. Frederiksborg-Museet.

Østrigske Liechtenstein-husarer falder i et dansk baghold ved Oversø 6. februar.
Tysk litografi af W. Dies. Kongelige Bibliotek.

Østrigsk storm på en dansk stilling i skov ved Oversø 6. februar.
Træsnit i Ill. Zeit. 19. marts 1864 efter tegning af Aug. Beck.

Første regiment i håndgemæng med regimentet Martini mellem Oversø og Sankelmark.
Træsnit i Ill. Tid. 6. marts 1864.

1. regiment afslår 6. februar ved Sankelmark et angreb af østrigske husarer.
Træsnit i Ill. Tid. 6. marts 1864.

Episode af kampen ved Sankelmark 6. februar.
Træsnit efter tegning af N. Simonsen. Kongelige Bibliotek.

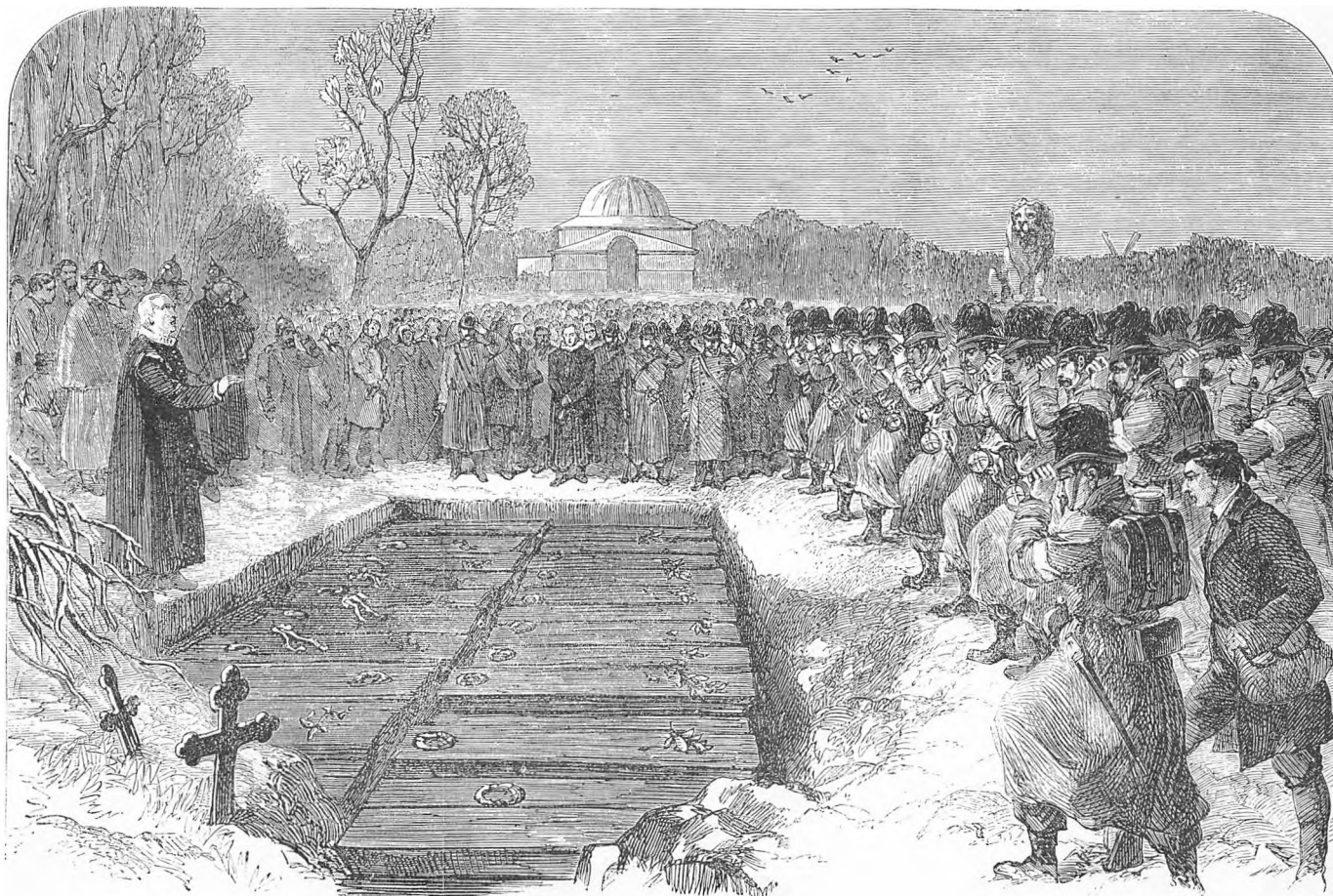
Situation under kampen ved Sankelmark 6. februar.
Træsnit af H. P. Hansen. Frederiksborg-Museet.

De Liechtensteinske husarers angreb ved Sankelmark.
Olieskitse, dateret Sankelmark 6. februar 1864. Otto Bache. Frederiksborg-Museet.

Danske og østrigske soldaters kister står i en stor fællesgrav på Flensborg Kirkegård. Det er de faldne fra Oversø og Sankelmark, som begravnes her. I baggrunden ses Isted-løven, monumentet fra treårskrigen som kort efter (se side 34) blev fjernet af preusserne. Træsnit i Ill. London News 5. marts 1864.

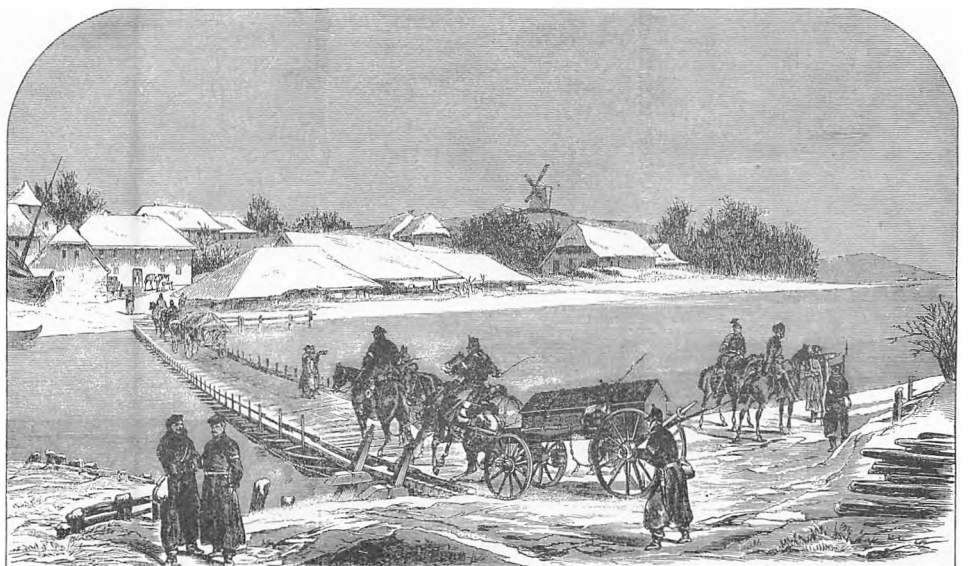

Få dage efter at fjenden havde bemægtiget sig Danevirke, rykkede preussisk ammunitions-træn ind i Flensburg. I baggrunden ses Røde Port.
Træsnit i Ill. London News 27. febr. 1864.

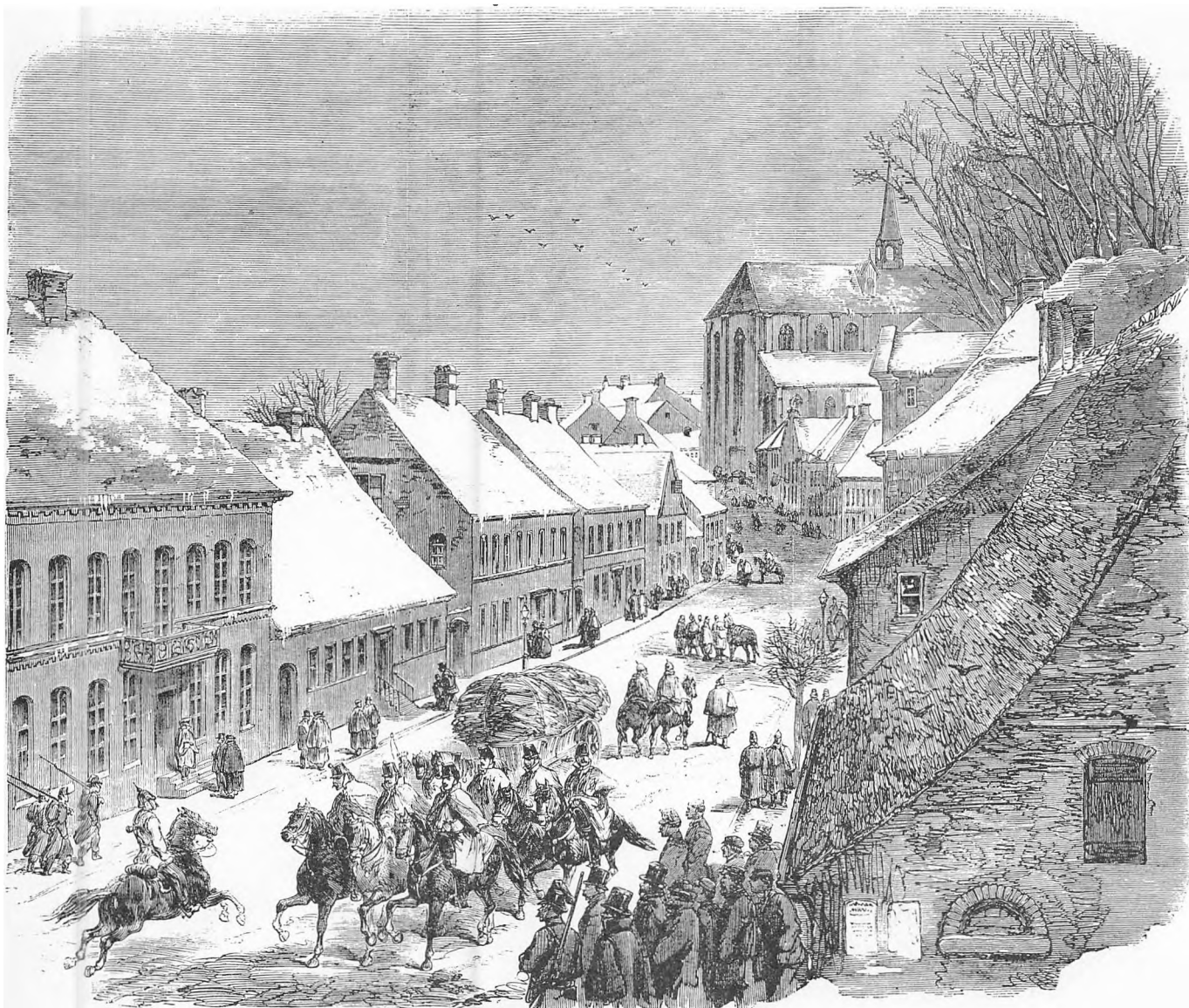
28. februar blev generaløjtnant de Meza afskediget, og generaløjtnant D. N. Gerlach blev kommanderende general.
Træsnit i Ill. Tid. 13. marts 1864.

Preussisk pontonbro over Egersund.
Træsnit i Ill. Zeit. 19. marts 1864 efter tegning af Aug. Beck.

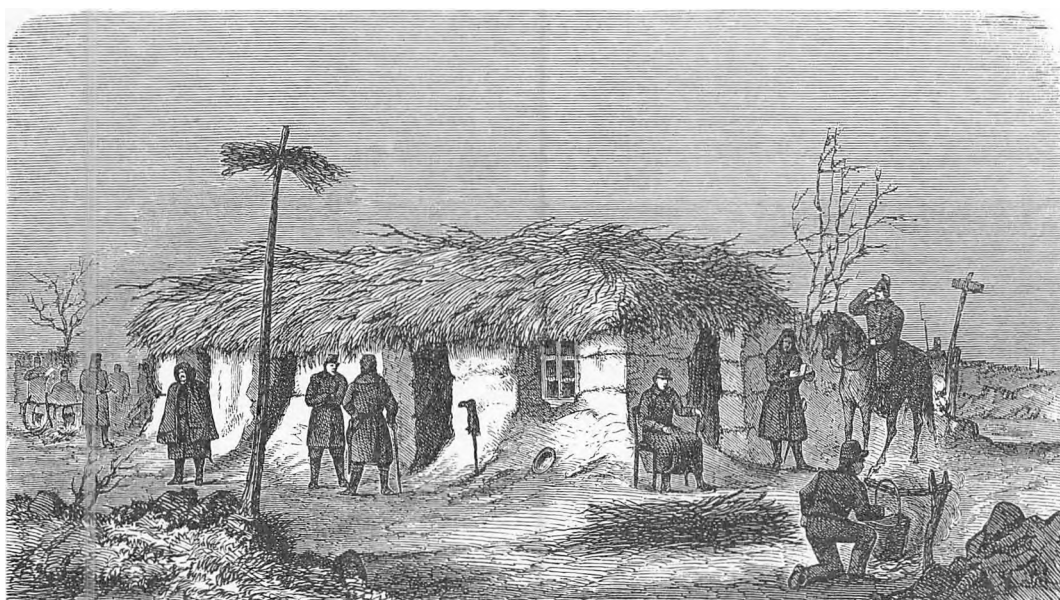

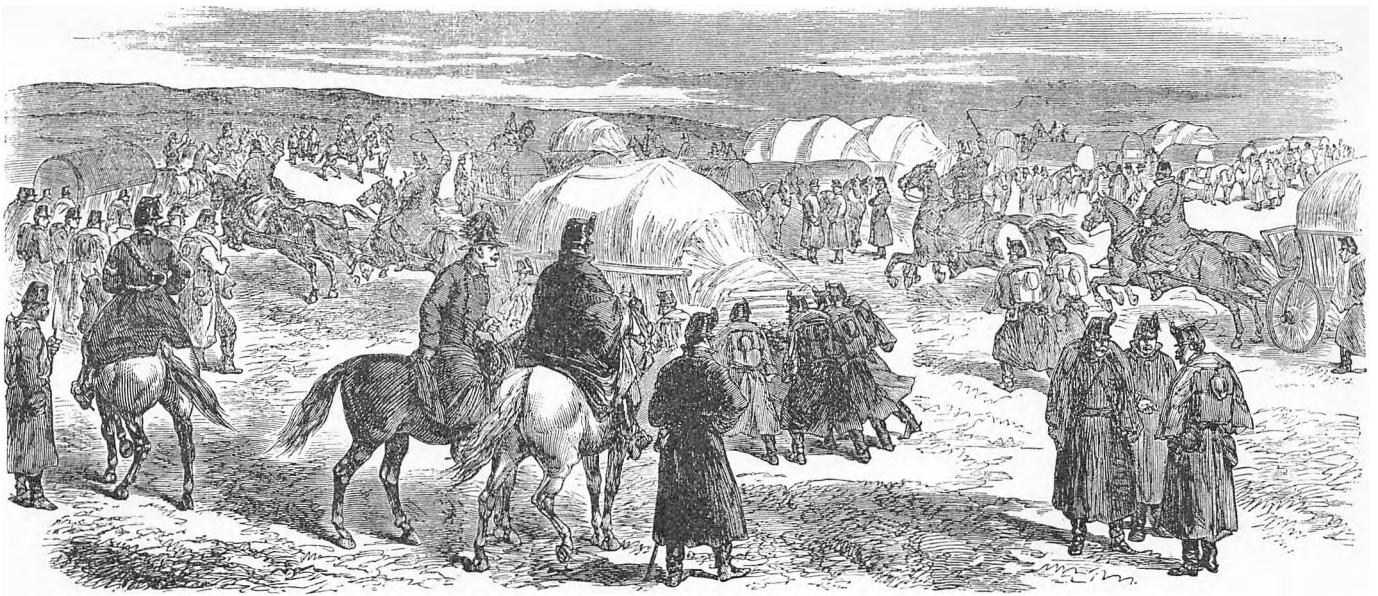
Sårede soldater fra kampene ved Sankelmark og Oversø ankommer til forplejning på Gottorp Slot.
Træsnit i Ill. Zeit. 19. marts efter tegning af Aug. Beck.

I dagene omkring 14. februar fyldtes Haderslev af preussiske tropper, som var på vej nordpå. Her ses de på Nørregade i Haderslev, som var snedækt. I baggrunden Frue Kirke. Træsnit i Ill. London News 12. marts 1864.

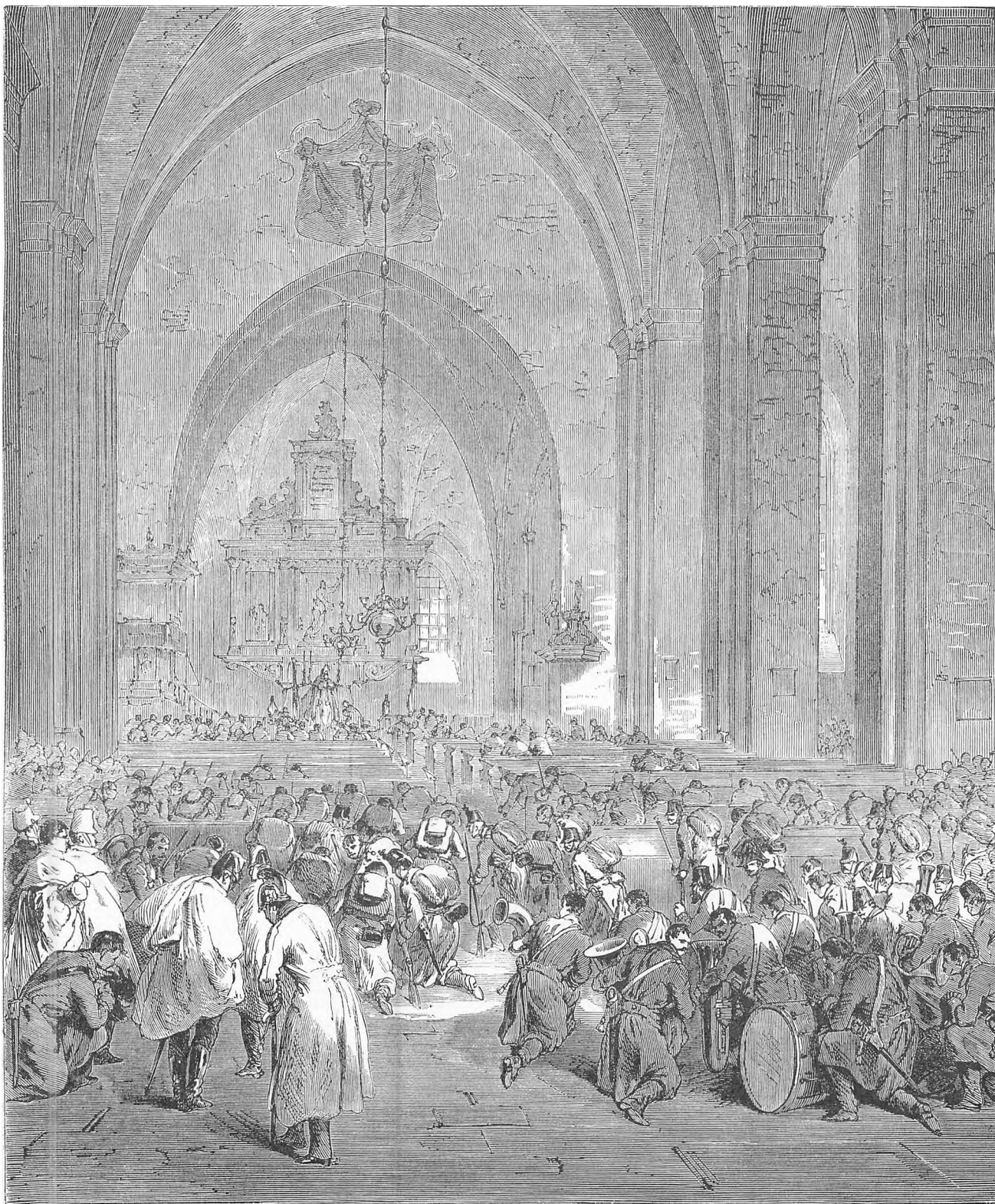
De danske tropper havde efter tilbagetoget fra Danevirke taget stillinger ikke blot på Dybbøl men over hele Sundeved. Sneen lå overalt. Dette er en snehytte, som forposter i Sundeved havde bygget, og hvor de søgte ly mod den bidende blæst. Træsnit i Ill. Tid. 13. marts 1864 efter tegning af løjtnant C. Oscar Carlson, som senere i krigen var blandt de faldne.

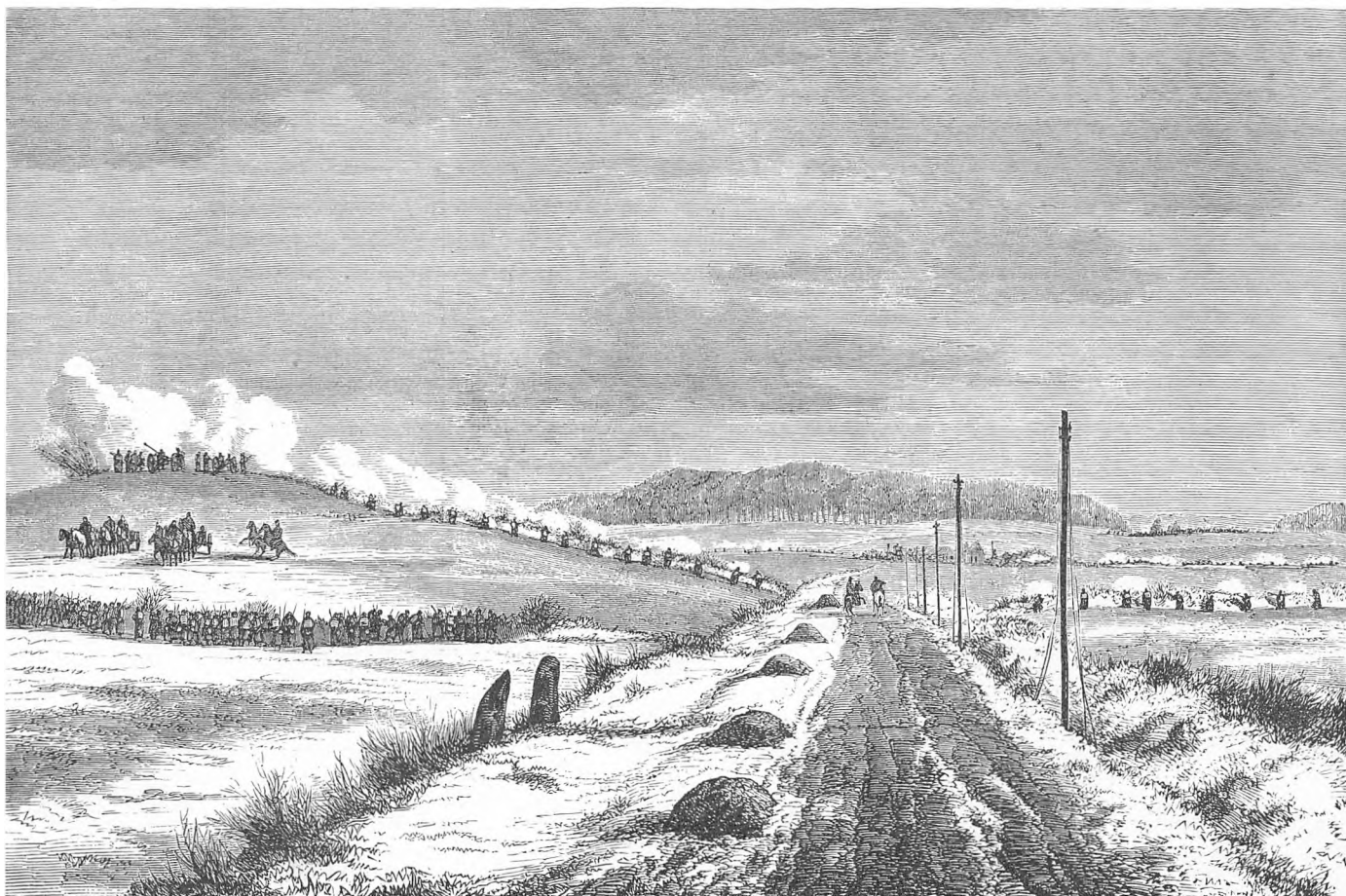
De tysk-østrigske tropper rykkede stadig nordpå. 11.–12. februar var de i Åbenrå. 16.–17. var der rekognoscering i Vonsild og foran Kolding. 17. februar stod de i Christiansfeld, og 18. februar rykkede de ind i Kolding. Her ses tysk artilleri nær Kolding. Træsnit i Ill. London News 26. marts 1864.

Rytter-fægtning ved Kolding 18. februar 1864.
Tysk farvelitografi. Frederiksborg-Museet.

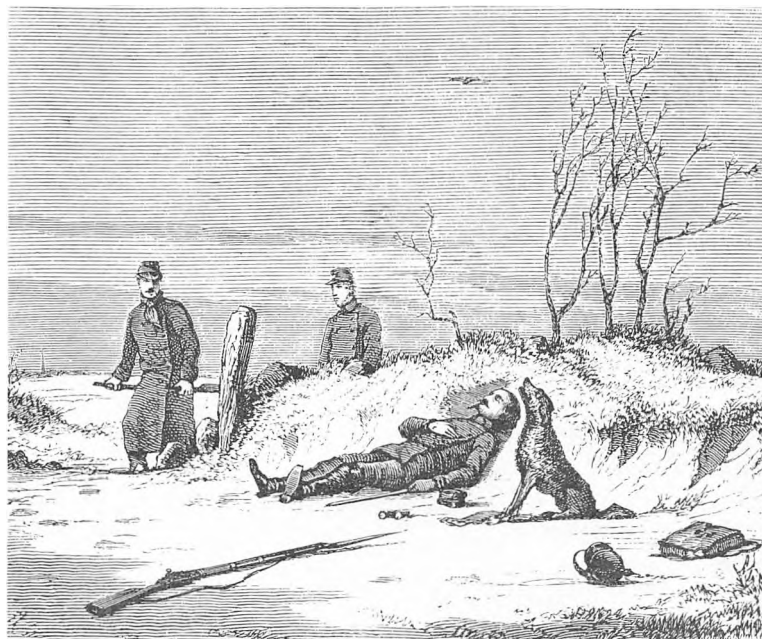

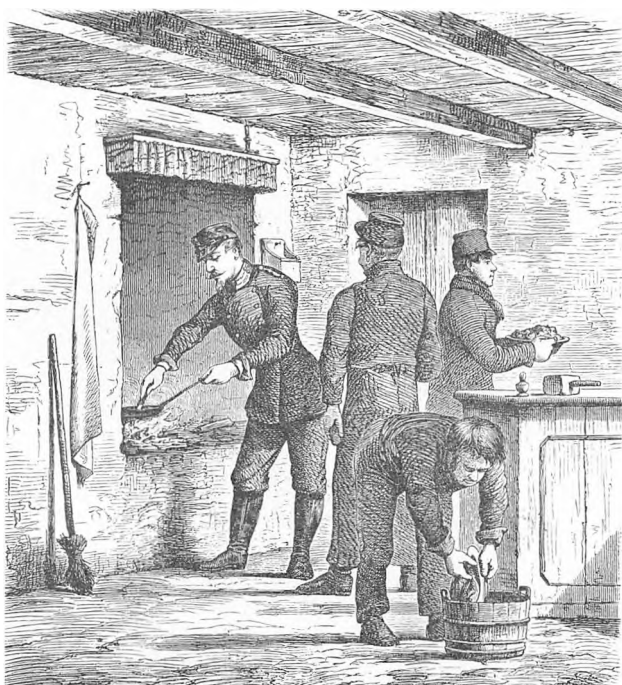
Tyske og østrigske soldater samledes til gudstjeneste i Skt. Nikolaj Kirke i Kolding.
Træsnit i Ill. Zeit. 23. april 1864 efter tegning af Aug. Beck.

Begyndelse af fægtning 22. februar i Sundeved.
Til venstre Avnbjerg. I midten den afbrændte
Frydendal Kro. I baggrunden til venstre Bøffelkobbøl.
Til højre Stenderup Skov. – Træsnit i III. Tid.
20. marts 1864 efter tegning af Otto Bache.

En bøj på feltfod – kaldes dette træsnit i III. Tid.
20. marts 1864 efter tegning af C. Oscar Carlson.

Efter fægtningen. – Træsnit i III. Tid. 20. marts 1864.
efter tegning af C. Oscar Carlson

„Hebermuth thut selten gut!“

• Beseitigung des Idstedter Löwen durch schleswig-holsteinische Patrioten
am 28. Februar 1864.

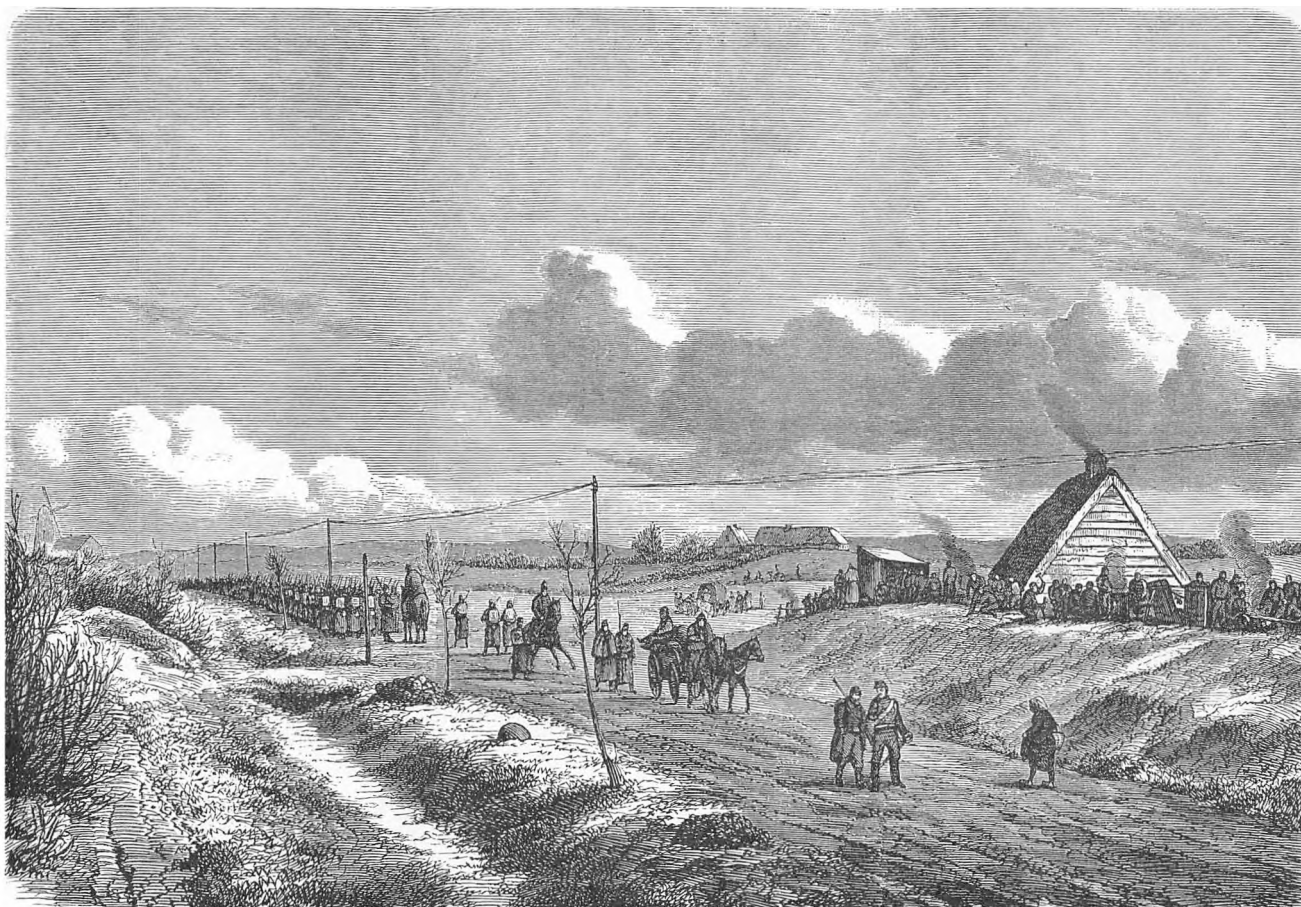
Isted-Løven, også kaldt Flensborg-Løven, stod ved soldater-gravene på Flensborg Kirkegård som mindesmærke for de faldne danske i slaget ved Isted 25. juli 1850. Foruden den nøgterne dato bærer soklen et stilfærdigt vers af Carl Ploug:
/ Trofaste Kæmper i Farens Stund / mandigt har værget
vor Odelsgrund. / Troskab skal Vagt ved
Graven være. / Manddom skal skærme Arv og Ære. –
Monumentet, udført af H. V. Bissen, blev afsløret 25. juli 1862. – Natten 22.–23. febr. 1864 blev hærværk begået mod det, og 26.–28. febr. 1864 blev det fjernet fra kirkegården og ikke længe efter opstillet i Tøjhuset i Berlin. Kort efter fjernelsen blev udsendt hosstående tyske smæde-blad, af hvilket et eksemplar findes på Kongelige Bibliotek. – Fra Berlin blev Isted-Løven under krigen 1939–45 ført til en kaserne i Lichterfelde ved Berlin, hvorfra den 1945 af den amerikanske hær blev ført til København og af denne ved en højtidelighed overdraget kong Christian 10. Monumentet har siden stået i Tøjhuset i København.

Den 24-årige menige danske dragon Niels Kjeldsen var 28. febr. 1864 udsendt på rekognoscering fra Højen. En mand udstod han på landevejen mellem Kolding og Vejle en kamp med to eller tre fjendtlige husarer, af hvilke Kjeldsen gjorde den ene ukampdygtig. Kjeldsen menes at være blevet såret i den ene arm. En fjendtlig fændrik, grev Lüttichau, nåede frem til Niels Kjeldsen, som da synes at have fortsat sit ridt, og opfordrede ham til at modtage pardon (lade sig tage til fange). Da Kjeldsen ikke ville dette, skød fændrikken på ham og traf ham ved andet skud i hovedet, så han styrtede død af hesten. Han blev begravet i Give, hvor han var født. På graven og på kamp-stedet på landevejen er rejst mindesten. – Hosstående er gengivet et flyveblad, som straks blev udsendt. Det findes på Frederiksborg-Museet. – Om den uforfærdede dragons kamp er givet flere og afvigende fremstillinger. Linierne her gengiver militærhistorikeren kaptajn K. C. Rockstroh's i Biografisk Leksikon. Den regnes at dække den historiske sandhed.

Den tapre Dragon Niels Kjeldsen.

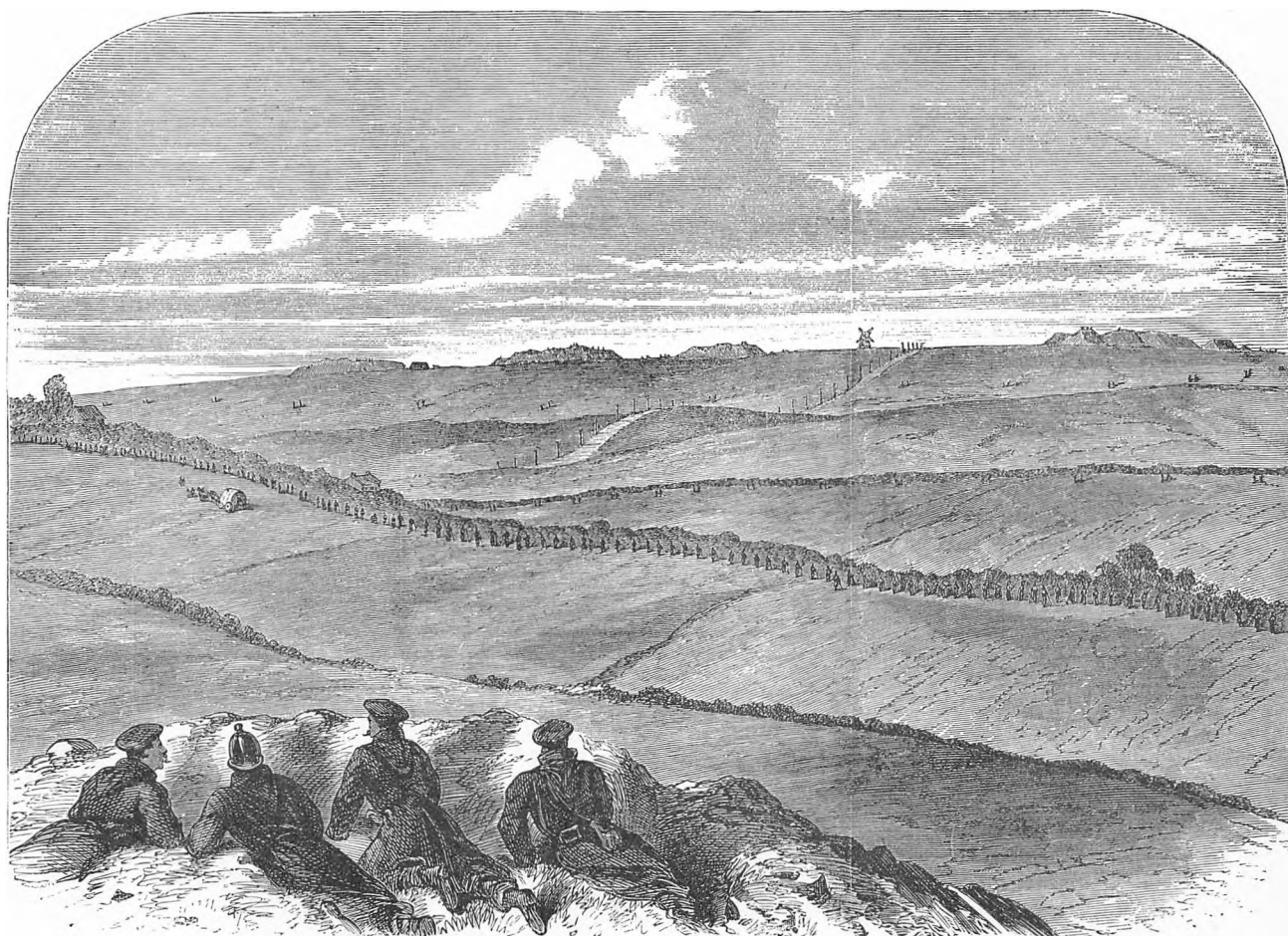

Under Preussernes Fremrykning i Nørrejylland blev, den 28de Februar, ved en Rekognoscering Dragon Niels Kjeldsen omringet af en Mængde preussiske Husarer. Han varogede sig drabely og bugtede 4 Husarer ned, og da Kjeldsen ikke kunde faae Vagt med ham, og han ikke vilde give sig fangen, blev hanendt Af Forbittrelse over hans kjælle Modstand, mishandlede Fjenderne hans Hæ

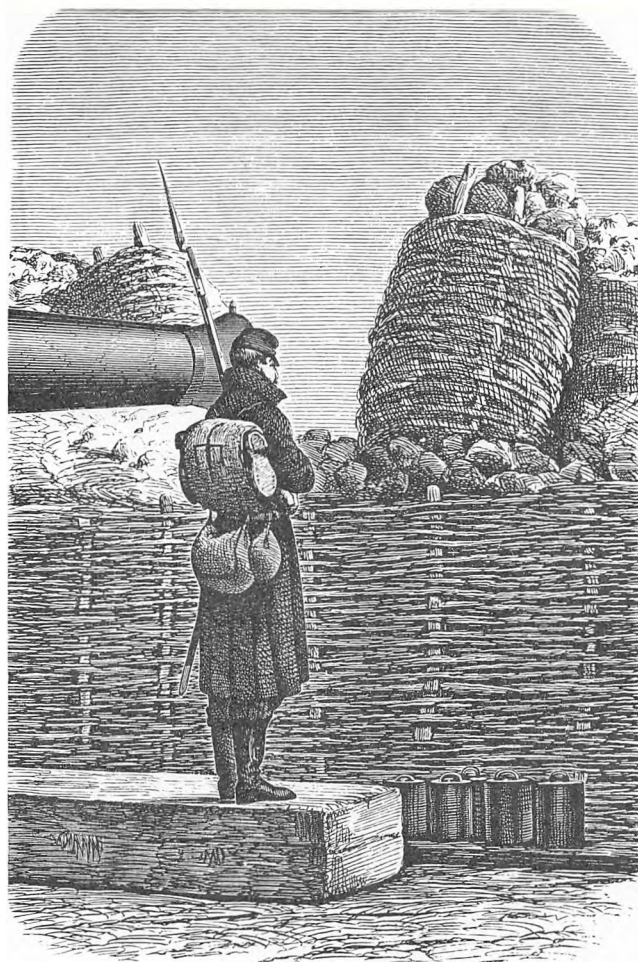
Et dansk regiment på vej til Dybbøl Mølle. – Træsnit i Ill. Tid. 27. marts 1863 efter tegning af Otto Bache.

Udsigt fra vest til øst over Dybbøl Bjerg med de danske skanser 4, 5, 6 og 7 (det vil sige midtpartiet af den kommende valplads) med Dybbøl Mølle i baggrunden. Rundt om ses preussiske og danske forposter. Træsnit i Ill. London News 9. april 1864. Situationen ligger formentlig ca. 3 uger forud for dette tidspunkt.

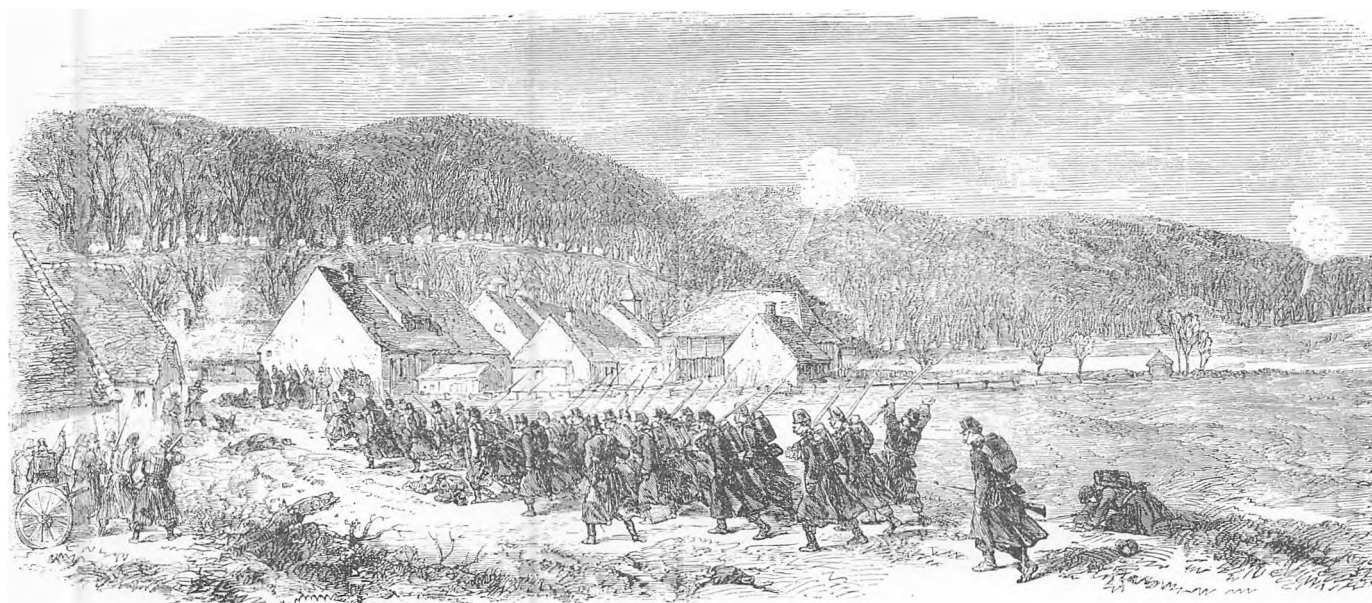

Preussiske vagtposter foran Dybbøl.
Træsnit i Ill. London News 23. april 1864.

Dansk udkikspost i Dybbøl skanser.
Træsnit i Ill. Tid. 27. marts 1864 efter tegning af Bernhard Olsen.

Fægtning mellem danske og østrigske styrker ved Vejle 8. marts 1864.
Træsnit i Ill. London News 26. marts 1864.

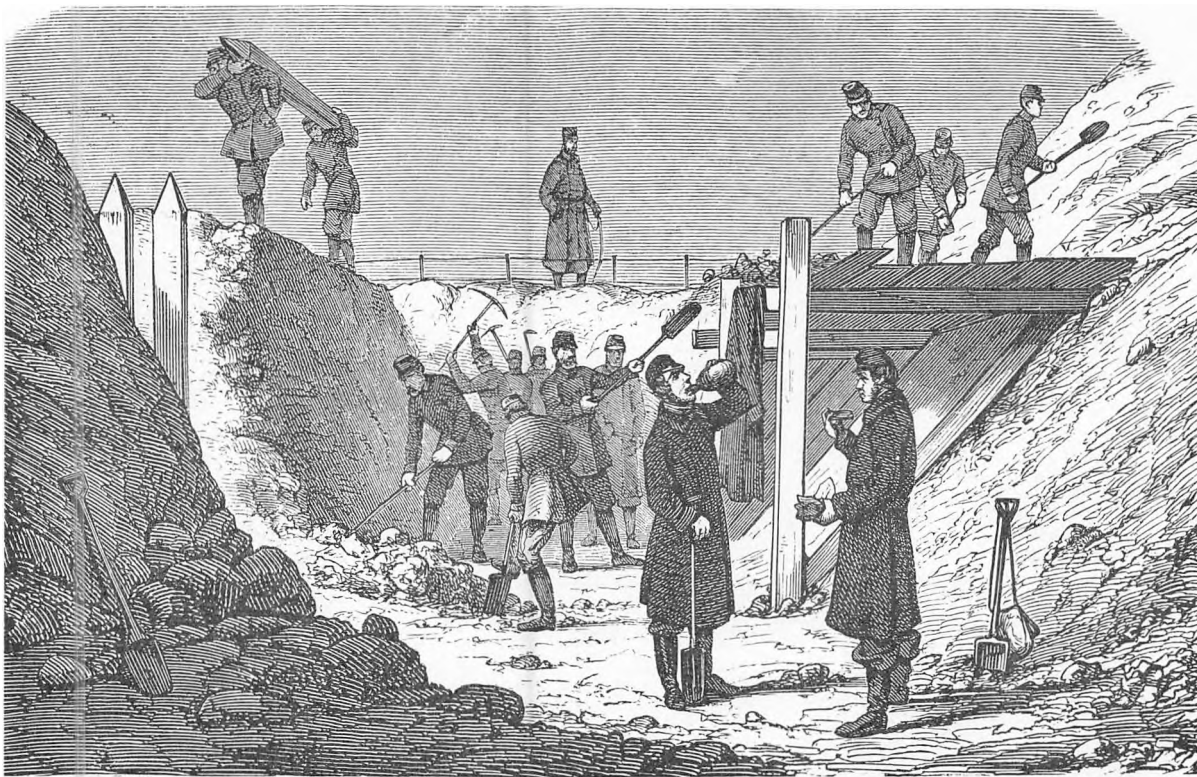

Voldsomme gadekampe i Vejle 8. marts. Det var det østrigske regiment Hessen-Infanteri, som angreb. – Træsnit i Ill. Zeit. 2. april 1864 efter tegning af Aug. Beck. – Se også et billede side 41.

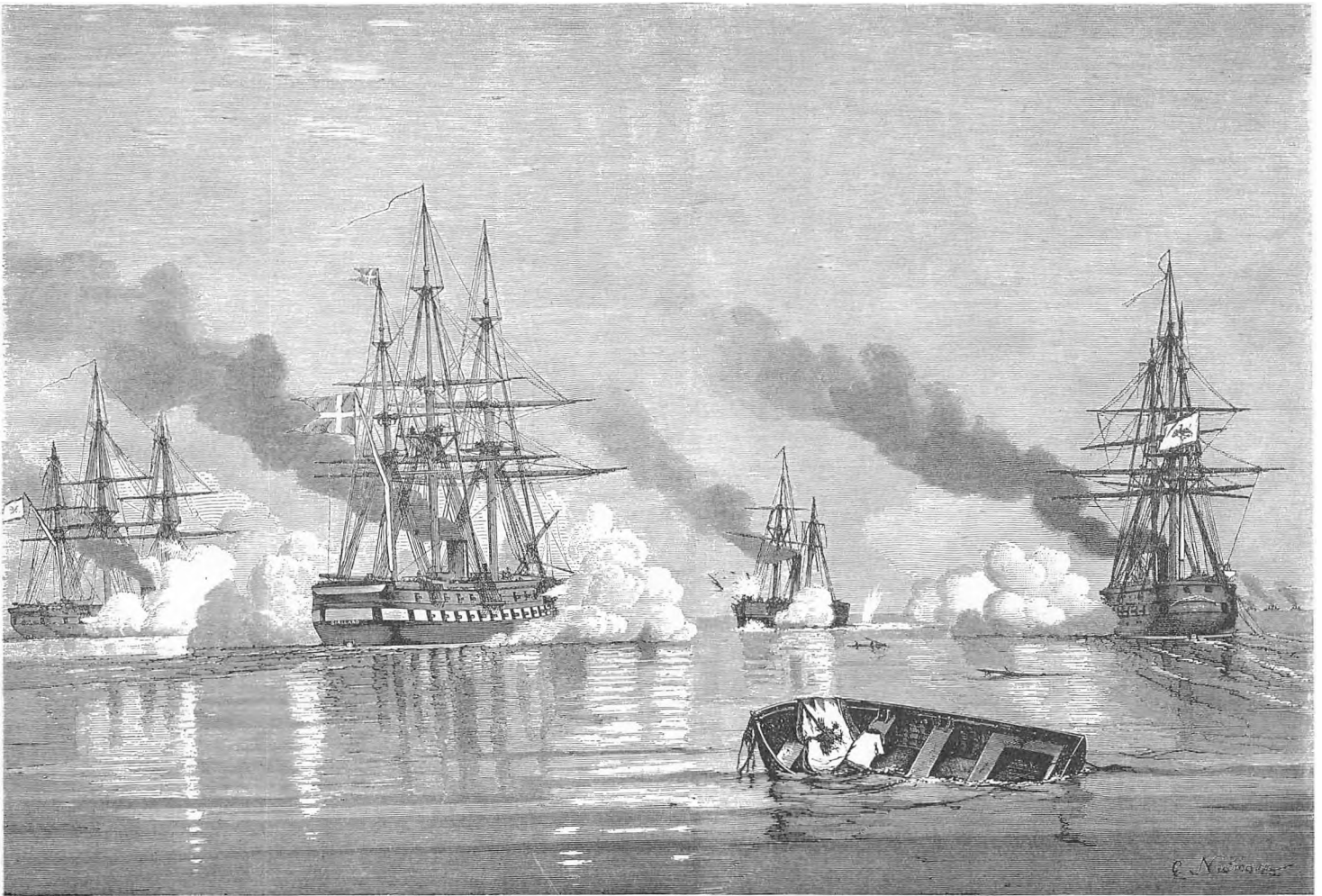
En anden situation af den voldsomme kamp mellem det østrigske regiment og danske forsvarere i Vejle 8. marts. Det var fra dansk side tilbageblevne dele af 1. regiment og 11. regiment, som her deltog i kampene – hovedstyrkerne var allerede trukket nordpå. – Tysk farvelitografi. Frederiksborg-Museet.

Skansearbejde på Dybbøl. – Træsnit i Ill. Tid. 27. marts 1864.

15. marts besatte preusserne øen Femern nord for Oldenburg og syd for Lolland. Det var et voveligt foretagende, udført i kraftig storm, men det blev gennemført med 11 både, og denne besættelse vakte særlig jubel i Preussen, fordi de danske regnedes overlegne til søs. – Farvelagt Neu-Ruppin-træsnit. Frederiksborg-Museet.

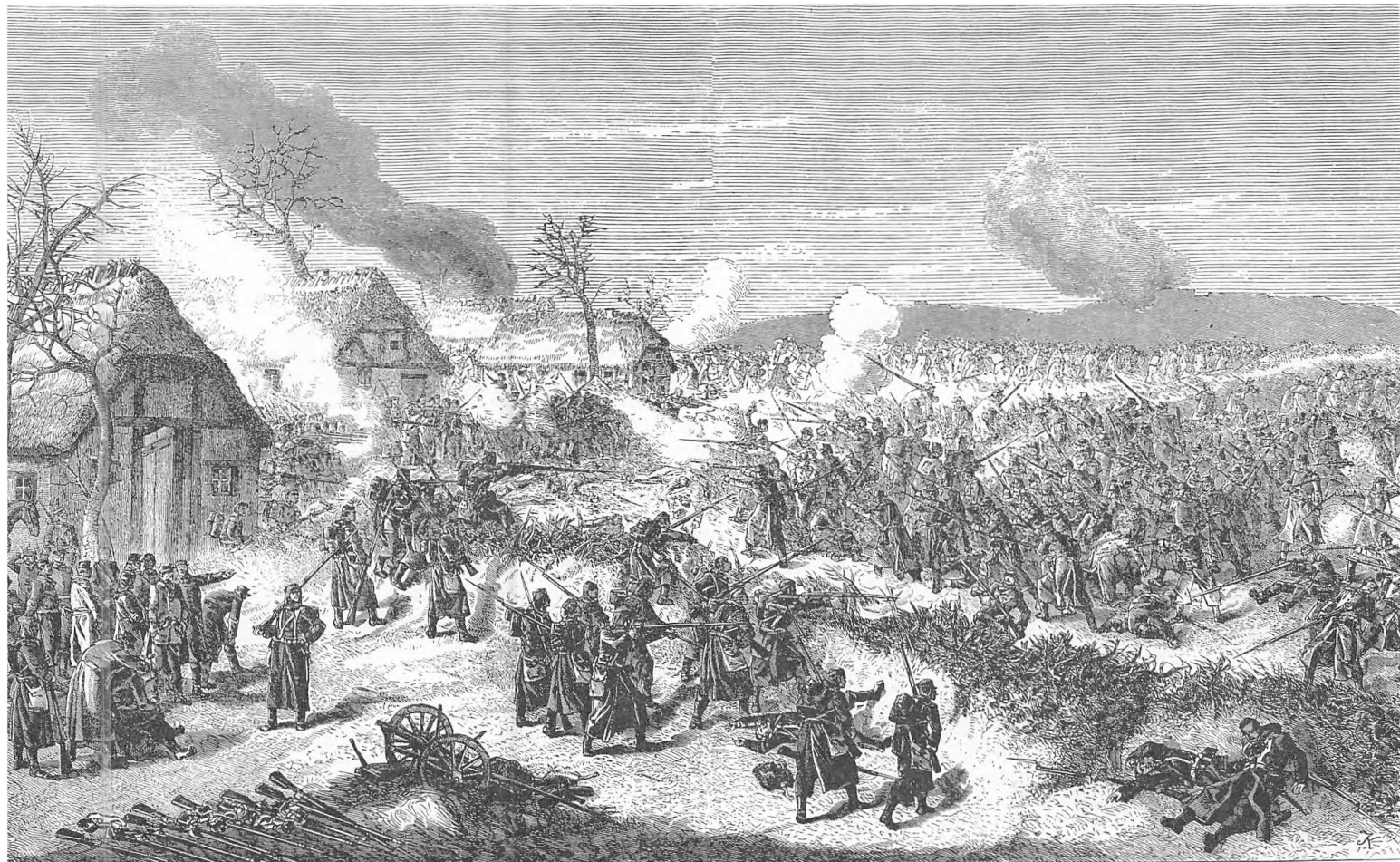

Blandt krigens få sø-træfninger var den ved Rügen 17. marts. Den danske fregat *Sjælland* (næstderst t.v.) blev omringet af tyske orlogs-fartøjer, kanonbåden *Nymphe* (t.v.), hjulskibet *Loreley* (t.h.) og kanonbåden *Arcona* (yderst t.h.) men tvang dem bort. – Træsnit i Ill. Tid. 3. April 1864. Efter skitse af løjtnant V. Hansen tegnet af C. Neumann. Efter træsnittet udførte C. F. Sørensen siden et maleri, nu på Frederiksborg-Museet.

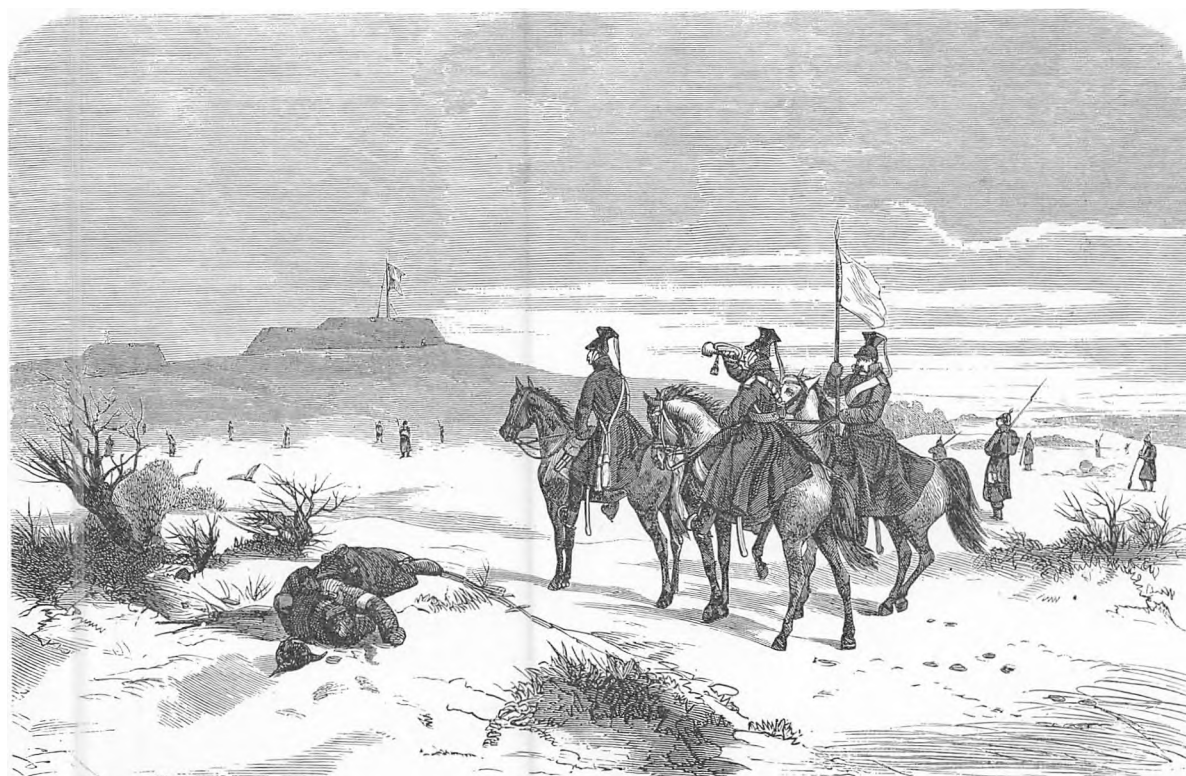

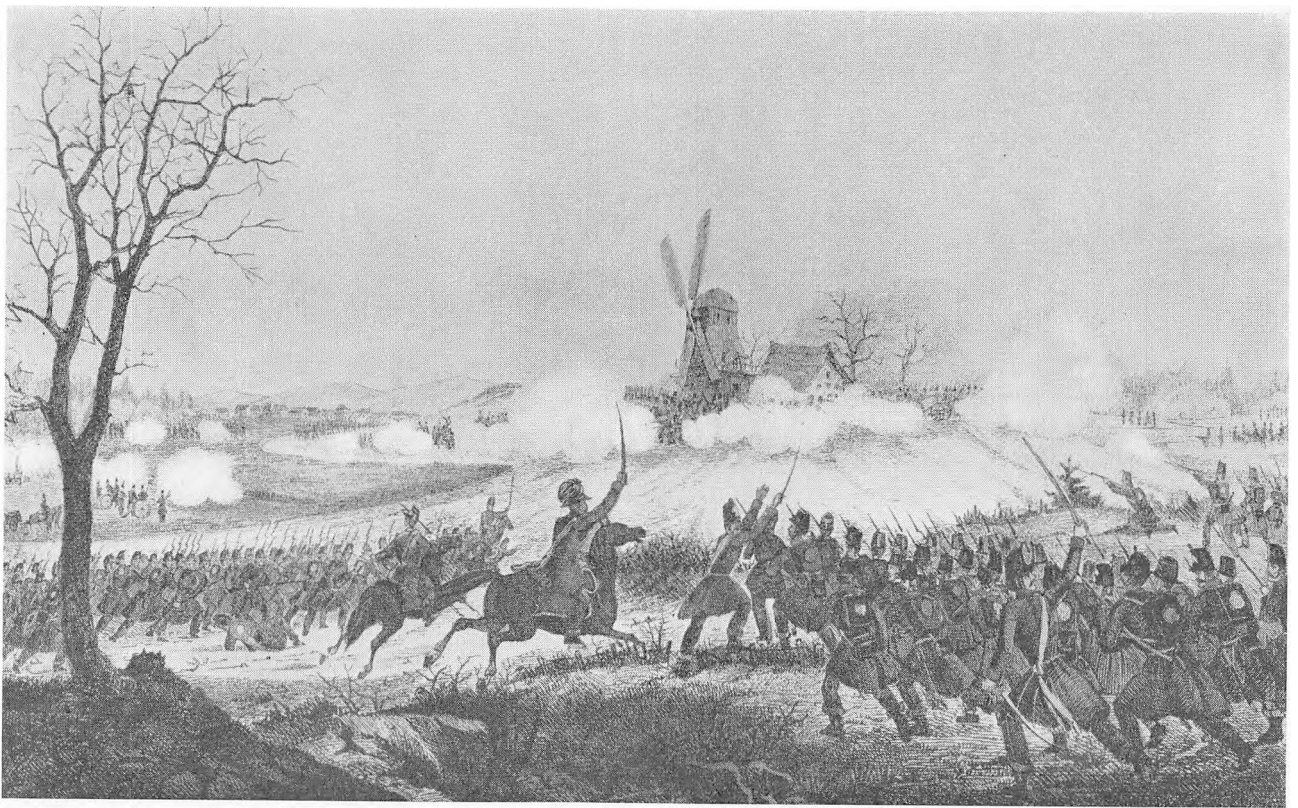
Ved Dybbøl Kirke
17. marts 1864.
Træsnit i Ill. Tid.
3. april 1864 efter
tegnning af Otto Bache.

17. marts klokken 13,05 meldte feltvagten ved Dybbøl Kirke, at fjendtligt infanteri, kavaleri og artilleri var under fremrykning. Det kom til en kort men hård kamp, og denne dag gik Dybbøl By tabt. Træsnit i Ill. Zeit. 30. marts 1864 efter tegning af Fr. Kaiser.

Preussisk parlamentær foran danske forposter i Sundeved. Træsnit i Ill. Tid. 10. april 1864.

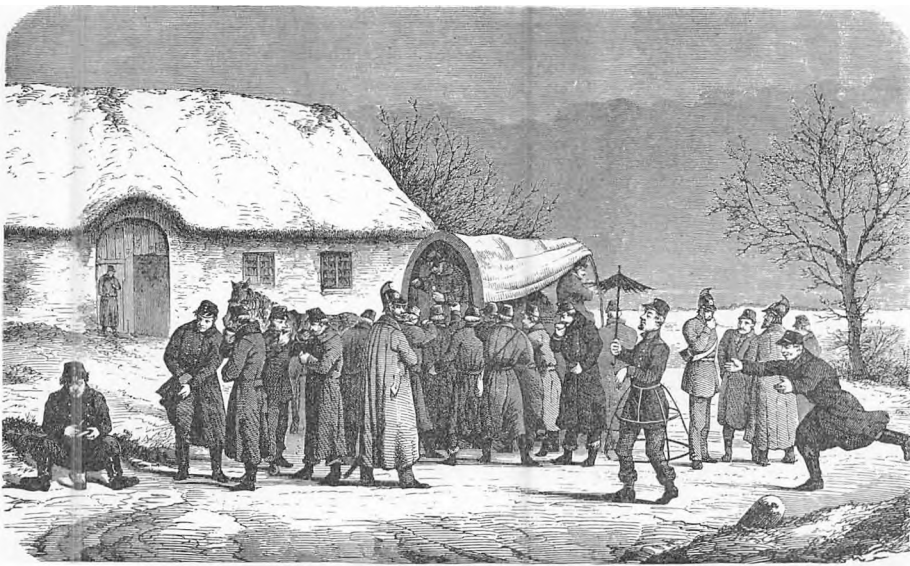

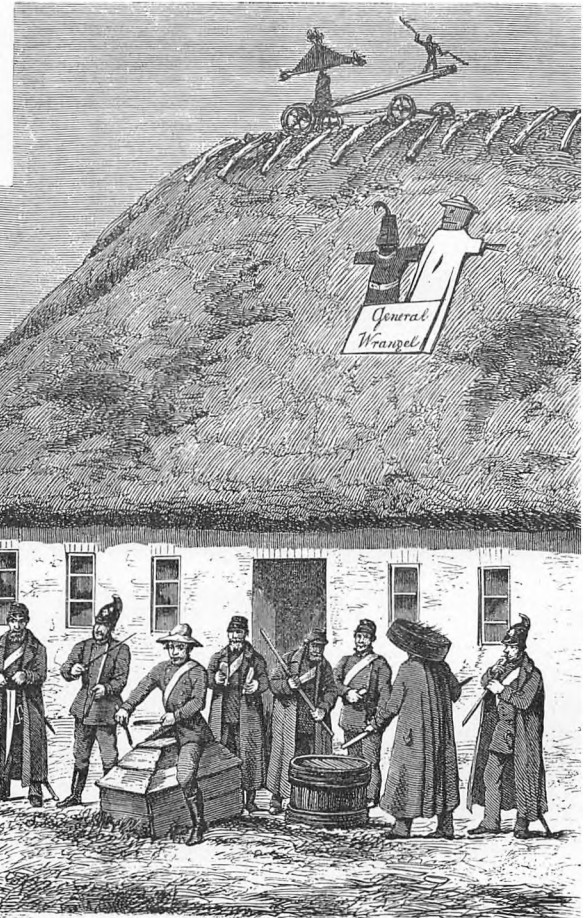
På det tyske litografi, som her gengives, findes en særlig tydelig angivelse: Østrigske troppers kamp med de danske 18. marts ved Vejle. Det er sandsynligt, at her er tale om en fejldatering, og at det er en episode fra kampene ved Vejle 8. marts (side 36–37) som også her gengives. – Frederiksborg-Museet.

Episode af kampen ved Dybbøl natten mellem 27. og 28. marts (1. og 2. påskedag).
Træsnit i III. Tid. 10. april 1864 efter tegning af Otto Bache.

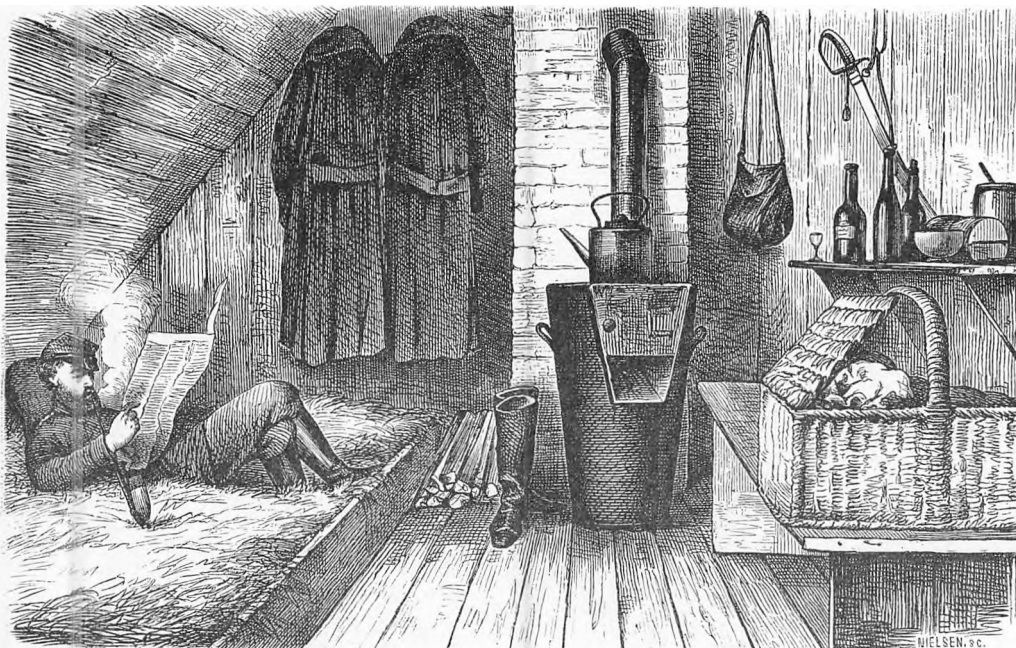

Scene ved en marketendervogn.
Træsnit i Ill.Tid. 13. marts 1864.
efter tegning af Otto Bache.

Musicerende soldater i Øster
Dybbøl. – Træsnit i Ill.Tid.
13. marts efter tegning
af Otto Bache.

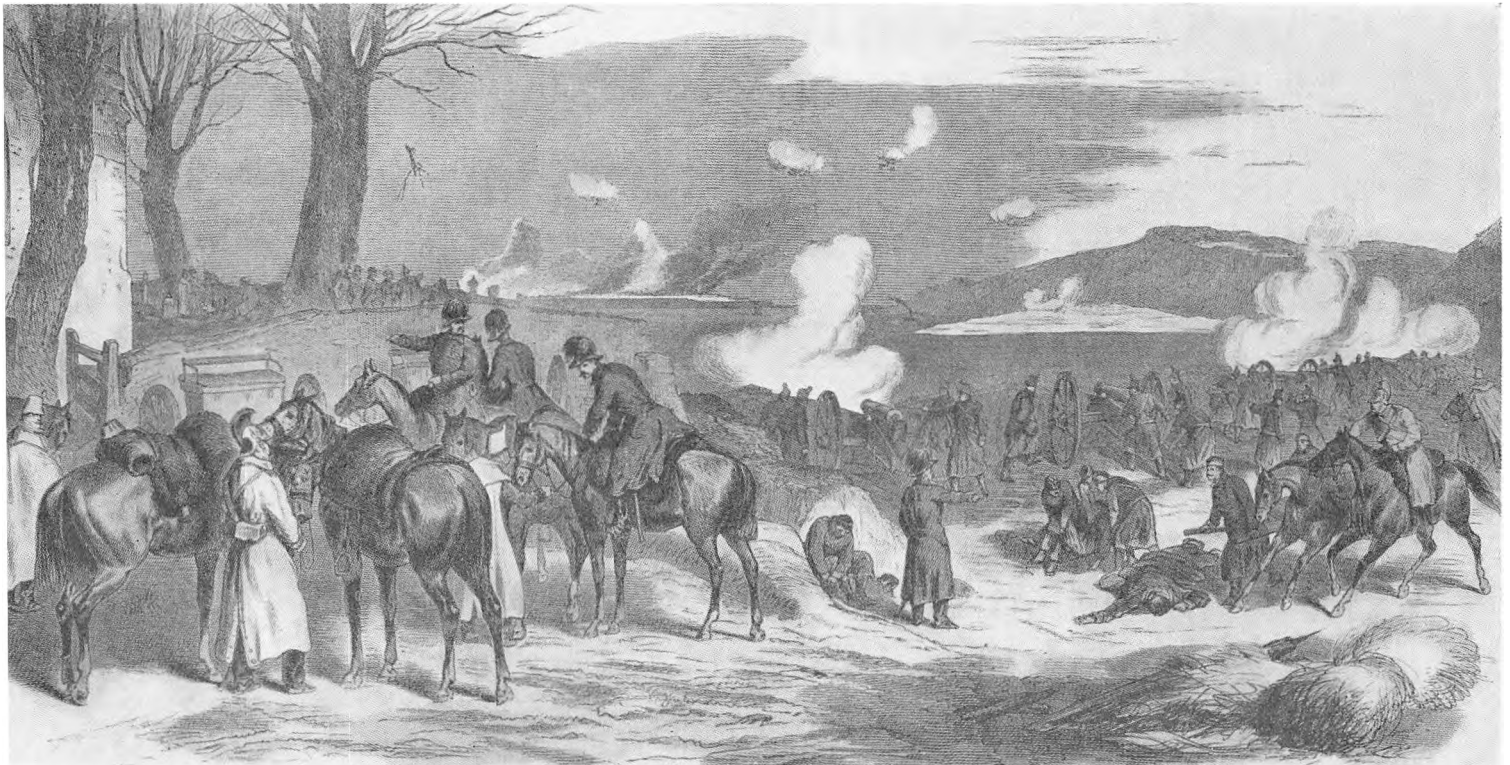

Fra en officers-barak på Dybbøl.
Træsnit i Ill.Tid. 27. marts 1864
efter tegning af Otto Bache.

I den trykte tekst på det tyske flyveblad, som gengives her, oplyses, at det viser det øjeblik, 20. marts 1864, da tyske og østrigske batterier fra Erritsø åbner ild mod fæstningen Fredericia. Mange brande opstod, og ilden bredte sig. Næste dag blev bombardementet fortsat, og kommandanten, general Lunding, fik sendt fjendtligt forslag til overgivelse men svarede – på fransk – nej. En stor del af befolkningen var evakueret til Fyn. – Neu-Ruppin-tryk. Kongelige Bibliotek.

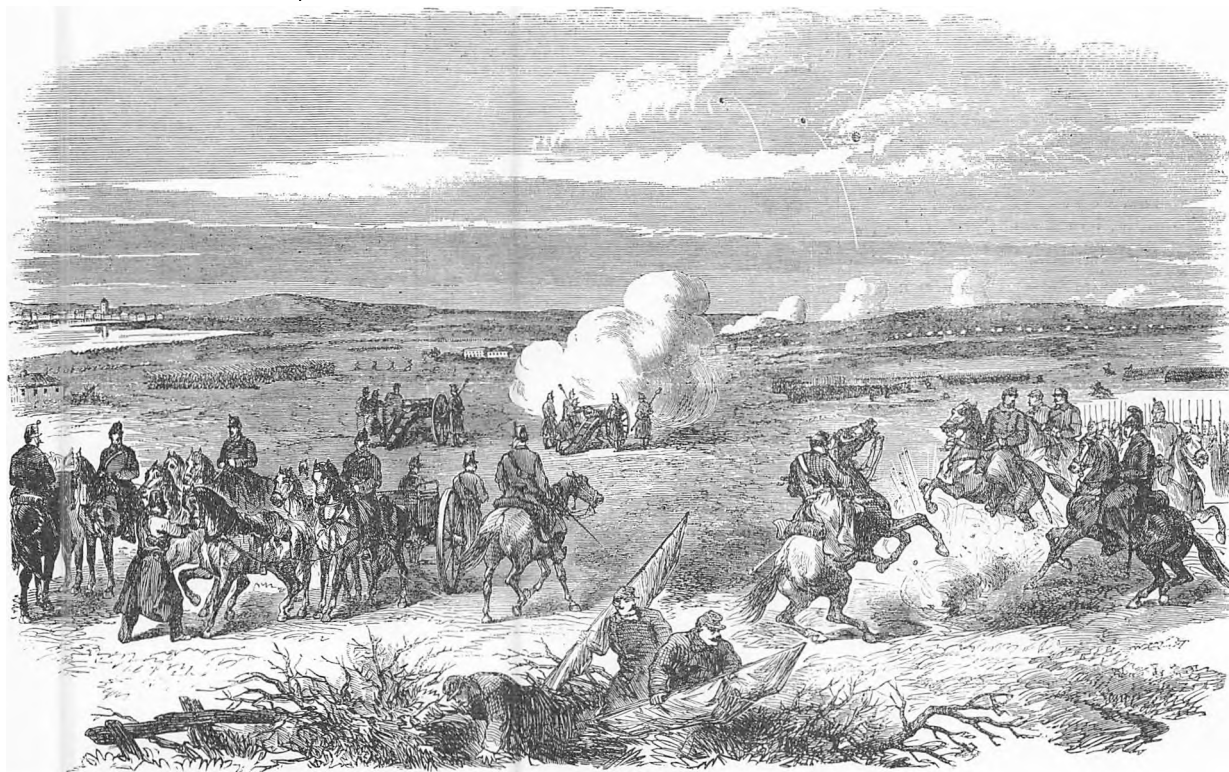
Østrigsk artilleri beskyder Fredericia.
Træsnit i Ill. Zeit. 16. april 1864 efter en tegning af Aug. Beck.

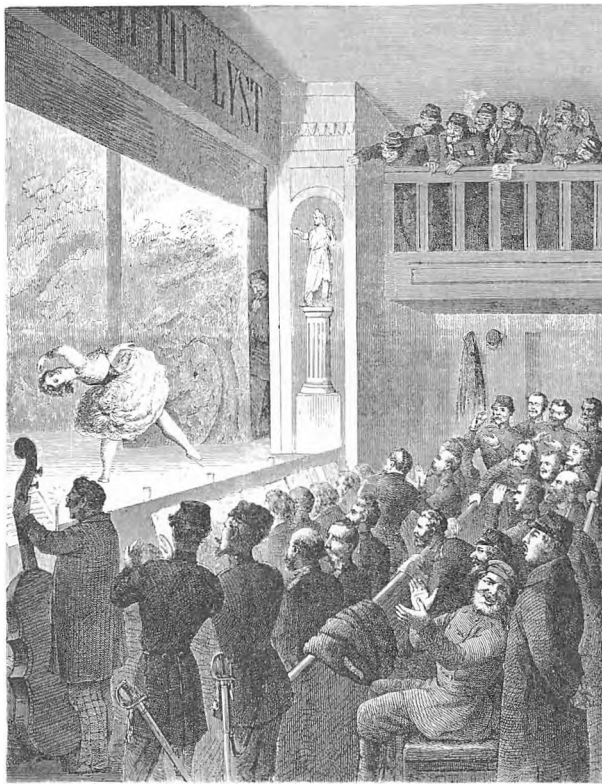

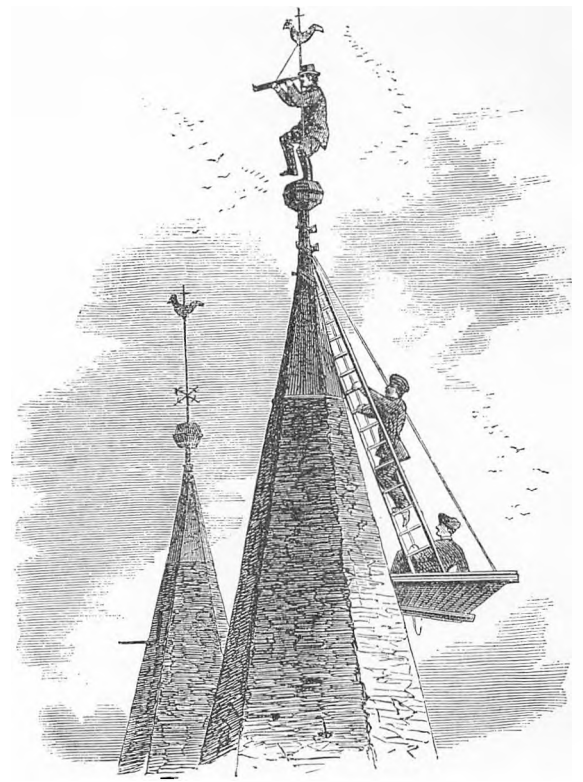
Scene bag Fredericias volde: soldater rykker ud af byen for at komme deres nordligere betrængte landsmænd til hjælp – under træfningerne ved Vejle 8. marts. – Træsnit i Ill. London News (2. april 1864), som oplyser, at det er skabt på grundlag af en tegning, som en dansk ingeniør Nielsen i Fredericia har sendt bladet.

Skærmydsel nær Fredericia.
Træsnit i Ill. London News 2. april 1864.

Danske soldater i Sønderborg Teater på Hotel Alssund tiljubler den franske danserinde Mlle. Godeau. Træsnit i Ill. Tid. 27. marts 1864 efter tegning af Otto Bache.

Tyske udkiksposter på Broager Kirkes tårne. Træsnit i Ill. London News 9. april 1864.

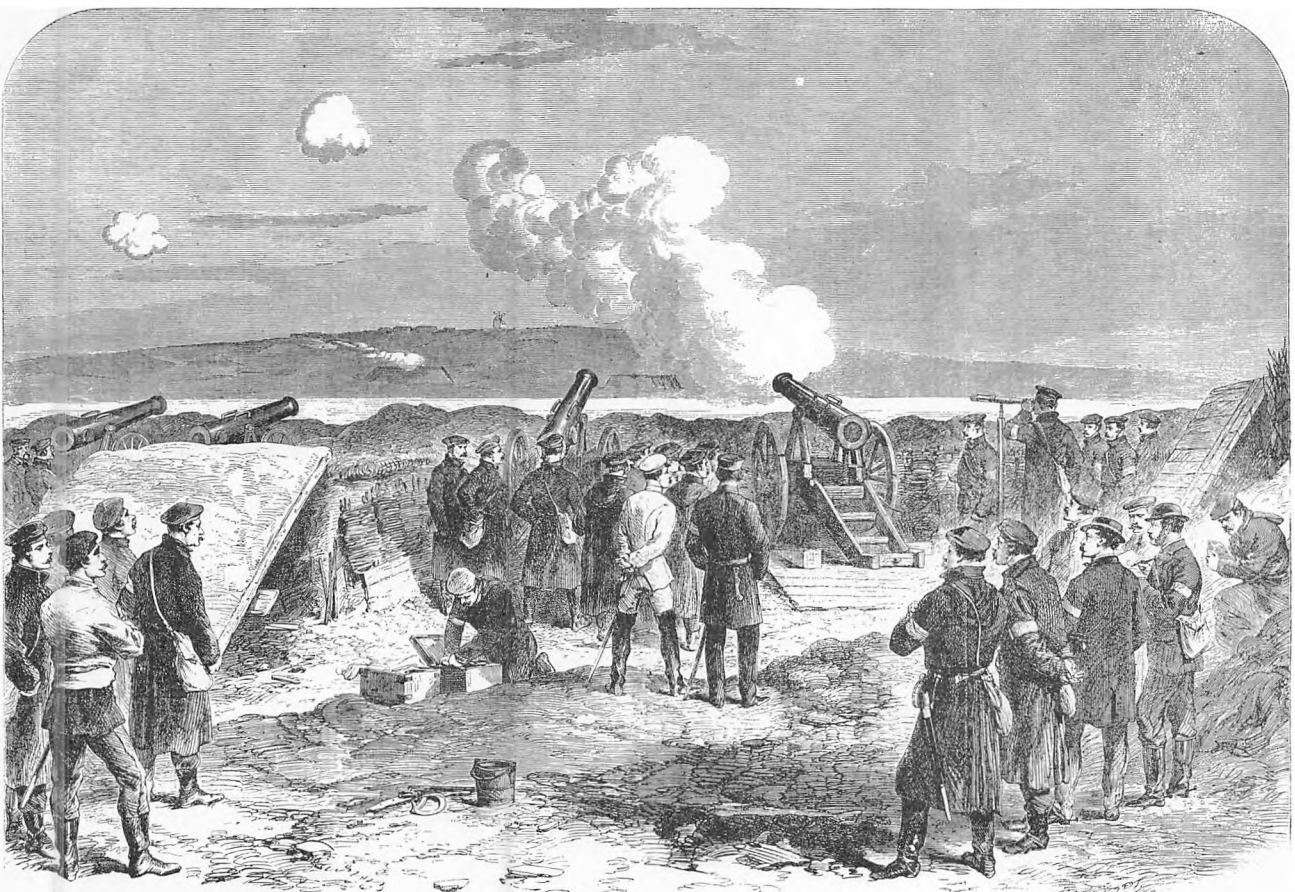

Tyske soldater i Gråsten Slotskirke. Træsnit i Ill. Zeit. 26. marts 1864 efter tegning af Aug. Beck.

Preussisk artilleripark foran Dybbøl.
Træsnit i Ill. Zeit. 7. maj 1864 efter tegning af Fr. Kaiser.

Preussisk batteri på Gåsebjerg over for Dybbøl, hvis mølle ses i baggrunden.
Vandet imellem er Vemmingbund. – Træsnit i Ill. London News 9. april 1864.

Danske soldater som fanger i Gråsten Slotskirke.
Tysk litografi af U. v. Salpius. Frederiksborg-Museet.

Forpostfægtning ved Dybbøl 28. marts: Preussisk brigade driver med bajonetterne danske forposter tilbage.
Træsnit i Ill. Zeit. 23. april 1864 efter skitse af en østrigsk officer.

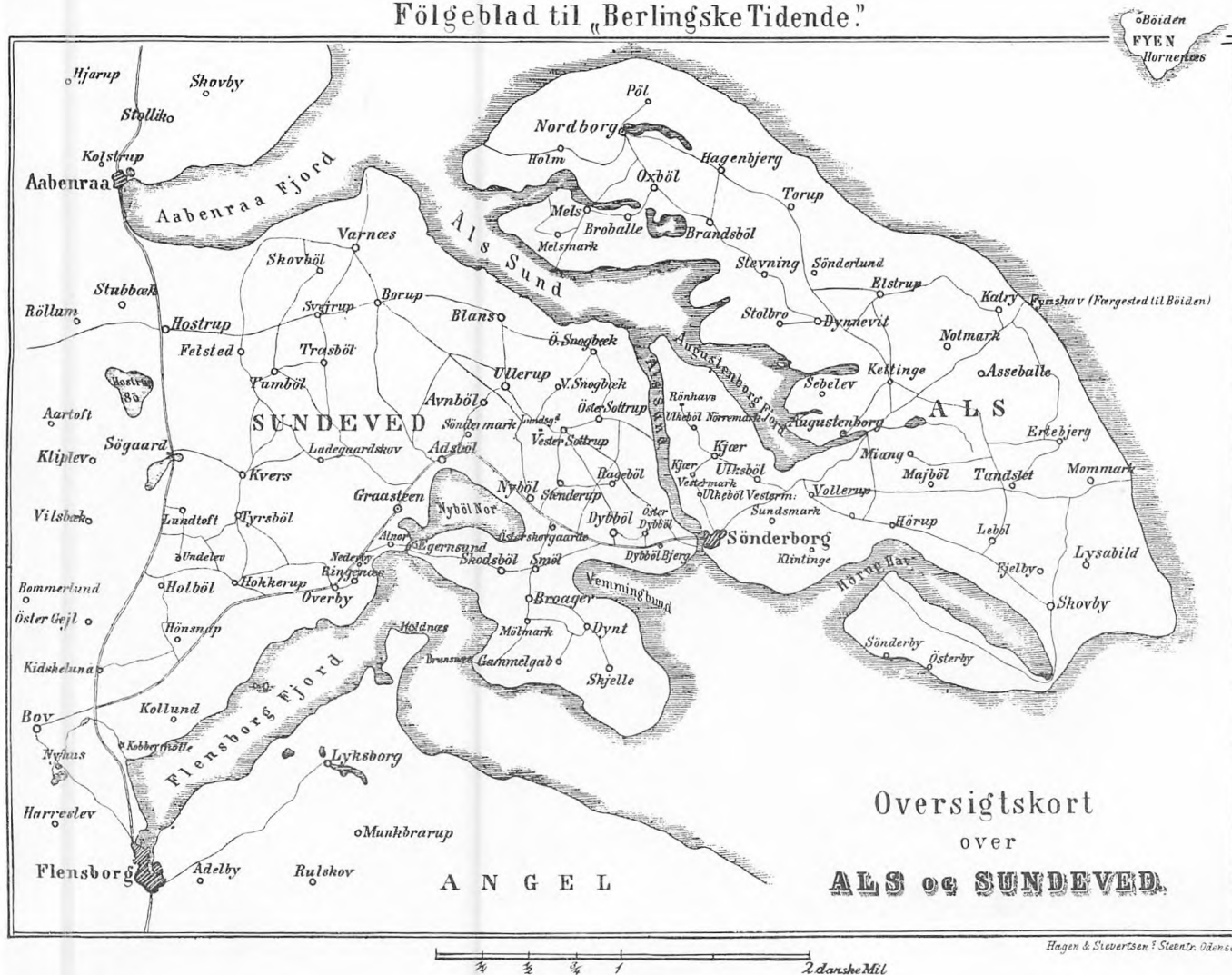

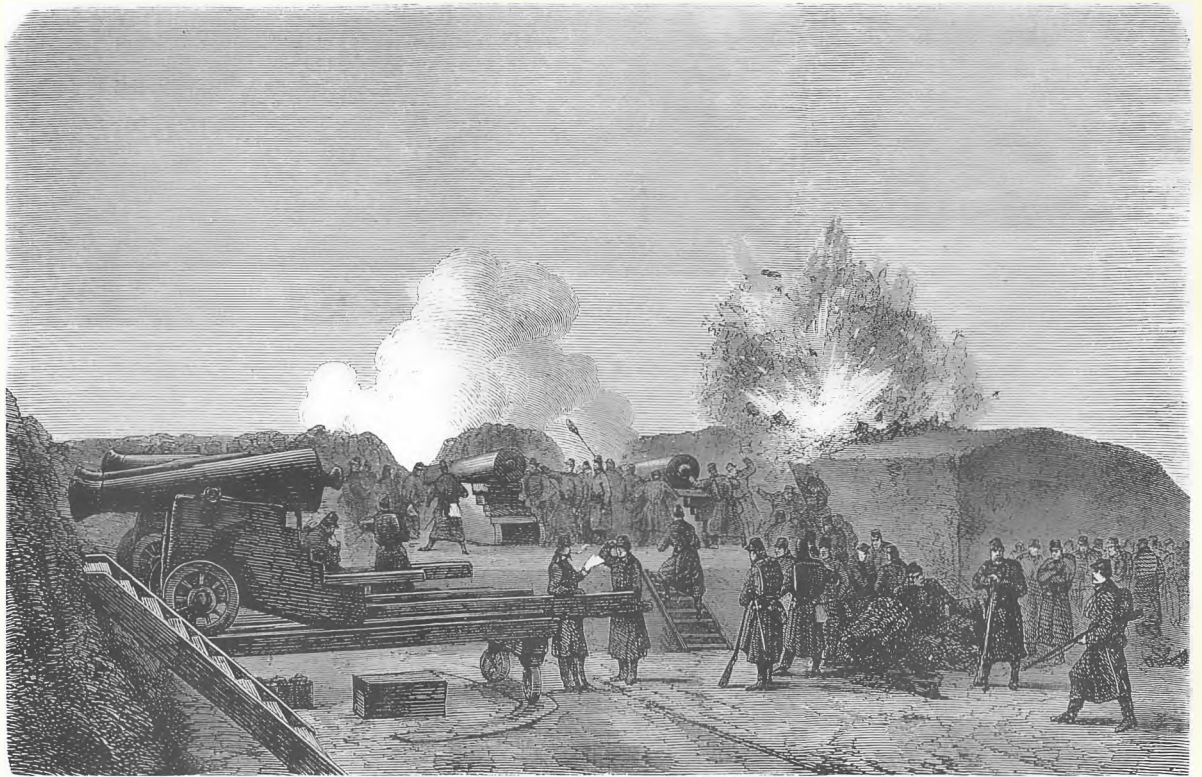
Fra Sønderborg umiddelbart før stormen på Dybbøl. Danske tropper og træn passerer over pontonbroen fra Sønderborg. Situationen er set fra nord. Slottet ses bag broen. Blyant-tegning af Otto Bache. Privateje.

Det litograferede kort fulgte 22. febr. med Berlingske Tidende.
Gengivet i fuld størrelse

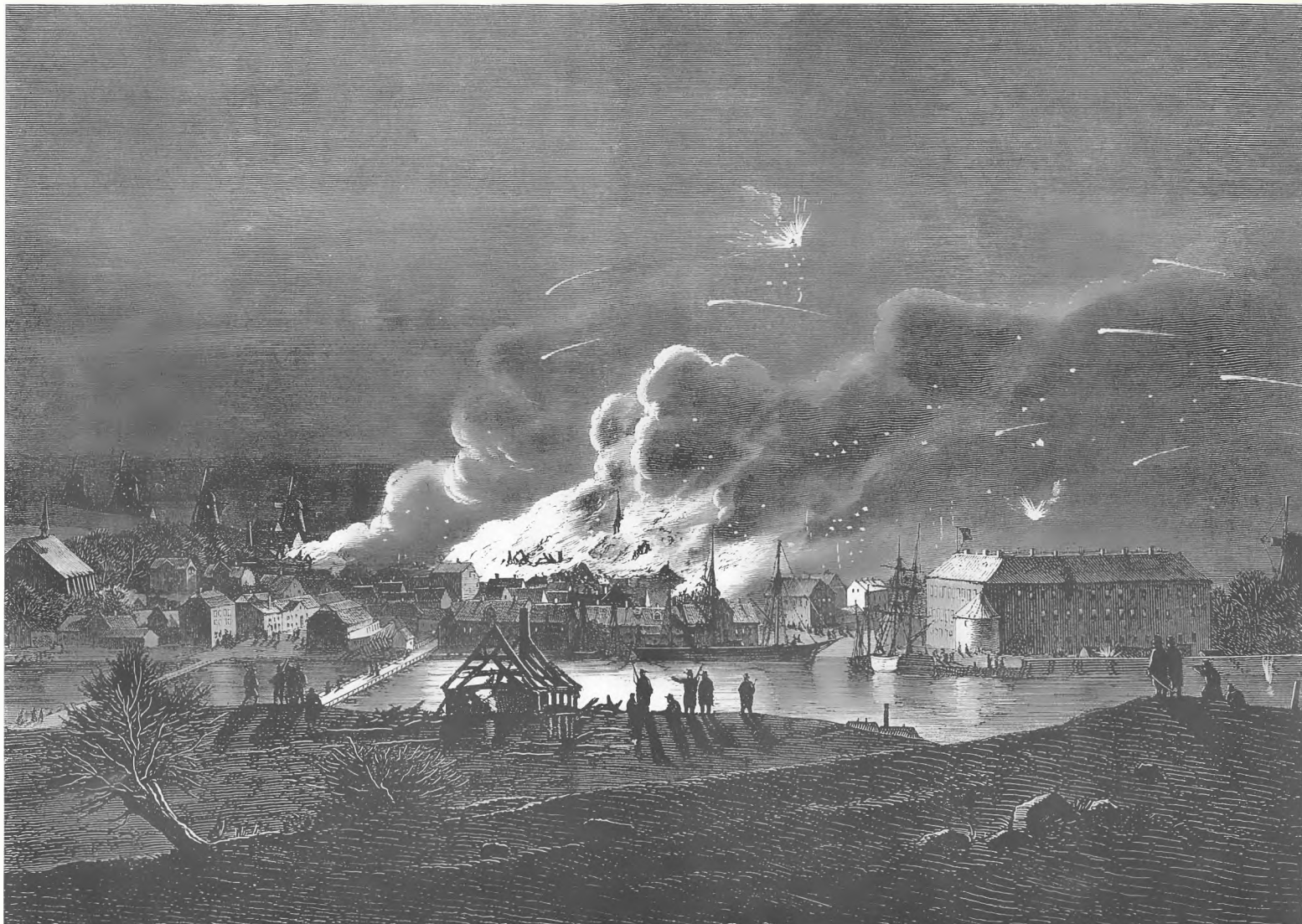
Følgeblad til „Berlingske Tidende“

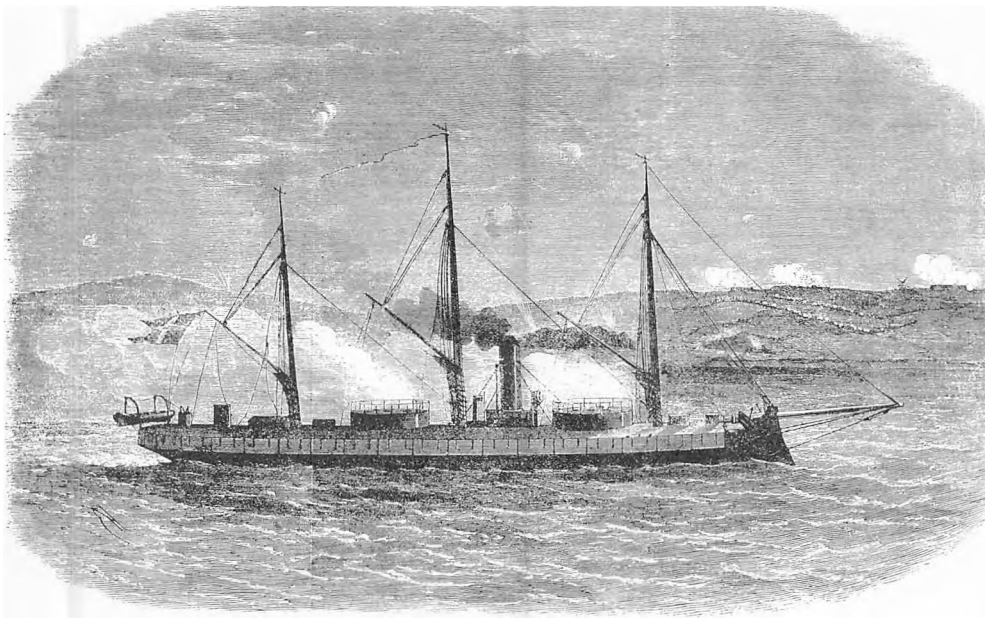

Der faldt gennem måneder stadig mange granater i de danske skanser på Dybbøl. Træsnittet viser en granat-eksplosion. – Det findes i Ill. Tid. 17. april 1864. Efter en skitse af en mand på stedet tegnet af C. Neumann.

Sønderborg brænder efter bombardement. Billedet viser situationen 3. april om aftenen. Enkelte bomber var faldet i byen fra 15. marts, men det blev stærkt fra 2. april og fortsattes med voldsomhed til 6. april, da store dele af byen var lagt i aske og ruiner. – Del af træsnit i Ill. Tid. 17. april 1864 efter tegning fra Dybbøl-siden af V. Fauverholdt.

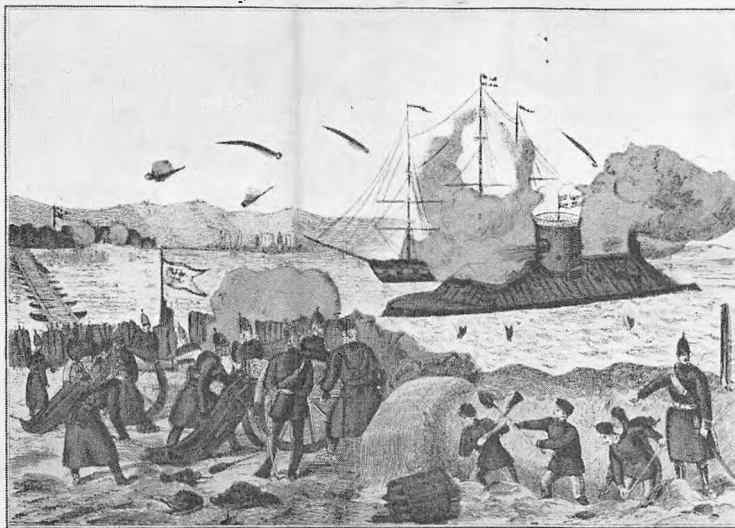

Under kampene på Dybbøl 28. marts blev der givet signaler til panserbatteriet *Rolf Krake* om at løbe ind i Vemmingbund, syd for Dybbøl, for der at bistå i kampen.

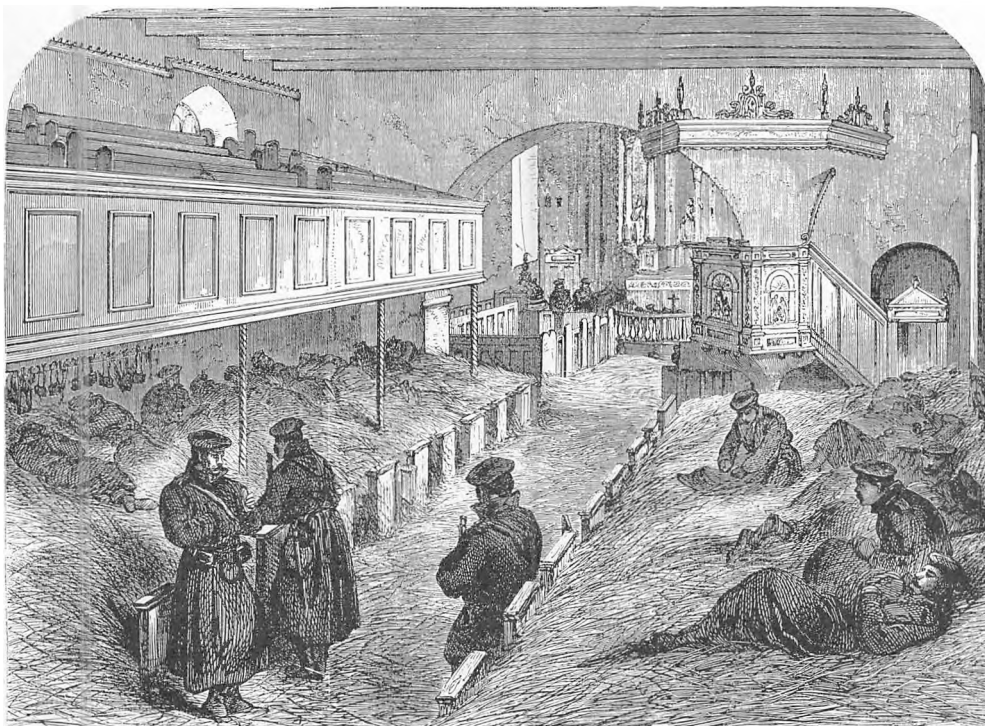
Skibet blev hæftigt beskudt fra de preussiske batterier på Broager-Land men blev ikke ramt og kunne derefter med en stærk beskydning af de fjendtlige styrker på Dybbøl-stillingens venstre fløj tvinge angriberne tilbage fra dette sted. – Træsnittet, som viser *Rolf Krake* under kampen, findes i Ill. London News 23. april 1864.

Kriegsbilder aus Schleswig-Holstein.

Beschießung des Dänischen Panzerschiffes *Rolf Krake* durch eine Preussische Strandbatterie.

Et tysk flyveblad – primitivt, som de fleste af den art tryksager var – skildrede beskydningen (der, som nævnt ovenfor, var resultatløs) af det danske panserbatteri *Rolf Krake* 28. marts. Det er et preussisk strand-batteri på Broager-Land, som vises. Neu-Ruppintryk. Kongelige Bibliotek.

Sammen med Dybbøl By kom Dybbøl Kirke 17. marts i fjendtlig besiddelse.

Kirkepladsen havde hidtil været melde-station (se side 39), og fra tårnet var holdt udkik. Preusserne spredte halm i kirken, og den tjente derefter til hvile-kvarter for de tyske tropper. – Træsnit i Ill. London News 23. april 1864.

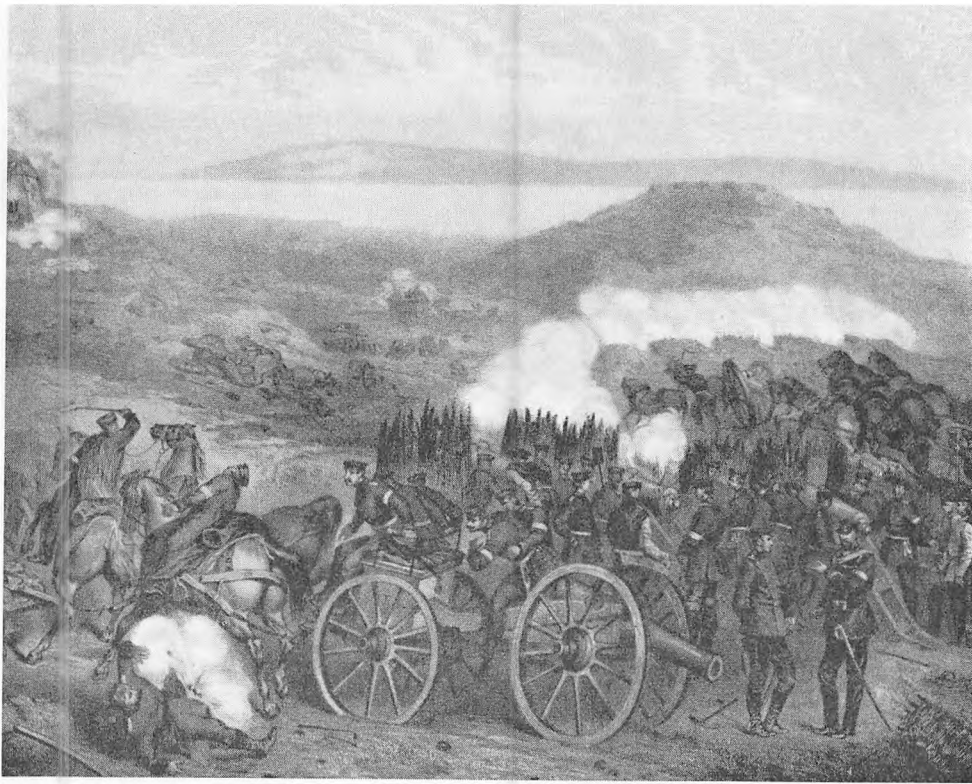
Under det voldsomme bombardement af Sønderborg havde beboerne så vidt muligt søgt at redde sig selv og enkelte ejendele ved flugt. Den drastiske tegning viser en situation under forvirringen. På et skilt står, som man vil se, skrevet: *Colonnevej*. I baggrunden ruinen af rådhuset. Træsnit i Ill. Tid. 15. maj efter tegning af Fr. Visby.

Tegningen er udført 3. april, da bombardementet af Sønderborg var voldsomt. Allerede meget af byen var da ødelagt, men bombardementet blev i mange følgende dage fortsat med kraft, og endnu blev mange huse lagt i ruiner. – Tegning af Vilhelm Rosenstand. Frederiksborg-Museet.

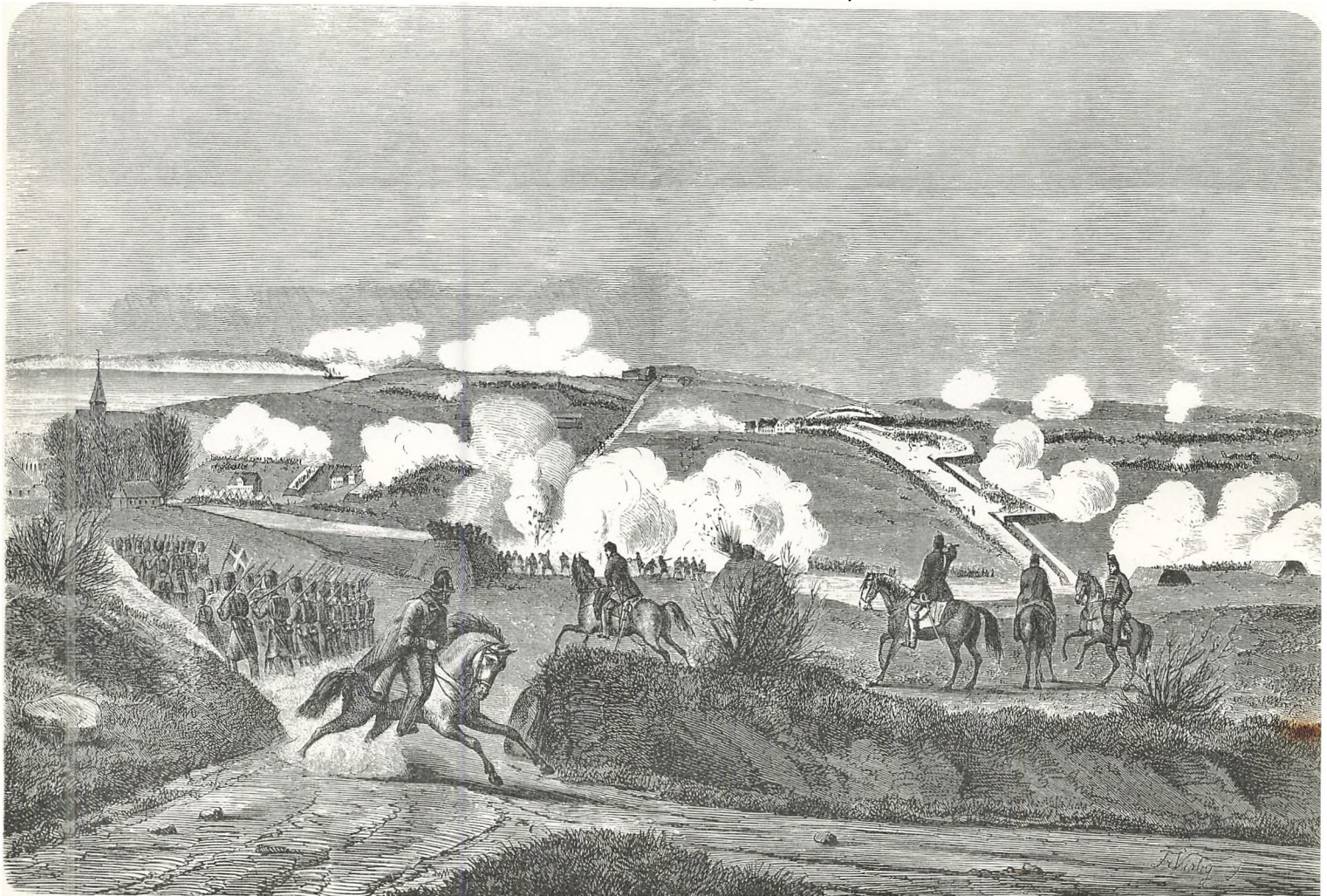

Også de danske skanser på Dybbøl Bjerg blev bombarderet med stigende intensitet. Der var indtil 14. april faldet ialt ca. 50.000 granater over Dybbøl-skanserne og Sønderborg, og i de sidste tre dage inden stormen faldt yderligere ca. 17.000 granater. Tegningen, som er udateret og usigneret, er fra Skanse 2. – Kongelige Bibliotek.

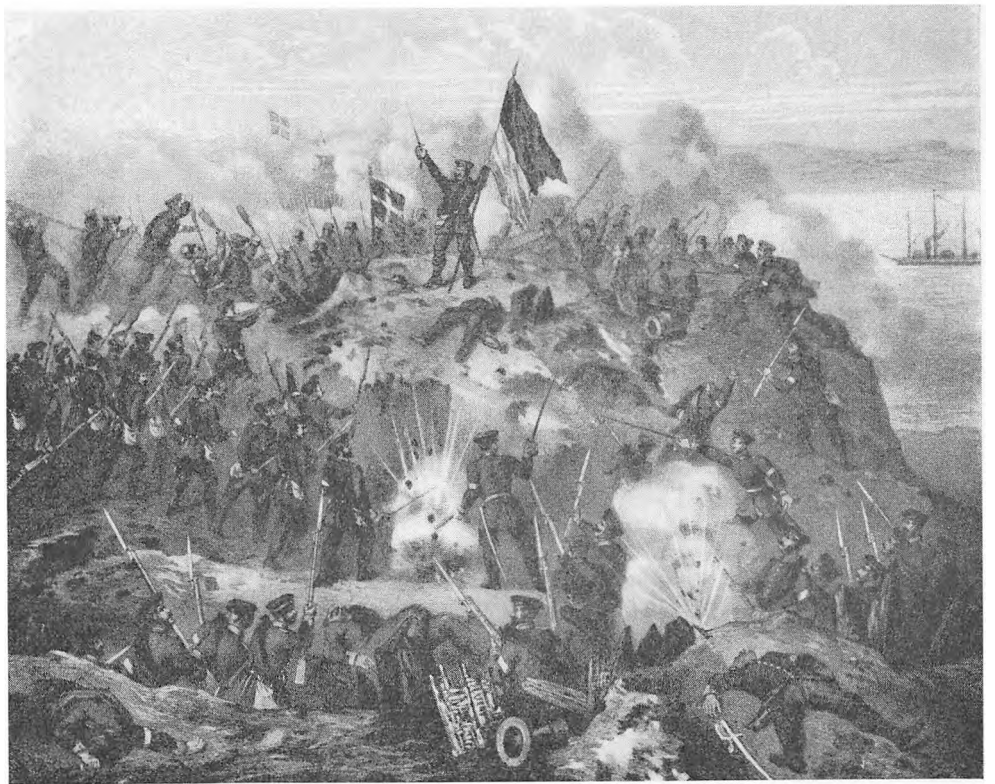

Under Dybbøl-kampene blev bl. a.
Dybbøl Mølle skudt i brand.
Den ses til venstre i flammer.
Tysk litografi. Kongelige Bibliotek.

Episode af kampen på Dybbøl Bjerg 18. april. Den er set fra Kirke-batteriet på Als.
Helt til venstre ses Sønderborg Kirke. Det lille skib i baggrunden er *Rolf Krake*,
bag det Broager-Land. Midt i billedet i baggrunden den kullede Dybbøl Mølle, til højre derfor
skanserne 8, 9 og 10 og helt til højre Flankebatteriet.
Træsnit i Ill. Tid. 1. maj efter tegning af Fr. Visby.

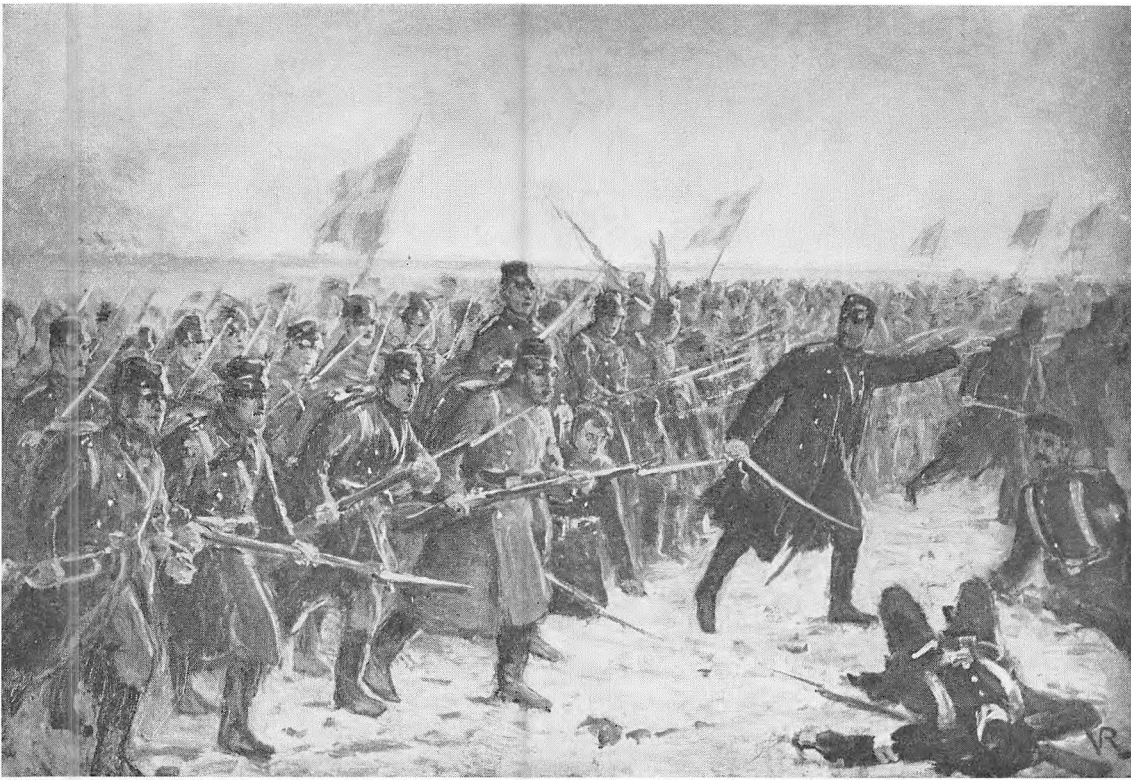

Stormen på Dybbøl blev en nærkamp under voldsomme former. Man lægger mærke til både en dansk og en preussisk fane. Til højre i Vemmingbund Rolf Krake. Tysk litografi. Kongelige Bibliotek.

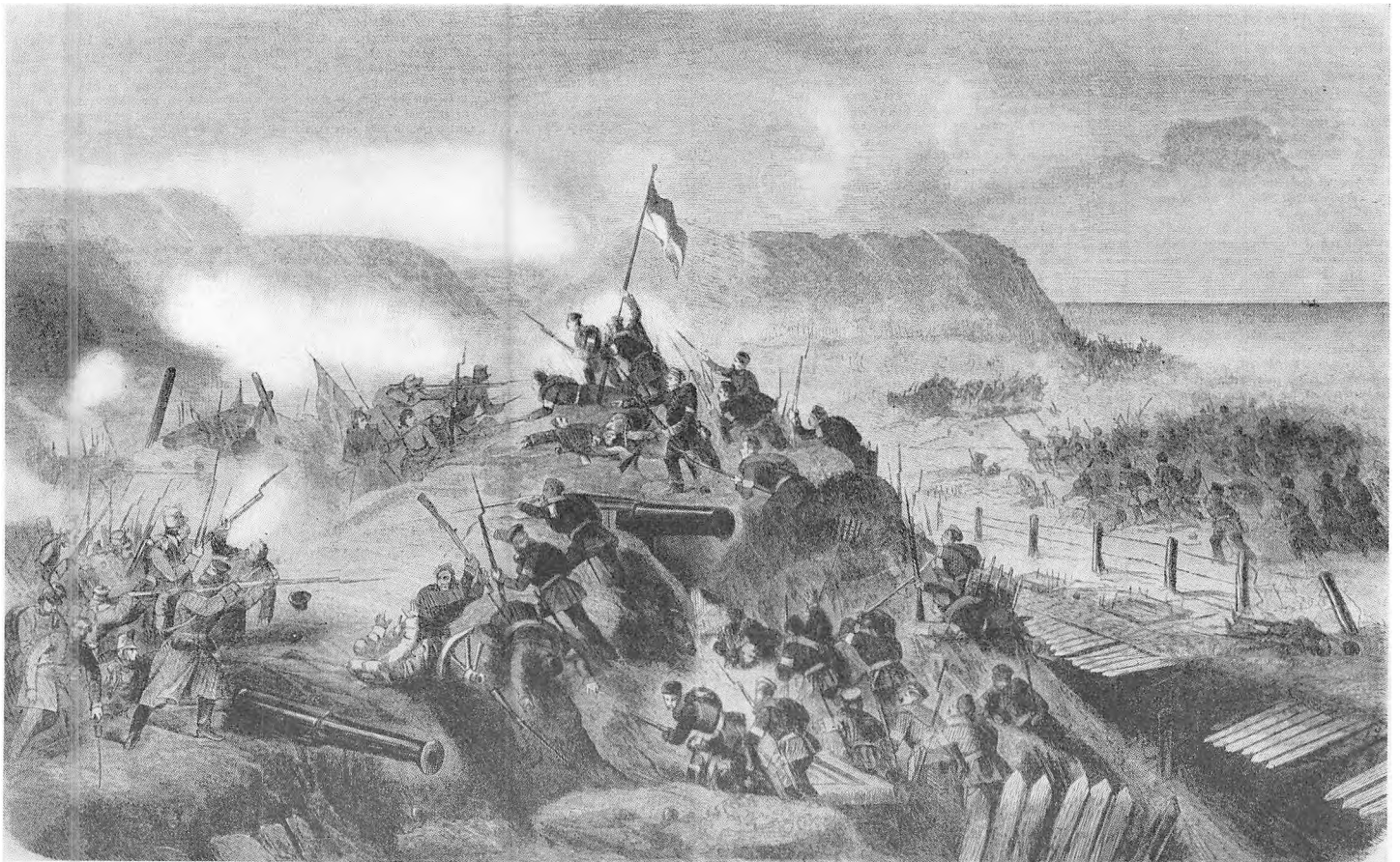
En episode af den preussisk-østrigske storm på selve Dybbøl Bjerg. Træsnit i Ill. London News 30. april 1864.

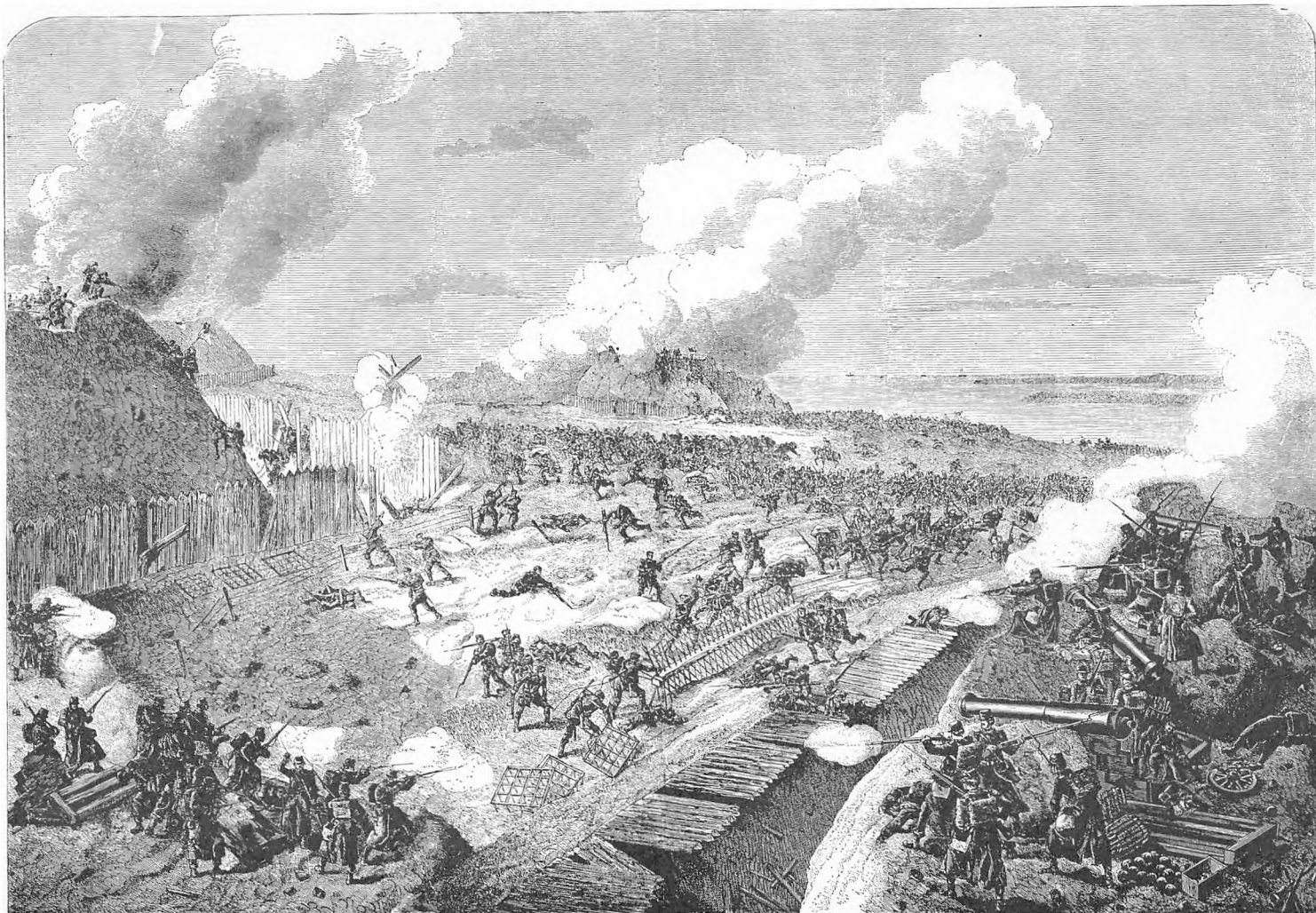

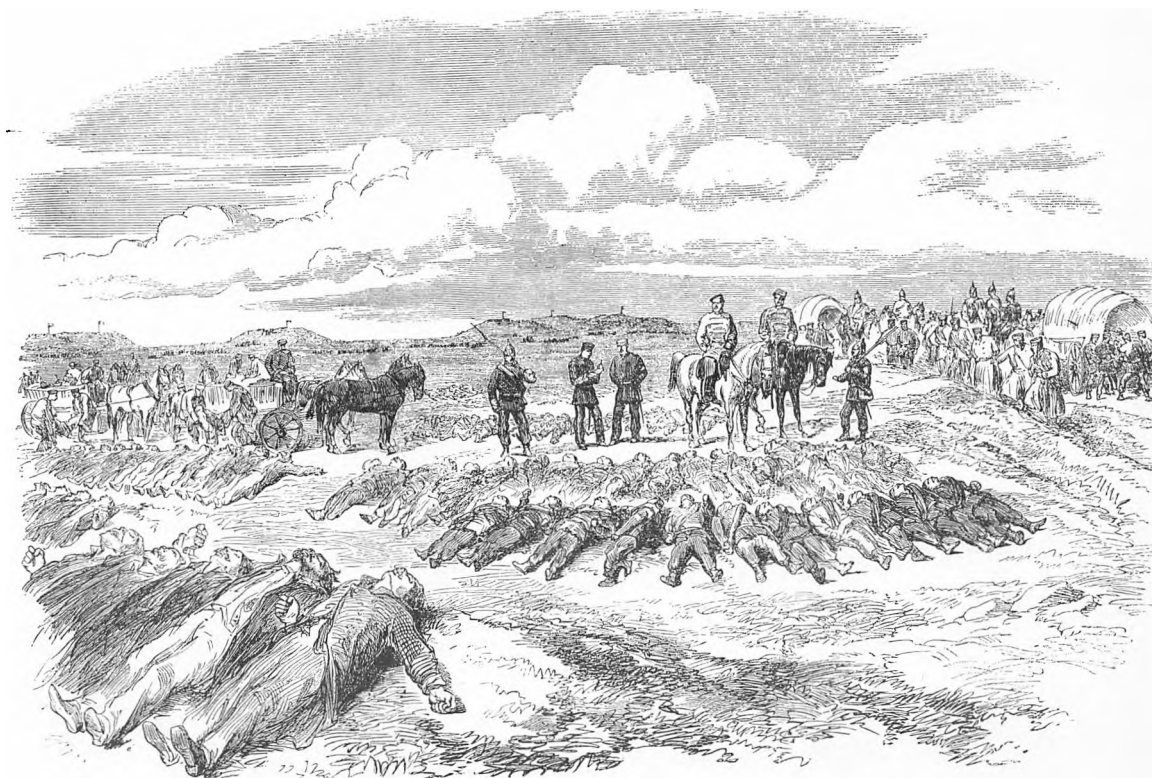
Ottende Brigades angreb under kampene på Dybbøl 18. april.
Olieskitse malet af Vilh. Rosenstand. Frederiksborg-Museet.

Stormen på de danske skanser på Dybbøl 18. april. – Tysk træsnit efter tegning af slagmaleren professor Rechlin
efter en skitse, som en ingeniør-officer lavede under kampen. Frederiksborg-Museet.

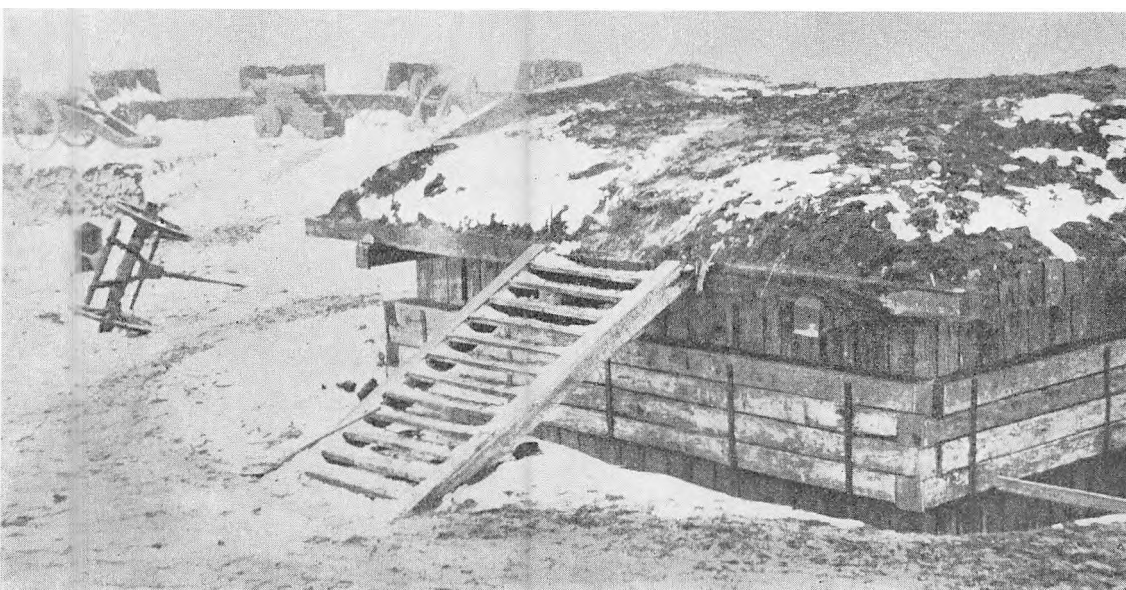
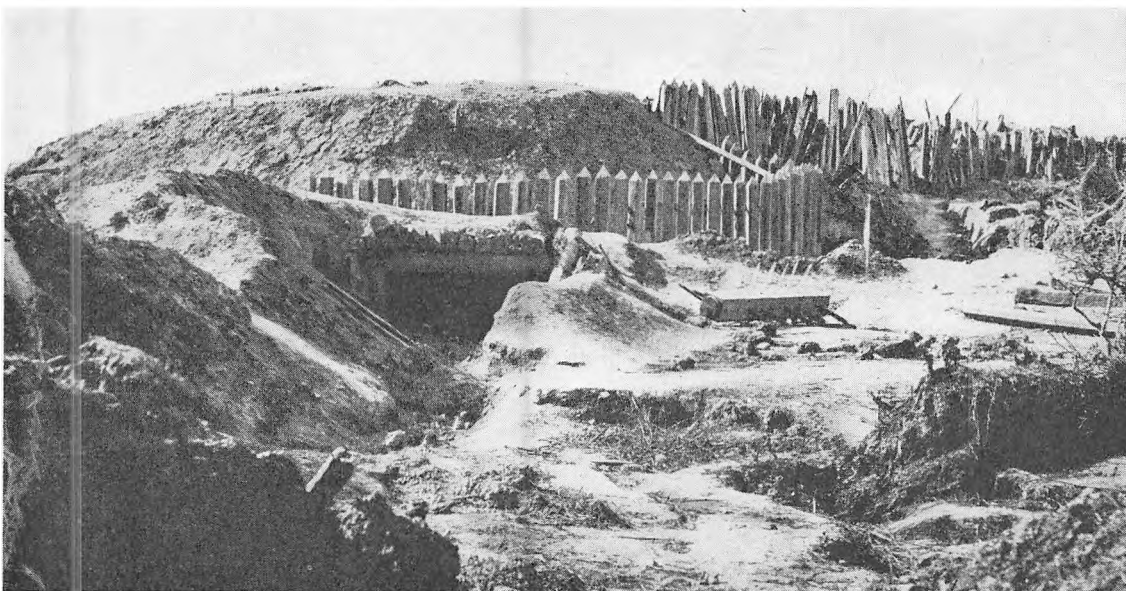
Stormen på Dybbøl-skanserne fremstilles sådan på et træsnit, som fylder en dobbelt-side i Ill. Zeit. 28. maj 1864, efter tegning af Fr. Kaiser. – Mens Dybbøl Mølle på tegningen side 52 af Fr. Visby, er uden vinger og hat, ses vingerne endnu tydeligt på denne tegning.

Kampen om Dybbøl 18. april begyndte om morgenen kl. 4, og den sluttede kl. 18,30. Da besatte fjenden alle stillinger. Det danske tab blev opgjort til 4810 mand, deraf 4477 menige, 220 underofficerer, 107 officerer og 10 læger. Disse tal indbefatter faldne, sårede, fangne og savnede. Træsnittet, som findes i Ill. London News, 7. maj 1864, viser en optælling af de preussiske og danske faldne.

19. april, dagen efter stormen på Dybbøl, lod tyskerne tage fotografier. De to øverste er herfra. De giver et indtryk af, hvor frygteligt skanserne er sønderskudt ved det voldsomme bombardement, som gik forud for stormen. Midterste billede er fra skanse 5. Fotografierne bidrager til at øge beundringen for de danske tropper, som i over 15 timer under nærkamp holdt ud i sådanne omgivelser, der ikke blot ingen beskyttelse ydede men har vanskeliggjort forsvaret. Kanonlavetter ligger spredt, løbegrave og palisade-værker er revet op, og jorden, som i tøvejrs var dækket af snelag, har været et endeløst søle. Også i den følgende nat faldt et tyndt lag sne. – Fotografier af F. Brandt, Flensborg. Kongelige Bibliotek.

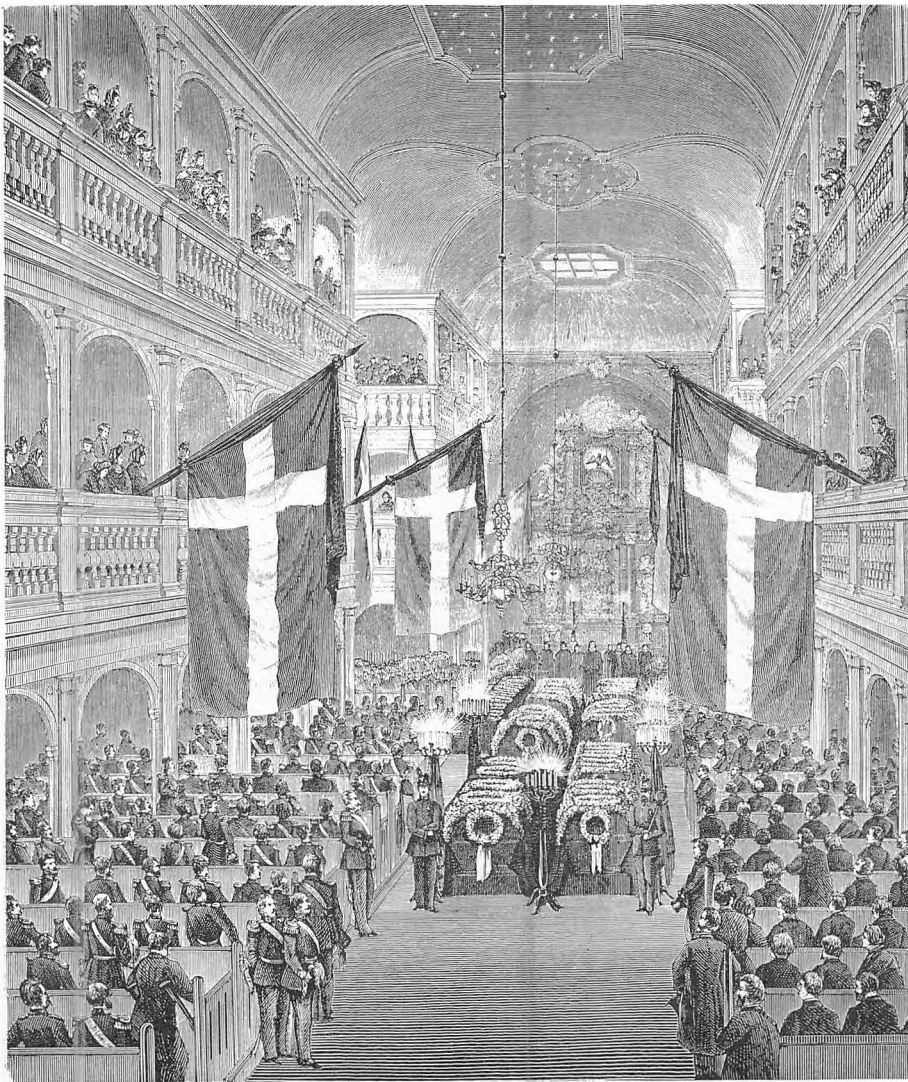

Til sammenligning med de to øverste fotografier gengives her et fotografi fra skanse 12 på Danevirke, taget efter at Danevirke var opgivet uden kamp. Et blokhus står uskadt, og på skanseklædningen står de efterladte kanoner – som de danske tropper dog havde ødelagt, inden de drog bort. Blokhuset har tag dækket med græstørv. Fotografi af F. Brandt. Flensborg. Kongelige Bibliotek.

Herover et fotografi fra det udbombede Sønderborg; til højre to fotografier af den ødelagte Dybbøl Mølle. Sønderborg-billedet er taget inde i ruinen af et hus, af hvilket intet andet end de yderste mure står tilbage. De omkringliggende huse er også sønderskudt. I baggrunden til venstre ses Dybbøl Mølle, berøvet hatten og vingerne. – De to fotografier af møllen på nærmere og helt nært hold viser, hvor ødelagt den blev af granaterne og af den brand, de fremkaldte. På øverste fotografi af møllen ses civile på landevejen foran den. På nederste billede er mølle-ruinen omgivet af preussiske soldater.

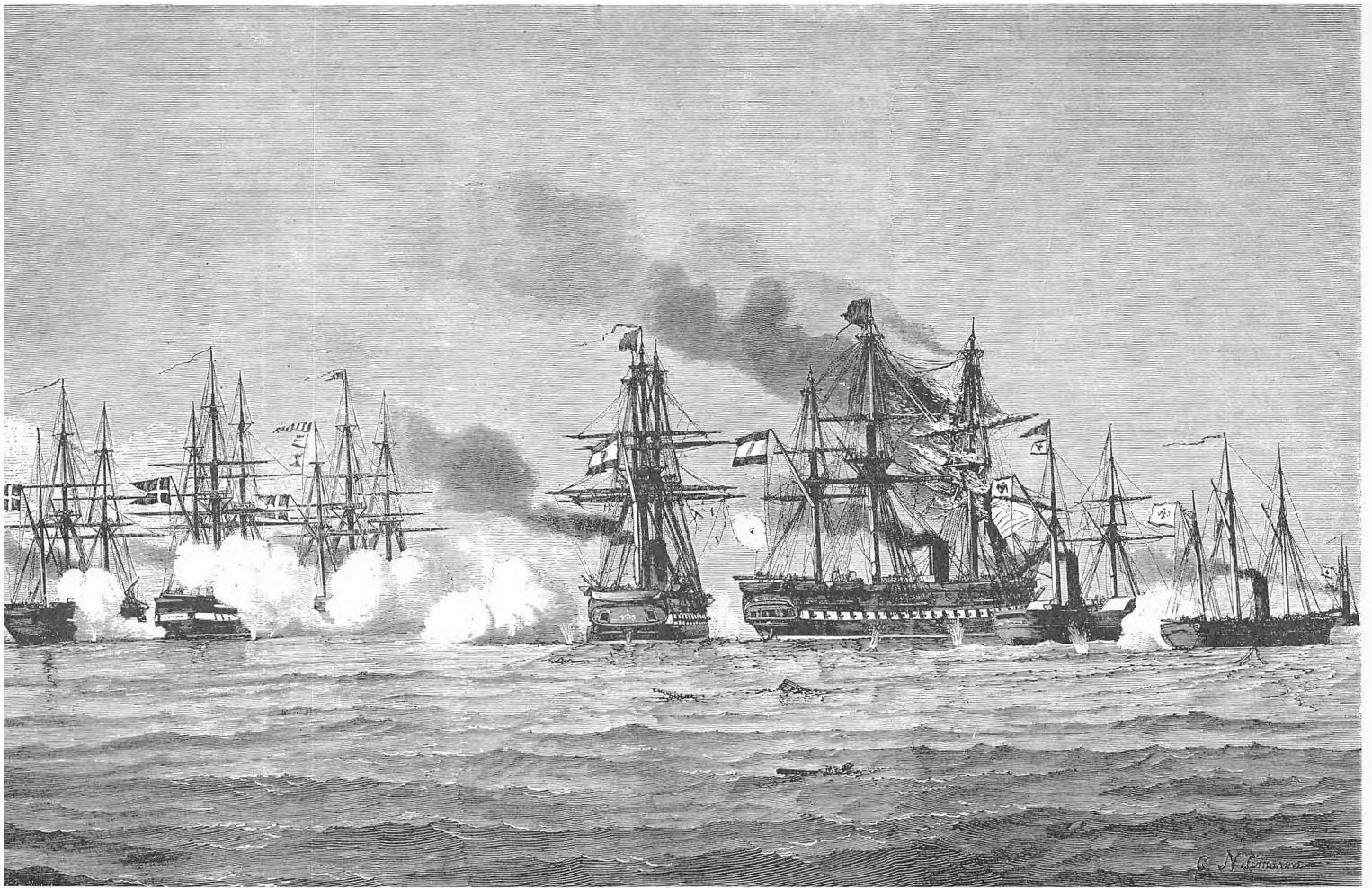

Billedet viser begravelses-højtideligheden i Garnisons Kirke i København for mange faldne fra Dybbøl, hvis kister var sendt til den by, hvor de skulle hvile. Kisterne var dækket med sort klæde, oven på hvilket kransene lå. De store Dannebrogflag var draperet med sørgefleur. – Mange faldne blev begravet rundt om på selve valpladsen. Træsnit i Ill. Tid. 8. maj 1864.

Processionen følger de mange rustvogne med kisterne fra Garnisons Kirke i København, til Garnisons Kirkegård, hvor jordfæstelsen fandt sted. – Træsnit i Illustrated London News 21. maj 1864.

Træfningen ved Helgoland 9. maj 1864. Fra venstre ses de tre danske skibe, korvetten *Heimdal* og fregatterne *Jylland* og *Niels Juel*, derefter de to østrigske fregatter *Radetzky* og *Schwarzenberg* og de preussiske kanonbåde *Adler*, *Basilisk* og *Blitz*. Det blev en dansk sejr. Flere af de fjendtlige skibe, bl.a. *Schwarzenberg*, var så hårdt ramt, at de måtte forlade kampen og søge ind på neutralt farvand. – Træsnit i Ill. Tid. 22. maj 1864. Efter skitse af løjtnant V. Hansen på *Heimdal* tegnet af C. Neumann.

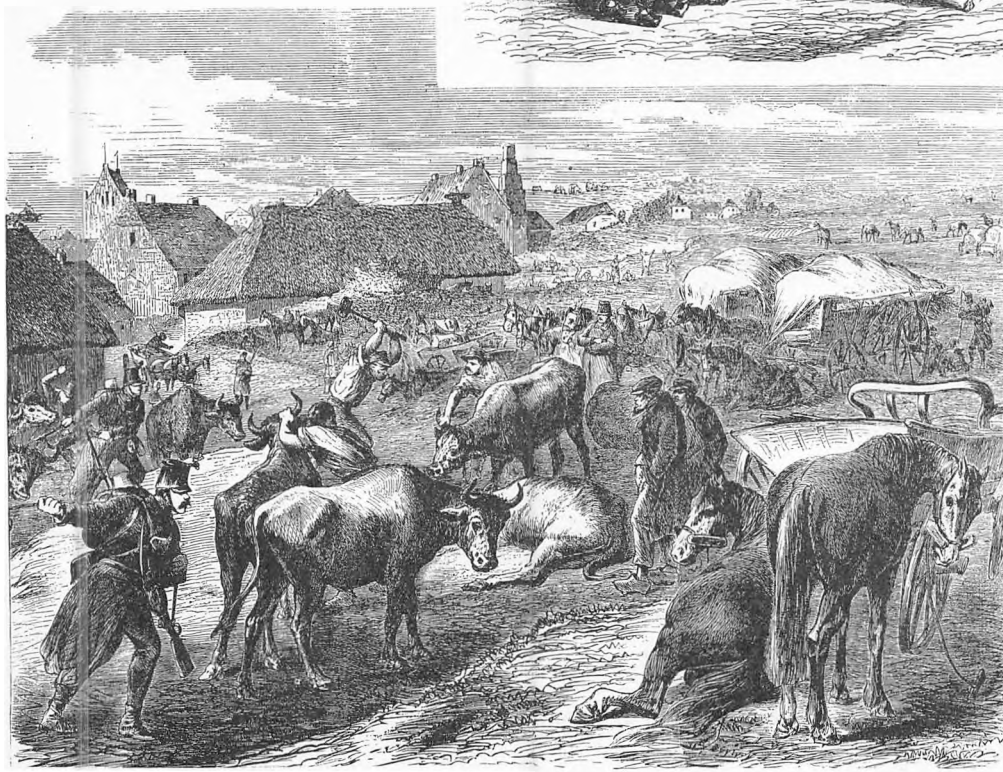

De danske orlogsskibe fra Helgoland landsatte 11. maj deres faldne i Christianssand, hvor de begravedes. Træsnit i Ill. Tid. 29. maj 1864 efter tegning af C. Baagø.

Preussisk vare- og heste-transport gennem Horsens, som første gang blev besat 10. marts, senere i flere perioder. I forgrunden ses den preussiske øverstkommanderende, general Wrangel, til hest. – Træsnit i Ill. Zeit. 25. juni 1864 efter tegning af Aug. Beck.

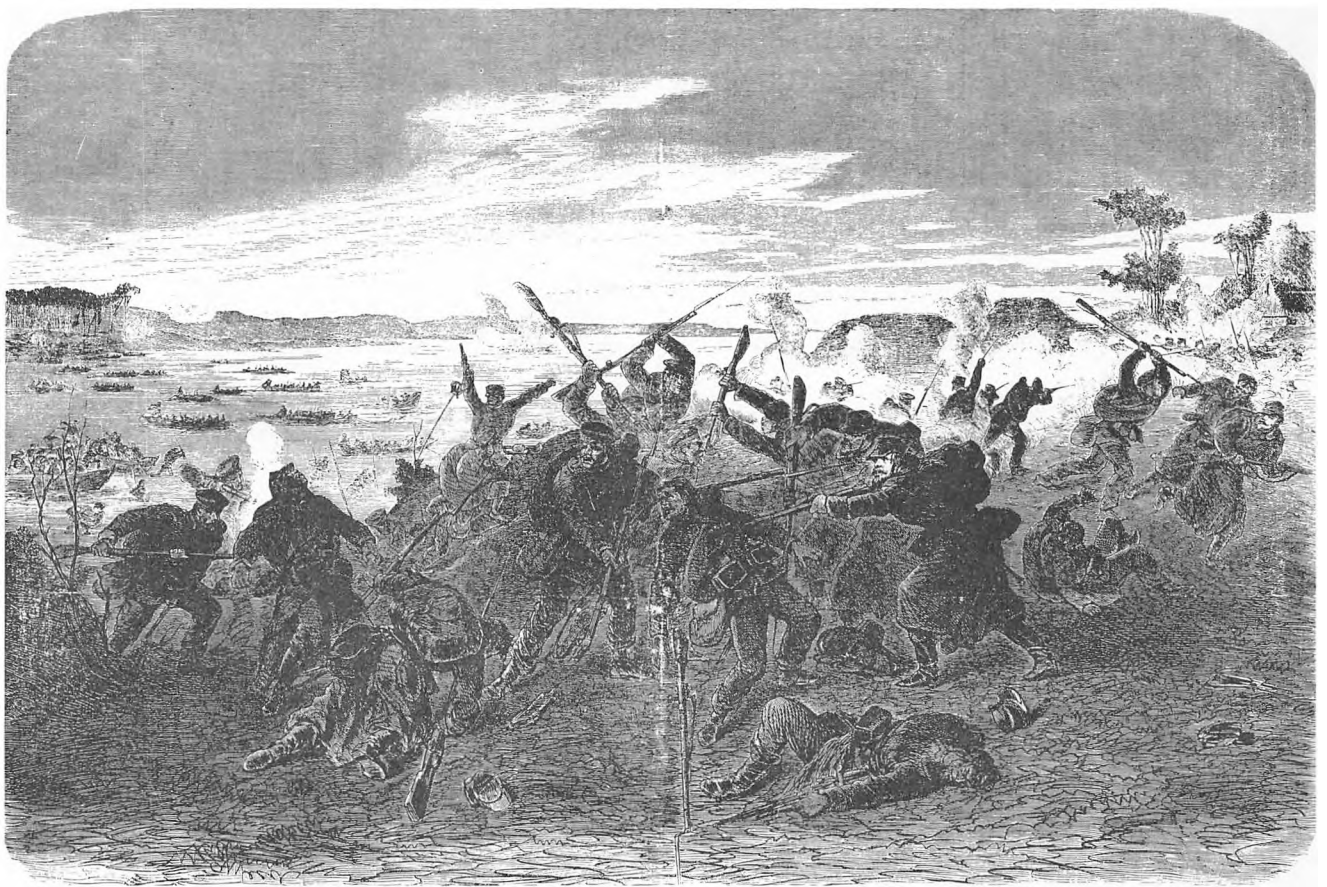

Til højre: Generalløjtnant P. F. Steinmann, som 5. juli blev udnævnt til den danske hærs øverstkommanderende. Træsnit i Ill. Tid. 10. juli 1864.

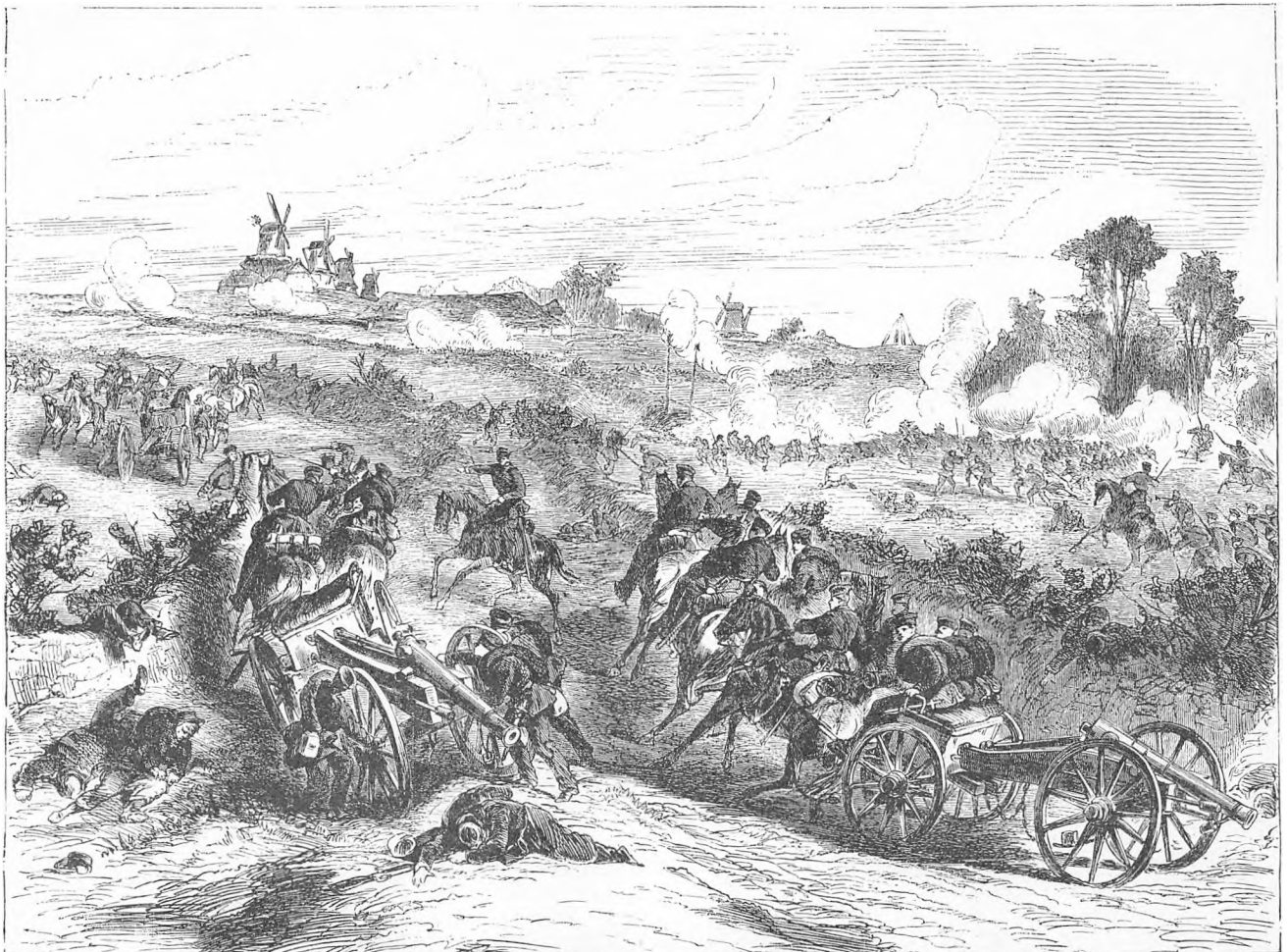

28. april stilledes preussisk krav om en stor erstatning for skibe, Danmark havde beslaglagt. Da beløbet ikke blev betalt, beslaglagde tropperne, som havde besat Jylland, heste, kvæg og mange arter af lagre. – Øverste træsnit i Ill. Zeit. 13. aug. 1864, er fra Holstebro, og nederste i Ill. Tid. 5. juni 1864, efter skitse af Fr. Visby tegnet af Carl Bøgh, er fra Århus. De viser begge preussiske erobringer af kvæg.

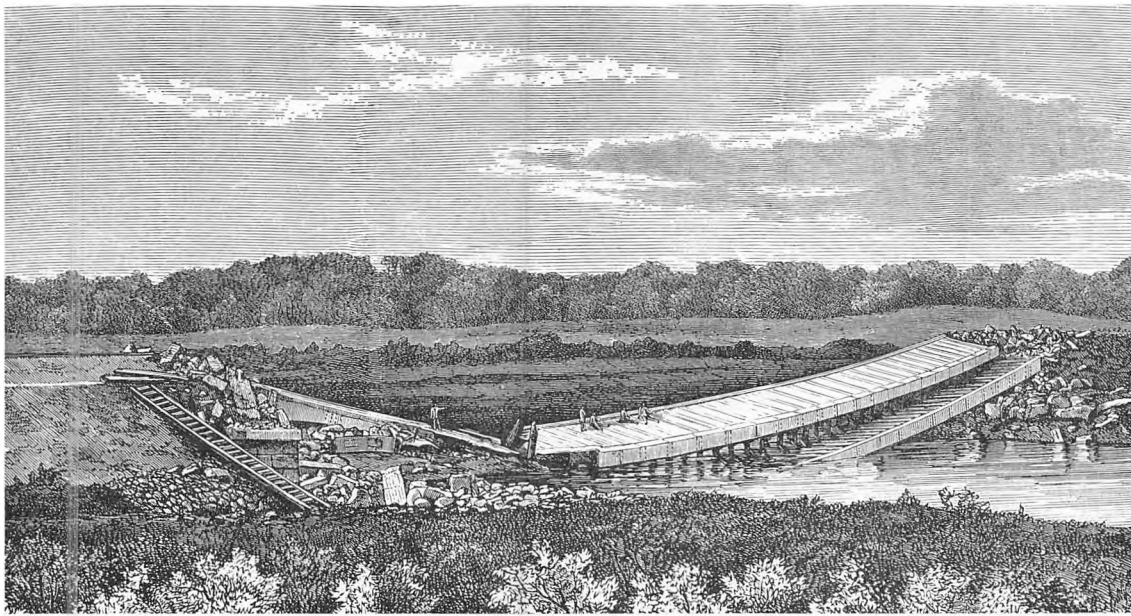

5. juni udløb våbenstilstanden, under hvilken London-konferencen havde været samlet. 26. juni om morgnen begyndte en stærk preussisk beskydning af Als tværs over den smalleste del af Allsund, fra Sønderborg nordpå, og 29. juni landsatte preusserne betydelige styrker fra Arnkilsøre og sydpå på den fra Sønderborg mod nord strakte halvø. På stranden på Als fandt stærke kampe sted, men landsætningen lykkedes. – Træsnit i Ill. Zeit. 23. juli 1864.

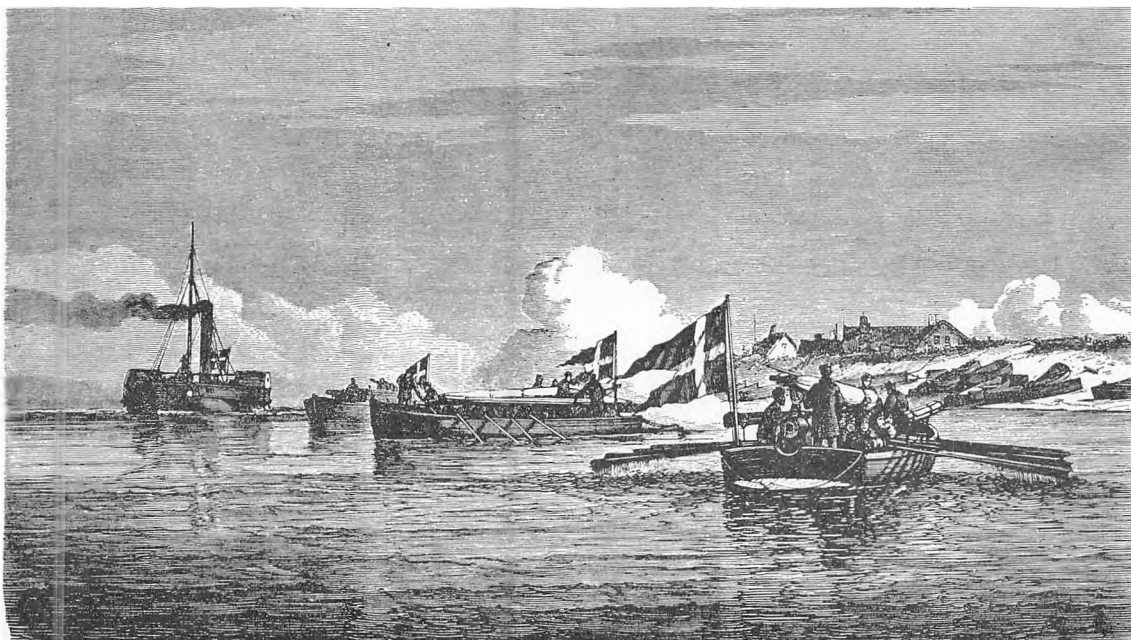
De preussiske styrker nåede hurtigt ned mod Sønderborg. Billedet viser kamp ved Sønderborgs Møller. Træsnit i Ill. Zeit. 30. juli 1864 efter tegning af Aug. Beck.

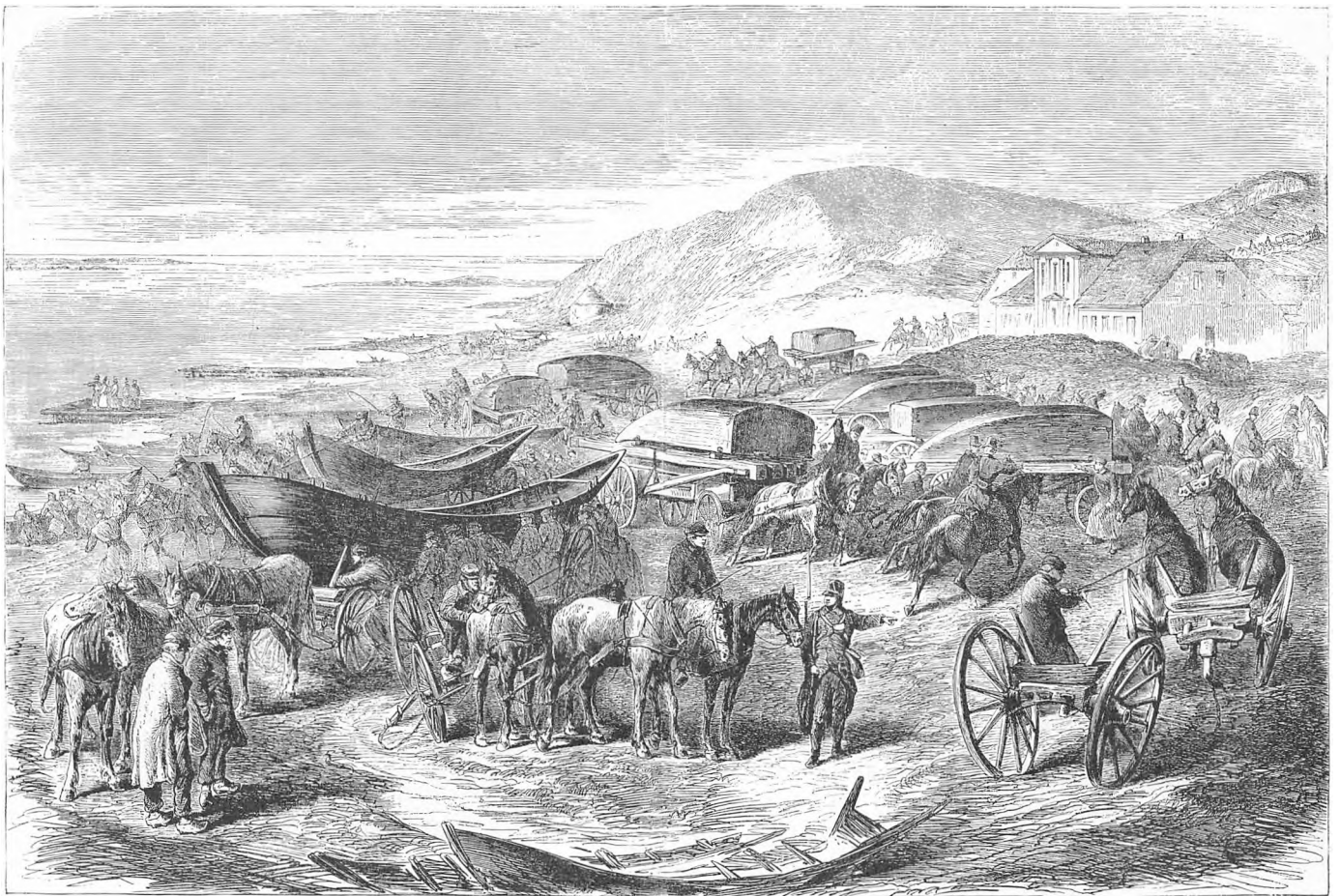
Under fremrykning nordpå
 efter våbenstilstandens
 udløb ødelagde preusserne
 den knap to år gamle
 jernbanebro ved Langå,
 så tog ikke kunne passere den,
 derimod fodgængere. Den
 sprængte bro lå i vandet og
 spærrede al sejlads. – Træsnit
 efter fotografi i Ill. Tid.
 31. juli 1864.

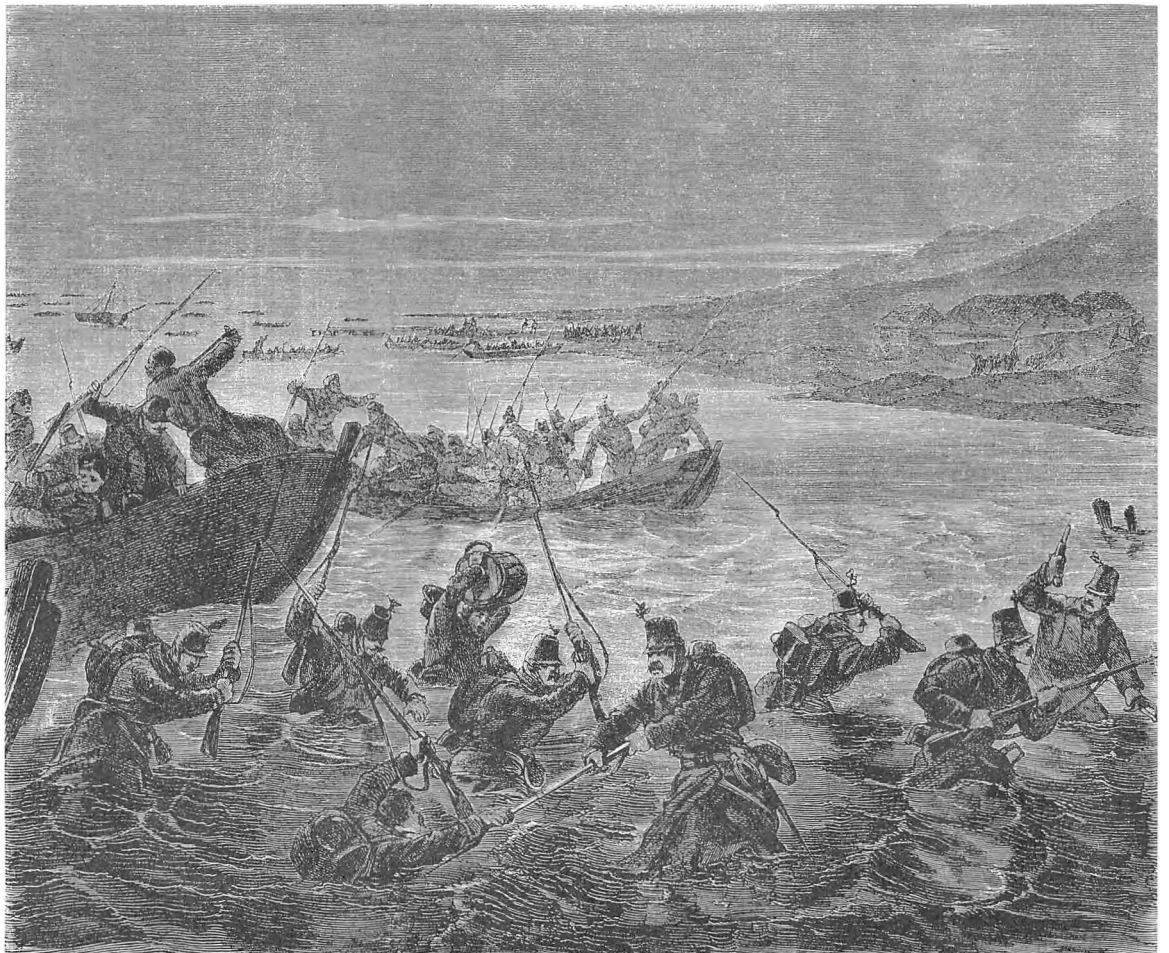
Heste-røverier på Mors, udført af Windischgrätz-dragoner og Liechtensteinhusarer.
 Træsnit i Ill. Zeit. 20. aug. 1864.

Fjenden gjorde sig i krigens
 sidste fase anstrengelser for at
 besætte Vesterhavs-øerne.
 Kun Fanø forblev ubesat.
 12. juli ødelagde den danske
 Vesterhavs-flotille fjendtlige
 transportbåde ved Dagebøl.
 Træsnit i hæftet:
 200 Træsnit fra 1864.

Så sent som 12. juli ankom med østrigsk ponton-træn 37 store slæbebåde til Sallingsund. Nu skulle for alvor Limfjorden forceres. – Træsnit i Ill. Zeit. 6. aug. 1864 efter tegning af Aug. Beck.

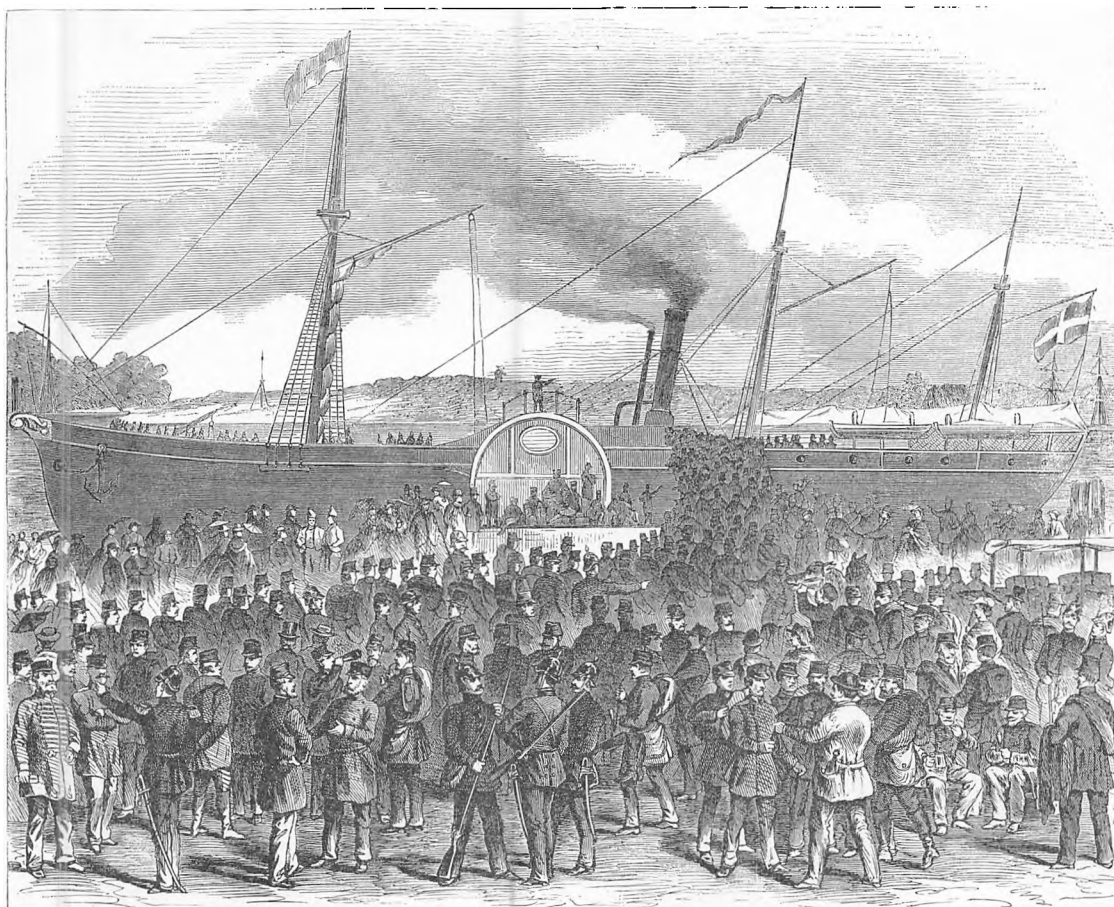

Østrigske tropper på vej over Limfjorden. Træsnit i Ill. Zeit. 20. aug. 1864.

Preussiske tropper hilser 14. juli prins Albrecht og general Vogel von Falkenstein på køretur til Skagen. Træsnit i Ill. Tid. 27. aug. efter en officers skitse tegnet af Aug. Beck.

1. august 1864 blev fredspreliminærer indledt, og allerede 13. august udskibedes fra Travemünde ca. 1000 danske menige og 20 danske officerer, som havde været krigsfanger. De kom mest fra Magdeburg og Spandau. Det er det danske panserskib *Niels Juel*, som skal føre dem hjem. – Træsnit i Ill. Zeit. 10. sept. 1864.

Scenen i Hardseshøj Færgesgaard ved Allsund.

En Granat fra de fjendtlige Batterier ved Ballegård slaaer ind i en Stue hvor Feltvægten, (lister fredelige "Forplejningsgeier" er stalleret uden at gjøre Skade

Den her gengivne tegning fra krigen 1864 findes på Det nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot. Den skyldes løjtnant Bernhard Olsen (1836–1922), senere kendt som direktør for Tivoli og senest som skaber af og direktør for Dansk Folkemuseum, nu indlemmet i Nationalmuseet som dettes 3. afdeling. – Det er en pennetegning. Af den art sendte Bernhard Olsen fra krigsskuepladserne en hel række til Illustreret Tidende, som efter tegningerne skabte træsnit. En del af dem er gengivet i dette hæfte. – Tegningens situation er veltalende: en granat fra de tyske batterier i Ballegård i det nordlige Sundeved

har ramt den på den anden side af Allsund liggende Hardseshøj Færgesgaard, men den volder kun lidt materiel skade – samt nogen forskrækkelse blandt vagtmandskabet.

Træsnittet efter tegningen findes i Illustreret Tidende 1. maj 1864. Som regel tog det fra tre uger til en måneds tid efter begivenhederne, før illustrationerne nåede frem. Hændelsen må altså dateres længe før den endelige kamp på Dybbøl Bjerg (18/4), endside før den preussisk-østrigske landgang på Als (29/6).

